T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
MAHALLİ İDARELER VE YERİNDEN YÖNETİM BİLİM DALI

KENTSEL YAŞAM KALİTESİ VE İSTANBUL ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

ADEM YAVUZ EKŞİOĞLU

İstanbul, 2011

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
MAHALLİ İDARELER VE YERİNDEN YÖNETİM BİLİM DALI

KENTSEL YAŞAM KALİTESİ VE İSTANBUL ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

ADEM YAVUZ EKŞİOĞLU
Danışman: YRD. DOÇ. DR. YÜKSEL DEMİRKAYA

İstanbul, 2011

Marmara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Tez Onay Belgesi

KAMU YÖNETİMİ Anabilim Dalı MAHALLİ İDARELER VE YRD.YÖNT. Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi ADEM YAVUZ EKŞİOĞLU nın KENTSEL YAŞAM KALİTESİ VE İSTANBUL ÖRNEĞİ adlı tez çalışması ,Enstitümüz Yönetim Kurulunun 26.01.2011 tarih ve 2011-1/28 sayılı kararıyla ile oluşturulan jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

	Öğretim Üyesi Adı Soyadı	İmzası
Tez Savunma Tarihi :	11/05/2011	
1) Tez Danışmanı :	**YRD. DOÇ.DR. YÜKSEL DEMİRKAYA**	.....
2) Jüri Üyesi :	**YRD. DOÇ.DR. NAİL YILMAZ**	.....
3) Jüri Üyesi :	**DOÇ. DR. ABDULKADİR ŞENKAL**	.....

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ **3**

1. KENTSEL YAŞAM KALİTESİ KAVRAMI **6**

1.1. Kalite Kavramı 6

1.2. Yaşam Kalitesi Kavramı 10

1.3. Kentsel Yaşam Kalitesi 15

1.4. Kentsel Yaşam Kalitesi Kavramının Gelişimi 20
1.4.1. Dünyada Kentsel Yaşam Kalitesi Kavramının Gelişimi 20
1.4.2. Türkiye'de Kentsel Yaşam Kalitesi Kavramının Gelişimi 22

1.5. Kentsel Yaşam Kalitesi, Sürdürülebilirlik, Yaşanılabilirlik 25

2. DÜNYADA KENTSEL YAŞAM KALİTESİ ÇALIŞMALARI **29**

2.1. Uluslararası Kuruluşlarca Yapılmış çalışmalar 29
2.1.1. Birleşmiş Milletlerin Çalışmaları 29
2.1.2. Avrupa Konseyinin Çalışmaları 33
2.1.3. Avrupa Birliğinin Çalışmaları 47

2.2. Bazı Ülkelerde Yapılmış Çalışmalar 50
2.2.1. ABD'de yapılan çalışmalar 50
2.2.2. Kanada'da Yapılan Çalışmalar 54
2.2.3. İspanya'da Yapılan Çalışmalar 55
2.2.4. Brezilya'da Yapılan Çalışmalar 57
2.2.5. İngiltere'de Yapılmış Çalışmalar 58

3. İSTANBUL'DA KENTSEL YAŞAM KALİTESİ **60**

3.1. İstanbul'da Kentsel Yaşam Kalitesi Durumu 60

3.2. İstanbul'da Kent Yönetimi 65
3.2.1. İl Genel İdaresi 65
3.2.2. Yerel Yönetimler 66

3.3. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin Kent Yönetimindeki Konumu ve Yetkileri 67

3.4. Kentsel Yaşam Kalitesinin Geliştirilmesinde İstanbul Büyükşehir Belediyesinin Yapabilecekleri 69
3.4.1. Kurum içi faaliyetler 70
3.4.1.1. Kent Göstergelerinin Oluşturulması 70
3.4.1.2. Durum Analizi 72
3.4.1.3. Planlama 74
3.4.1.4. Benchmarking 75
3.4.2. Kurum Dışı Faaliyetler 77
3.4.2.1. Kamu Kurum ve Kuruluşları İle İşbirliği 77

3.4.2.2. Özel Kurum ve Kuruluşlar İle İşbirliği 78
3.4.2.3. Uluslararası Kurum ve Kuruluşlar ile İşbirliği 79

SONUÇ 83

KAYNAKÇA 85

GİRİŞ

Çalışmanın konusu kentsel yaşam kalitesi ve İstanbul'da kentsel yaşam kalitesi durumudur. Son yıllarda kamu yönetiminde ortaya çıkan yeni akımlar, uluslararası kuruluşların yaptığı çalışmalar, iletişim teknolojilerinde yaşanan değişimler gibi gelişmeler halkın daha şeffaf, daha etkin ve verimli çalışan, daha hesap verebilir yönetimler yönünde taleplerini ortaya çıkarmıştır. Bunun yanında özel sektördeki gelişmeler ve bunların ortaya çıkardığı olumlu sonuçlar da, benzer yöntemlerin kamu yönetiminde uygulanabilirliği konusundaki düşünce ve talepleri de gündeme getirmiştir. Bütün bu gelişmeler, nihayetinde, daha şeffaf, daha hesap verebilir yönetim talepleri yanında, vatandaşların özel sektörde olduğu gibi kamu hizmetlerinde de kalite talebi beklentilerini ortaya çıkarmıştır. Hem hizmetlerin üretiminde hem de sunumunda kalite, halkın beklentisi haline gelmiş, bu durum kamu yönetimlerini bu beklentiler yönünde değişmek zorunda bırakmıştır. Bu beklentiler öncelikle yerel yönetimlerin daha çok dikkat çekmesi sonucunu doğurmuştur, zira yerel yönetimler daha etkin ve verimli hizmet sunabilen, halka daha yakın ve dolayısıyla kaliteli hizmet sunma potansiyeline sahip yönetim birimleridir. Daha sonraları ise bu kaliteli hizmet üretme ve sunma potansiyelini hayata geçirme konusunda pek çok kurum ve kuruluşça çalışmalar yapılmıştır. İşte bu çalışmada, bu konuda yapılmış uluslararası ve ulusal çalışmalara, bu çalışmalar sonucunda ortaya çıkan yaklaşımlar ve birikimlere değinilecek ve daha sonra İstanbul'daki durum, yine bu konuda yapılmış çalışmalarla ortaya konulmaya çalışılacak ve kentsel yaşam kalitesi konusunda yapılabilecekler ortaya konulacaktır.

Çalışmanın amacı, bir yüksek lisans tezi çerçevesinde, kentsel yaşam kalitesi açısından İstanbul'daki durumu açıklamak, gelişmiş ülkelerce ve uluslararası kuruluşlarca yapılmış çalışmalar açısından durumu ele alarak, İstanbul'da yapılmış olanları irdelemek ve yapılabilecekleri açıklamaktır. Kentsel yaşam kalitesi ve İstanbul konusu pek çok bakımından önem arzetmektedir. İstanbul nüfusu, demografik yapısı ve ekonomik durumu dikkate alındığında Türkiye'nin en önemli kenti olarak dikkat çekmektedir. Dolayısıyla İstanbul'da yapılacak müspet çalışmalar hem diğer kentler için örnek ve öncü olacak, hem de uluslararası ortamda önemli katkılar sağlayacaktır. Kentsel yaşam kalitesi konusunda yapılan pek çok uluslararası çalışmaya İstanbul'da dâhil edilmekte ve maalesef yapılan değerlendirmelerde çok da iyi sonuçlar

çıkmamaktadır. Dolayısıyla İstanbul'da kentsel yaşam kalitesi konusu kent yönetiminin dikkatle ele alması gereken bir konudur.

Kentsel yaşam kalitesi konusunda mimarlar ve kent plancıları pek çok çalışma yapsa da, yerel yönetimler alanında bu konu fazla ilgi görmemektedir. Oysa kentsel yaşam kalitesi konusu, kentsel hizmetleri sunan, kenti yöneten kamu kurumlarının sorunudur ve dolayısıyla kamu yönetimi alanında uzman kişilerin bu alanda çalışmalar yapmaları bir zorunluluktur. Son dönemde bu alanda kamu yönetimi alanında uzman kişilerce yapılmış çalışmalarda önemli artışlar görünmektedir.

Çalışmada bir yüksek lisans bitirme tezi çerçevesinde, kentsel yaşam kalitesi konusunda yapılmış ulusal ve uluslararası kaynaklara ulaşılmaya çalışılmış ve ulaşılan kaynaklar, çalışmanın planı ve kapsamı çerçevesinde değerlendirilerek, bir takım değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Tez üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kentsel yaşam kalitesi kavramının net bir şekilde anlaşılabilmesi için kavramsal açıklamalara yer verilmiştir. Bu konuda, akademisyenler ile ulusal ve uluslararası kuruluşların çalışmalarında yaptıkları ve genel kabul gören tanımlara yer verilerek, öncelikle kalite kavramı açıklanacaktır. Kalite kavramı üzerine yapılan tanımlamalar daha çok işletme biliminin sınırları içerisinde kalsa da, kentsel yaşam kalitesinin anlaşılabilmesi için bahsedilmesi zorunlu noktadır. Kalite kavramının açıklanmasından sonra, yaşam kalitesi kavramı üzerine yapılan çalışmalara değinilmiş ve yaşam kalitesi kavramı açıklanmaya çalışılmıştır. Yaşam kalitesi kavramından sonra kentsel yaşam kalitesi kavramı, yapılan tanımlamalar esas alınarak kavram üzerine yapılmış tanımlamalar, kavramın etimolojik kökeni, ortaya çıkışı ve tarihsel arka planı üzerinde durulmuştur. Son olarak da kentsel yaşam kalitesi kavramının birlikte kullanıldığı sürdürülebilirlik ve yaşanılabilirlik gibi kavramlara değinilerek kentsel yaşam kalitesi kavramının daha iyi anlaşılabilmesine çalışılmıştır.

İkinci bölümde ise kentsel yaşam kalitesi kavramı üzerine dünyanın bulunduğu nokta ve bu konuda yapılmış çalışmalara yer verilecektir. Bu konuda uluslararası kuruluşların resmi siteleri, yaptıkları konferans, toplantı ve anlaşmaların çıktıları ve bu konularda akademisyenlerce yazılmış bilimsel yayınlardan faydalanılacaktır. Öncelikle Birleşmiş Milletlerin çevre, sürdürülebilirlik ve yaşanılabilirlik konusunda yaptığı konferans ve

toplantıların çıktıları üzerinde durularak, yapılan konferans ve toplantılardaki kentsel yaşam kalitesi vurgularına değinilecektir. Daha sonra Avrupa Konseyi'nin çalışmaları dikkate alınacak ve özellikle Avrupa Kentsel Şartı 1 ve Avrupa Kentsel Şartı 2 üzerinde durulacaktır ki, doğrudan belediyelerce imzalanabilmesi münasebetiyle ve içeriğiyle kentsel şartlar, kentsel yaşam kalitesi açısından çok önemli birer belgedirler. Sonrasında Avrupa Birliği'nin kentsel yaşam kalitesi konusunda teşvik ve fonları üzerinde durulacak ve bu kaynakların kentsel yaşam kalitesi çalışmaları üzerine yapabileceği katkılar üzerinde durulacaktır. Uluslararası kuruluşların çalışmaların bahsedildikten sonra, bazı ülkelerdeki çeşitli yönetim birimlerinin bu konuda yaptıkları, ortaya çıkardıkları belgeler ve uygulama sonuçlarına değinilecektir. Bu şekilde ele alınacak çalışmaların ülkemizde yapılacak olası kentsel yaşam kalitesi çalışmalarına yapabileceği katkılar göz önünde bulundurulacaktır.

Üçüncü ve son bölümde ise, önceki bölümlerde kentsel yaşam kalitesi kavramını açıkladıktan ve bu konuda yapılmış çalışmalardan bahsedildikten sonra İstanbul'daki durum ortaya konulmaya çalışılacaktır. Öncelikle İstanbul'da kentsel yaşam kalitesi üzerine çeşitli ulusal ve uluslararası kuruluşlarca ve bazı akademisyenlerce yapılmış çeşitli anket ve değerlendirme çalışmaları esas alınarak İstanbul'daki kentsel yaşam kalitesi durumu ortaya konulacaktır. Daha sonra İstanbul'un yönetim yapısından kısaca bahsedilerek, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin kent yönetimindeki konumuna değinilerek, kentsel yaşam kalitesinin sağlanması konusundaki öncelikli sorumluluğu vurgulanacaktır. Sonrasında uluslararası çalışmalarda yer verilmiş genel kabul görmüş kentsel yaşam kalitesi göstergeleri ışığında İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin yetki ve imkânlarına değinilerek, bu yetki ve imkânlar dâhilinde ve hatta ötesinde çeşitli işbirlikleri ile neler yapılabileceği üzerinde durulacaktır. Böylelikle hem kentsel yaşam kalitesi kavramının daha iyi anlaşılması, hem bu konuda yapılmış çalışmaların farkına varılmasının sağlanması hem de İstanbul'daki duruma dikkat çekilerek yapılmayanlara ve yapılabileceklere vurgu yaparak İstanbul'da kentsel yaşam kalitesinin daha da iyileştirilmesine bir yüksek lisans tezi çerçevesinde dikkat çekmek amaçlanmaktadır.

1. KENTSEL YAŞAM KALİTESİ KAVRAMI

1.1. Kalite Kavramı

Kalite kavramı Latince "nasıl oluştuğu" anlamına gelen "Qualis" kelimesinden gelmektedir. Şimşek kalite kavramının tarihini M.Ö. 2105 Hammurabi kanunlarına kadar götürmektedir. Hammurabi kanunlarının 29. maddesine göre bir inşaat ustası yapacağı evi sağlam yapmak zorundadır. Bu maddedeki sağlam yapmak şartı, ilgili evin kaliteli olma zorunluluğunu ortaya koymaktadır. Daha sonraki zamanlarda kalite, ziraatle uğraşan toplumlarda bireylerin daha iyi olanı tercih etmesiyle ortaya konulmuştur. El sanatları ile uğraşan kimselerde ustalık maharetine göre kaliteli ürünler yapan ustalar tercih edilerek kalite veya kalitesizlik ortaya konulmuştur. Devlet-i Ali Osmaniye'de kalite Loncalar tarafından belirlenmekte ve korunmaktaydı. Loncalar hammadde, üretim süreçleri ve sonrasında belirli standartlar oluşturarak kalite ölçülerini ortaya koymuşturlar. Sanayi devrimi ve sonrasında ise kalite kavramı hızla önem kazanmıştır. Sanayi devrimi sonrasında kalite ölçümlerinde matematiksel yöntemler kullanılmaya başlanmıştır. 1930 yılında ABD ve İngiltere'de kalite ve kalite kontrol kitapları yayınlandı (Şimşek, 2001: 15-16).

20. yy.'ın başlarından itibaren kalite üzerine çalışmalar artmaya başlamıştır. Yüzyılın ilk yarısında üzerinde durulan konu üretim süreçlerini kontrol altına almak olmuştur. Üretim süreçleri kontrol altına alınarak, çıktıların ne kadar hatalı oldukları üzerinde durulmuştur. 1920'li yıllarda Dr. Shewhart tarafından üretim süreçlerini kontrol etmek üzere kontrol şemaları oluşturulmuştur. Bu şemalarla üretimin sonucu olan çıktılar üzerinde kalite kontrolleri yapılmıştır. 1950'li yıllara gelindiğinde, çıktı odaklı yaklaşım yerini üretim süreci odaklı yaklaşıma bırakmış ve üretim süreci yaklaşımı yaygınlık kazanmıştır. 1956'da Feigenbaum kaliteli üretim yapmanın, işletmenin bütün süreçlerinin kaliteli olması ile sağlanabileceğini belirtmiştir. ABD'de ortaya çıkan kalite ile alakalı çalışmalar, daha sonra Deming tarafından Japonya'da verilen konferanslar sayesinde Japonya'da da gelişmeye başlamıştır. Japonlar firma çapında kalite kontrolleri ile Feigenbaum'un görüşlerini geliştirmiştirler (Yamak, 1998: 87-89).

Tarihsel gelişimi bu şekilde olan kalite kavramı, çok geniş içerikli bir kavram olduğundan herkesin üzerinde mutabık kaldığı bir tanımı yoktur. Aslında kavramın pek çok farklı tanımının olmasının nedeni kalite kavramının niteleyici bir mefhum olmasından kaynaklanmaktadır. Kalite ile kastedilen yahut nitelenen şeyler değiştikçe, farklı tanımlar oluşmaktadır. Böylece ortaya çıkan farklı tanımlamalar yanlış değil, sadece eksiktirler. Her ne kadar üzerinde mutabık kalınan bir tanımı olmasa da, yaygın biçimde kullanılan ve genel kabul görmüş bazı tanımlamalar söz konusudur.

Kalite kavramının en çok kullanılan tanımlamalarından birisi standartlara uygunluktur. Bu tanıma göre kalite, kalitesinden bahsedilecek olan şeyin öncede belirlenmiş objektif standartlara uygunluğudur. Yine yaygın tanımlardan bir diğerine göre ise kalite kullanıma uygunluktur. Bu tanıma göre bahsedilen şeyin kaliteli olması, üretim amacına uygun olması ve ürünün veya hizmetin hitap ettiği kitlenin ihtiyaçlarını karşılamasına bağlıdır (Yamak, 1998: 85).

Kalite, kaliteye konu olan ürün veya hizmetin üstün ve iyi nitelikleri belirtir. Bu bakımdan kalite kişisel değerleri içerir. Kişisel değerlere bağlı kalite anlayışı, ülkeden ülkeye, yaşam şekline, dünya görüşüne, kültür, eğitim ve maddi durum gibi sübjektif değerlere bağlı olarak farklılık gösterebilir. Örneğin kaliteli bir yemek, kimine göre sağlığa uygun olarak hazırlanmış olan bir yemek iken, kimine göre lezzetli olan, kimine göre ise daha ucuz olan olabilir. Kalitenin bu sübjektif değer ve algılara göre yapılan tanımalarının yanında, ilgili ürün veya hizmetin ölçülebilen, belirlenebilen, standartları olan önceden belirlenmiş kriterlere uygunluğuna dayanarak yapılan tanımları da vardır ve bu tanımlamalar kalite kavramının objektif yönüne dayanmaktadır (Şimşek, 2001: 5).

Garvin kalite tanımlamasında 6 farklı yaklaşımda bulunmuştur. Buna göre kalite en yüksek standartlara uygunluktur ve beraberinde ilgili ürün için üstünlük sağlar; kalite ürünün sahip olduğu niteliğe göre kesin ve ölçülebilir bir değişken olarak ele alınmalıdır; kalite kullanıcı beklentileri ile doğrudan alakalıdır; kalite üretim ve mühendislikle ele alınmalıdır; kalite performans, fiyat ve kalite arasındaki etkileşim dikkate alınarak ortaya çıkan bir üstünlük olarak değerlendirilmelidir ve son olarak kalite yöneticilerin algılarına ve beklentilerine uyum sağlayacak ve yönetim sürecinin etkinliğini ve verimliliğini arttıracak ürün özellikleri olarak tanımlanmaktadır (Sarıkaya, 2003: 3).

N. Kano kalite kavramını tanımlamak için iki boyutlu bir yaklaşım geliştirmiştir. Kano'ya göre kalitenin birinci boyutu "mecburi kalite"dir. Mecburi kalite, müşterinin üründen mutlak beklentilerini ifade eder. Örneğin bir arabada mecburi kalite ulaşımı sağlamasıdır. Kalitenin ikinci boyutu ise "cazip kalite"dir. Cazip kalite ilgili ürün veya hizmetin mevcut beklentilerin ötesine geçerek, kullanıcının beklemediği ve talep etmediği özellikleri ile alakalıdır. Yani ulaşım amacıyla üretilen bir arabanın, konfor, güvenlik, yakıt tasarrufu veya çevreyi az kirletmesi gibi özelliklerinin bulunmasıdır. Bu iki boyut arasında şöyle bir etkileşim söz konusudur, başlangıçta cazip kalite olarak sunulan özellikler, sonraları müşterilerin ilgili hizmetleri benimsemesi ile birlikte cazip kalite olmaktan çıkarak mecburi kalite haline gelmektedir (Şimşek, 2001: 8-9). Günümüzde hızla gelişen bilgi ve iletişim teknolojileri ile rekabet koşullarıyla birlikte tüketicilerin kalite beklentileri üreticiden bağımsız olarak cazip kalite seviyelerine gelmektedir.

Kalite kavramı, ISO 9000'de "Bir ürünün veya hizmetin belirlenen ihtiyaçları karşılayabilme kabiliyetine dayanan özelliklerinin tümüdür." şeklinde tanımlanmıştır. ABD Kalite Kontrol Derneğine göre kalite kavramı, bir mal veya hizmetin belirli bir gerekliliği karşılayabilme yeteneğini ortaya koyan özelliklerin tümüdür. Avrupa Kalite Kontrol Derneğine göre ise kalite, bir mal veya hizmetin tüketici isteklerine uygunluk derecesidir. Kalite Derneği'ne göre ise kalite müşteri memnuniyetinin ölçüsüdür. Juran'a göre kalite bir ürünün müşteri ihtiyaçlarına uygunluğu ve herhangi bir kusur barındırmamasıdır (Saran, 2004: 48). Bütün bu özelliklerin yanında kalite, bir hizmet veya ürünün kullanıma sunulmasından sonra ortaya çıkan hataların azlığı ve az da olsa ortaya çıkan hataların aynı üretici tarafından giderilmesidir (Kabadayı, 2006: 6).

Görüldüğü gibi kalite kavramı farklı bakış açıları ve yaklaşımlarla pek çok farklı şekilde tanımlanmıştır. Bu tanımlardan hareketle kalite kavramının bazı temel yönlerini ortaya koymak mümkündür. Buna göre kalite, amaca, kullanıma ve standartlara uygunluktur; kalite üretim esnasında ürünün müşteri ihtiyaçlarını karşılama becerisine sahip olup olmadığının ortaya konulmasıdır; kalite gereksinimlerin en ekonomik bir biçimde karşılanmasıdır ve nihayetinde kalite kusursuzluktur (Sarıkaya, 2003: 3).

Bir ürün veya hizmetin ya da kaliteye söz konusu olan şeyin kalitesinin ölçülmesine iki açında yaklaşılabilir. İlk olarak kalitenin ölçülmesinde ilgili şeyin ilgililerinin

beklentilerini karşılayabilme kabiliyeti esas alınmaktadır. İkinci olarak ise bir ürün veya hizmetin üretim süreci dikkate alınmalıdır. Kalite ölçülürken üç unsurun etkileşimi dikkate alınmalıdır; ürünün kendisi, kullanıcıların üründen beklentisi ve kullanıcının ürünü doğru kullanması (Şimşek, 2001: 11). Buradan hareketle kaliteyi etkileyen faktörler şunlardır: Müşterinin istek ve ihtiyaçları, söz konusu isteklere uygun tasarım, üretimin tasarıma uygunluğu, üretim maliyeti, üretim yönetimi ve üretim teknolojisi olarak birbirine bağlı biçimde sıralanabilir. Bu sıralama dikkate alındığında kalite kavramın ilgili ürün veya hizmetin üretiminden tüketimine, son ana kadar var olan ve aranan bir mefhum olduğunu ortaya koymaktadır. Kalite üretilen mal veya hizmetin sahip olduğu performans, uygunluk, güvenilirlik, dayanıklılık, hizmet görürlük, estetik ve itibar gibi temel boyutlarıyla algılanmaktadır (Saran, 2004: 50).

Kalite kavramı özellikle sanayi devrimi ile önem kazandığından başlangıçta sadece üretilen mallar için düşünülen bir kavram iken, daha sonraları hizmetinde üretilen bir değer olarak kabul edilmesiyle hizmet kalitesi de gündeme gelmeye başlamış ve sadece işyerlerini değil hayatın tüm alanını ilgilendiren bir kavram haline gelmiştir (Saran, 2004: 49). Kalite kavramı ile alakalı yapılan tanımlamalar ve değerlendirmeler de mal ve hizmet merkezli yapılmış olup, müşteri ve ürün odaklı yapılmıştır. Oysa kalite kavramı bugün her yerde konuşulan bir kavram haline gelmiştir. İşyerlerinden öteye giderek, ev, okul, sağlık, siyaset, yargı, spor gibi pek çok alanda kalite konuşulur ve aranır hale gelmiştir (Yamak, 1998: 1). Günümüzde kalite kavramı sadece ekonomik yaşamın değil aynı zamanda toplumsal yaşamın da kurumsal çözümlenmesinde çok sık biçimde kullanılan bir kavram haline gelmiştir. Bir insanın, toplumun, nesnenin ya da bir yaşantının nasıl olduğunu ve nasıl algılandığını belirten, onun diğerlerinden farklı olarak üstünlüğünü ya da eksikliğini ölçüp ortaya koyabilen özelliği kalite ile ortaya konulmaktadır (Sapancalı, 2009: 12).

Başlangıçta sadece özel sektör için aranan bir mefhum olan kalite kavramı, hızla gelişen bilgi ve iletişim teknolojileri ile birlikte kamu yönetiminde yaşanan gelişmeler sayesinde, artık kamu yönetimi içinde söz konusu bir kavram halin gelmiştir. Kamu yönetiminde yaşanan değişmeler ve vatandaşların kamuya bakışında ortaya çıkan değişimler, vatandaşın beklenti ve taleplerinin arttırırken, kamu yönetimini de bu beklenti ve taleplere doğrultusunda değişmek zorunda bırakmıştır. Vatandaşlar artık

kamu hizmetlerini sadece talep etmemekte, sunulan hizmetlerinde kaliteli olmasını beklemektedir.

Geleneksel yaklaşıma dayanan kamu yönetimi anlayışının değişmeye başlanmasıyla birlikte, kalite kavramı kamuda yeni yönetim anlayışının en önemli unsurlarından birisi olmuştur. Kamu hizmetinde kalite arayışı, özel sektördeki hareketlenmeden sonra ortaya çıkmıştır. Geleneksel anlayışta kalite arz yönlü yaklaşımların sonucu olarak üretici ve hizmet sunucuları tarafından belirlenirken, arz yerine talebin önem kazanmasıyla birlikte, müşteri odaklı yaklaşım önem kazanmış ve kalitenin belirlenmesinde tüketici tercihleri önem kazanmaya başlamıştır (Çukurçayır ve Sipahi, 2003: 41).

Kamu yönetiminde kalite yaklaşımları, kamu yönetiminin de var olan kamusal yarar gereği, özel yararı temel alan özel sektörden farklıdır. Kamu kuruluşları vatandaşların çok çeşitli ve çoğu defa birbiriyle çelişen hizmet taleplerini karşılama zorunlulukları nedeniyle, kamu kuruluşlarının gerçekleştirdiği hizmetler, kamu yararı esas alınarak belirli, bir ortalama düzeye hitap etmektedir. Çünkü kamuda müşteri özel değil, geneldir. Buna bağlı olarak sunulan hizmetlerden ortaya çıkması beklenen yarar özel değil, kamu yararıdır. Kamuda tüketici, yani vatandaş, hem müşteri hem de işverendir. Kamu hizmet sunmak için yararlandığı kaynakları toplumdan alır ve yine toplumdan aldığı kaynaklar sayesinde kamu varlığını sürdürebilir. Yani vatandaş hem kamunun varlık sebebi hem de kamunun nihai finansman kaynağıdır. Bu açında bakıldığında toplum kamunun patronudur. Kamunun sunduğu mal ve hizmetlerden faydalanan kimseler olarak bakıldığında toplum, kamunun müşterisi olmaktadır. Bu durum özel sektörde tercihe bağlı kalite anlayışının, kamu yönetiminde bir tercihten öte bir zorunluluk olduğunu ortaya koymaktadır.

1.2. Yaşam Kalitesi Kavramı

Yaşam kalitesi kavramı modern hayatın gelişmesi ve toplumların çağdaşlaşmasıyla gündeme gelen ve gelişen bir kavramdır (Marans, 2007: 28).

Yaşam kalitesi en geniş tanımıyla; gerek birey gerekse de toplumsal açıdan yaşamın genel durumunu ifade eder. Yaşam kalitesi kavramının felsefe, sağlık, kentsel yaşam, sosyoloji vb. birçok alanla ilişkili olduğundan, kalite kavramında olduğu gibi pek çok farklı tanımı yapılmıştır (Sapancalı, 2009: 9).

Farklı açılardan, farklı önceliklere göre yapılan pek çok yaşam kalitesi tanımlamalardan bazıları şunlardır:

Dünya Sağlık Örgütüne göre yaşam kalitesi; "hedefleri, beklentileri, standartları ve ilgileri ile bağlantılı olarak kişilerin yaşadıkları kültür ve değer yargıları içinde durumlarını algılama biçimidir" (Zorba, 2008: 82). Dünya Sağlık Örgütüne göre bireyin yaşam kalitesi, fiziksel sağlığı, psikolojik durumu, özgürlük seviyesi, sosyal ilişkileri ve yaşadığı çevrenin başlıca özellikleriyle etkileşimleri gibi çok sayıda etkenle şekillenen karmaşık ve geniş bir kavramdır (Ceylan, 2007: 6).

Ulusal Çevre Eylem Planına göre yaşam kalitesi; bedensel, ruhsal, zihinsel ve kültürel gelişme üzerinde olumlu etkileri olan etmenlerin niteliği ve niceliği ile bu etmenlerin ulaşılabilirliği ve kullanım düzeyi olarak tanımlanmıştır (Kabadayı, 2006: 8).

Von Kamp ve arkadaşları yaşam kalitesini, çevrenin ölçülebilir mekansal, fiziksel ve sosyal bileşenleri ve bu bileşenlerin algılanma biçimlerini bir arada ele alan ve buna göre, bireylerin algılamalarını sadece objektif özellikleri ile değil, subjektif özellikleriyle de değerlendirildiği bir yaklaşımla ele almaktadırlar. Szlai de yaşam kalitesini, bireyin varoluş hali, refahı ve hayattan memnuniyet düzeyi ile ilişkilendirmekte ve yaşam kalitesinin, objektif gerçek etmenler ile bireysel algı ve değerlendirmelere dayalı subjektif etmenlerle şekillendiğini belirtmektedir (Marans, 2007: 28).

Campbell'e göre yaşam kalitesi, yaşamın tamamından elde edilen tecrübelerle ortaya çıkan ve bu tecrübelerle bir kişinin yaşamında kendisini öznel olarak iyi hissetmesi hali olarak tanımlamıştır (Öksüz ve Malhan, 2005: 22). Hoernquist'e göre ise yaşam kalitesi fiziksel, psikolojik ve sosyal aktivite ile maddi ve manevi alanda tatminiyet ihtiyacının karşılanma derecesidir. Cella yaşam kalitesini, fiziksel, fonksiyonel ve sosyal faktörlerin etkileşimi ve birleşiminden oluşan bir iyilik hali olarak tanımlamıştır (Arslan ve Gökçe, 1999: 174).

Bıçakçı'ya göre yaşam kalitesi kavramı evimizin büyüklüğü, araba, yazlık evler, eşyalar gibi ölçülerle ilgilenen yaşam standardı kavramı ile karıştırılmaktadır. Oysa yaşam kalitesi, yaşamı algılayış ve yorumlayışta kendi tarzımızı geliştirmek ve onunla şekillendirdiğimiz bir yaşam felsefesi, dünya görüşü, değerler, hedefler, ilkeler ve

mantıkla yaşayabilmektir (Bıçakçı, 2001: 3). Bıçakçı yaşam kalitesini tanımlarken objektif göstergelerden ziyade subjektif, yani kişisel algı değerlendirmeleri ön planda tutarak, yaşam kalitesinde kişinin kendisinin belirleyici olduğunu belirtmiştir.

Dalkey ve Rouke yaşam kalitesini, kişinin kendisini iyi hissetmesi, yaşamdan doyum ya da doyumsuzluğu, mutluluğu ya da mutsuzluğu olarak değerlendirmişlerdir. Shin ve Johnson yaşam kalitesini, bireyin isteklerini gerçekleştirmesi, etkinliklere katılması, kişisel gelişim olanaklarından yararlanması ve yeterli kaynaklara sahip olması ile ele almaktadır. Havighurst'a göre yaşam kalitesi, kişinin yaşamı hakkındaki öznel düşüncelerini içeren iç faktörler ile sosyal temas ve sosyal aktiviteler gibi ölçülebilir davranışlarını ölçen dışsal faktörleri kapsamaktadır (Zorba, 2008: 82).

Mcdoniel ve Bach yaşam kalitesi kavramını dört temel özelliği ile tanımlamaktadır. Buna göre yaşam kalitesi dinamik bir kavramdır. Yani zaman içinde farklılıklar arz edebilir. İkinci olarak yaşam kalitesi çok boyutlu bir kavramdır, pek çok farklı bileşeni vardır. Üçüncü olarak yaşam kalitesi interaktif bir kavramdır, birey ve çevre etkileşiminden ortaya çıkar. Dördüncü ve son olarak yaşam kalitesi bireyin beklentileri ile yaşamındaki olaylar arasındaki uyuma bağlı olarak ortaya çıkar (Arslan ve Gökçe, 1999: 174).

Yukarıda da görüldüğü gibi yaşam kalitesi kavramın pek çok farklı tanımı vardır ve gün geçtikçe de yeni tanımlamalar da yapılacaktır. Zira yaşam kalitesine ilişkin ifade edilen düşünceler evrensel değildirler ve eşitli kültürlere sahip farklı şehirler için değişiklik gösterebilirler (Mazumdar, 2007: 41). Birçok farklı tanımlaması olmasına karşın, yapılan bu tanımların iki boyutu olduğu dikkat çekmektedir. Birinci olarak yaşam kalitesi kavramı, bireyin hayatına ilişkin objektif değişkenleri içerir. İkinci olarak yaşam kalitesi, bireyin çevresindeki bu objektif değişkenlere ilişkin algısı doğrultusunda şekillenen subjektif değişkenleri içerir (Marans, 2007: 28). Yaşam kalitesinin objektif değişkenleri, yaşam kalitesi göstergelerinin oluşturur. Subjektif algılamalar ise kişilerin farklı özelliklerine bağlı olarak değişiklik gösterir.

Yaşam kalitesi bileşenleri eğitim, sağlık, güvenlik, yeterli beslenme, çevre hakkı, fırsat ve cinsiyet eşitliği, günlük yaşama katılma, saygınlık vb. gibi pek çok faktörü içerebilir. Bunların yanında yaşam kalitesi sosyal, ekonomik ve çevresel faktörlerin yanında aynı

zamanda yaşam çevrelerinin niteliği, tasarım değerleri, kültürel ve sosyal altyapının fiziksel açısında kaliteli bir şekilde kurulmasıyla da ilgilidir (Tağmat, 2007: 47). Campbell ve arkadaşlarının yaşam kalitesi ile ilgili insanların genel mutluluk ve doyum duygularını içeren araştırmalarında, sağlık, evlilik, aile hayatı, devlet, dostluk, ev, iş, topluluk, din, rekreatif ve sportif etkinlikler ve mali durum gibi göstergeler ortaya çıkmıştır (Zorba, 2008: 82). Ancak yaşam kalitesinin subjektif boyutu dikkate alındığında, bu benzeri araştırmaların sonuçlarının, farklı insanlar üzerinde farklı faktörler ve farklı faktörler arasında da farklı öncelikler ortaya çıkarabileceği unutulmamalıdır.

Yaşam kalitesi bileşenleri aynı zamanda yaşam kalitesinin ölçülmesinde yaşam kalitesi göstergeleri olarak kullanılmaktadır. Yaşam kalitesi göstergeleri ilgili insan gruplarının yaşam kalitesini ortaya koyan göstergelerdir. Bu göstergeler hem objektif olarak gözlemlenebilen gerçeklere, hem de kişilerin kendi yaşamlarına ait subjektif değerlendirmelere bağlıdır (Kabadayı, 2006: 12).

Yaşam kalitesi göstergeleri nesnel ve öznel göstergeler olmak üzere iki kategoride incelenebilir. Nesnel göstergeler bazı kuruluşlarca yapılmış, istatistikî verilere dayanan raporlardan oluşmaktadır. Bu raporlar nesnel bilgiler içerir. Bu göstergeler yaşam kalitesi ölçümleri için güvenilir bilgi kaynaklarıdır. Bu bilgiler periyodik olarak yapılan çalışmalar sayesinde sürekli yenilenmekte ve böylece sosyal gruplar ve ülkeler için kendi durumlarını karşılaştırmalı olarak görme imkânı sağlamaktadır. Öznel göstergeler ise, nesnel göstergelerden farklı olarak, yaşamla ilgili inceleme raporlarına ve kişilerin öznel değerlendirmelerine dayanmaktadır. Öznelliklerinden ötürü bu değerlendirmeler bir karşılaştırma olanağı sunmaz ve dönem dönem tekrarlansa bile aynı kişiler üzerinde bile farklı sonuçlar ortaya çıkarabilir. Bu öznel değerlendirmeler ancak ilgili zaman diliminde neler yapılabileceğini ortaya koyar (Ceylan, 2007: 8).

Veenhoven'a göre kişinin yaşam kalitesi 4 boyutlu bir yaklaşımla ölçülebilir. Buna göre birinci olarak kişinin çevresinin yaşanılabilirliği dikkate alınır. Kişinin ekolojik çevresi, konut, sağlık, güvenlik, ekonomik durum gibi yaşam kalitesi bileşenleri kişinin çevresinin yaşanılabilirliğini ortaya koyar. İkinci olarak kişinin yaşam kabiliyeti dikkate alınır. Kişinin yaşam kabiliyeti, kişinin fiziksel ve ruhsal durum, bilgi ve yetenekleri gibi özelliklerini içerir. Üçüncü olarak kişinin yaşam yararı, yani iyi bir vatandaş olma

durumu, sağlıklı sosyal ilişkiler gibi özellikler dikkate alınır. Dördüncü ve son olarak ise kişinin yaşamının değerini bilmesi dikkate alınır. Dört noktanın tamamından kişi memnunsa kişinin kaliteli bir yaşamı vardır. Dört noktanın bir tanesinde bile sorun olsa, kişinin yaşam kalitesi olumsuz etkilenir. Veenhoven'in dört boyutundan birincisi, yaşam kalitesinin nesnel boyutunu belirtirken, diğer üç tanesi kişiye bağlı öznel boyutu ifade etmektedir (Kabadayı, 2006: 8).

Günümüzde yaşam kalitesi kavramı ekonomik ve sosyal politikalar üzerinde güçlü bir etkiye sahip bir kavram olarak gittikçe önemini arttırmaktadır. Önemi gittikçe artan bir kavram olarak yaşam kalitesi, politik, sosyal, ekonomi, sağlık ve şehir planlaması, gibi pek çok alanda, birçok araştırmaya konu olmaktadır. Durum böyle olunca da yaşam kalitesi üzerine yapılan araştırmalar ve kavrama verilen önem artmaktadır. Yapılan araştırmalar, teknolojinin gelişmesi ve gelir seviyesinin yükselmesiyle birlikte maddi zenginliğin, yaşam kalitesinin tek başına bir göstergesi olmadığının, mekânsal, sosyal ve politik faktörlerin de bireyin yaşam kalitesinde etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Yaşam kalitesinin ekonomik ve sosyal refahla doğrudan ilişkisi kabulünden hareketle, yaşam kalitesine konu olan unsurların politik alanda her geçen gün daha fazla önem kazanmaktadır. Yaşam kalitesinin ölçülmesi ve izlenmesi ile birlikte toplumun yaşam kalitesinin geliştirilmesi, politikacıların ve yöneticilerin öncelikli sorunları haline gelmiştir. Bunun için yaşam kalitesinin ölçülmesi ve izlenmesine ilişkin güvenilir bir sistemin kurulabilmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda politikacılar ve yöneticiler ulusal ve yerel kaynakların belirlenmesi amacıyla yaşanılabilirlik, çevresel kalite, sürdürülebilirlik ve yaşam kalitesi konularında bilgi birikimlerini geliştirmeye yönelmiştirler (Marans, 2007: 28).

Yaşam kalitesi bugün bütün çağdaş toplumların hedefi haline gelmiştir. 1960'lı yıllardan sonra ABD'de ortaya çıkan yaşam kalitesi yaklaşımları, 1990'lardan sonra Avrupa Sosyal Modelinin tamamlayıcısı haline gelmiştir. Bugün AB'nin sosyal politikaya ilişkin temel hedefi "yaşam koşullarının iyileştirilmesi suretiyle Avrupa toplumunun yaşam kalitesini yükseltmek" olarak tanımlanabilir. İnsanlar için kaliteli bir yaşam sürmek, modern dünyada bir hedef değil, herkes için bir hak, politikacılar ve yöneticiler için ise sağlanması zorunlu bir durumdur. Herkes için yaşam kalitesi hakkı, sağlık, eğitim, konut, güvenlik, çevre, toplumsal ve siyasal yaşama katılım ve güven

içinde onurlu yaşamaya dair geniş bir anlam içerir. Yaşam kalitesine dair bu hakların her biri kendi başına önemlidir. Bu haklar bir bütünlük içerisinde sağlanmalıdır. Bu hakların bir tanesinin dahi yetersiz olması durumunda kişinin veya kişilerin yaşam kalitesi olumsuz etkilenir (Sapancalı, 2009: 14).

1.3. Kentsel Yaşam Kalitesi

Dünyada hızla artan kentleşme ile birlikte insanların önemli bir bölümü kentlerde yaşamaya başlamıştır. Bu durum şehirlerdeki yaşam kalitesini küreselleşmenin güncel problemlerinden biri haline getirmiştir. Yaşam kalitesi üzerine yapılan araştırma ve çalışmaların çokluğu ve hızla artan kentleşme olgusu, kent ve yaşam kalitesi kavramlarını bir araya getirmiştir. Bilim adamları tarafından 1960'lı yıllardan beri yaşam koşulları olarak kullanılan ve birçok konuyu içeren yaşam kalitesi kavramı, 1990'lı yıllardan itibaren farklı alanlardaki bilim adamlarının üzerinde çalıştığı ve araştırma yaptığı bir kavram olmuştur. Kısaca belirtmek gerekirse kentsel yaşam kalitesi, kentlinin ihtiyacı olan hizmetlerin ve tüm koşulların arz ve talebi arasındaki oran olarak açıklanabilir (Yıldız, 2007: 27). Kalite ve yaşam kalitesi kavramlarında olduğu gibi kentsel yaşam kalitesi kavramının da pek çok farklı tanımı yapılmıştır. Bu tanımlardan bazıları:

Geray, hem yaşam kalitesi hem de kentsel yaşam kalitesi kavramlarını tanımlarken birbiriyle ilintili, dar ve geniş anlamlı olmak üzere iki tanımlama yapmıştır. Buna göre yaşam kalitesi dar anlamıyla insanın sağlıklı bir özdeksel ortamda yaşayabilme, beslenme, korunma ve barınma gereksinimlerini karşılayabilme durumunu yansıtır. Geniş anlamıyla ise, insanın bedensel ve tinsel gereksinimlerini ve buna bağlı olarak bedensel ve tinsel gelişimini sağlayabilmesi, içinde yaşadığı toplum ve çevreye katkıda bunabilmesi ve yaratıcı gücünü kullanabilmesi durumunu ifade eder. Kentsel yaşam kalitesi ise dar anlamıyla, toplumsal, ekonomik ve mekânsal ögeler açısından kent tanımına giren yerlerde, kentsel altyapı, ulaşım, iletişim, konut, hava kirliliği, güvenlik, çevre temizliği gibi olanakların, çeşitli kuruluşlar tarafından önceden belirlenmiş standartları sağlaması ve yahut önceden belirlenen standartların üzerinde çıkması durumudur. Geniş anlamıyla kentsel yaşam kalitesi ise, toplumsal, kültürel ve siyasal öğe ve süreçleri de içermektedir. Buna göre kentin, belirli hizmetleri belirli standartlarda sunmasından öte, sunulan hizmetlerden tüm kent sakinlerinin, eşit, dengeli

ve gereksinimleri oranında yararlanması sağlanmalıdır. Bunlarında yanında kent sakinlerinin kente ilişkin karar alma süreçlerine, kültürel ve toplumsal etkinliklere katılma imkânlarının da sağlanmış olması gerekmektedir (Geray, 1998: 327).

Sapancalı'ya göre kentsel yaşam kalitesi kavramı, çevrenin ölçülebilir, mekânsal, fiziksel ve sosyal bileşenleri ve bu bileşenlerin algılanma biçimlerini ele alan ve buna göre bireylerin algılama biçimlerinin sadece nesnel özellikleriyle değil, aynı zamanda bireysel etkilerinde değerlendirildiği öznel bir yaklaşımla ele alınması gereken bir kavramdır. Bu yaklaşımdan anlaşıldığı üzere çevrenin ölçülebilir, mekânsal, fiziksel ve sosyal bileşenleri kentsel yaşam kalitesinin nesnel tarafını, bireylerin bu bileşenleri algılama şekli de öznel tarafını oluşturmaktadır. Burada hareketle kentsel yaşam kalitesi, kentte yaşayan bireylerin, yani kent sakinlerinin kentsel gereksinimlerinin tam olarak karşılanması, kent hizmetlerinin önceden belirlenmiş standartlara uygun olması ile yaşam koşullarının nesnel bakımdan olumlu yönde gerçekleşmesi ve buna bağlı olarak öznel kent sakinlerinin tam bir iyilik halinde bulunmaları olarak tanımlanabilir. Nesnel açında kentsel yaşam kalitesi, kent sakinlerinin, kentin sunduğu olanak ve fırsatlardan yararlanabilmesi, kent hizmetlerinin, kentin bütün sakinlerince ulaşılabilir olması ile insan onuruna yaraşır standartlarda bir yaşam sürmesi iken, öznel açıdan bütün bu süreçlere katılan kent sakinlerinin kent yaşamından mutlu olabilmeleridir (Sapancalı, 2009: 16).

Emür ve Onsekiz'e göre kentsel yaşam kalitesi, toplum, ekonomi ve çevre ekseninde, yaşam kalitesi ve çevre kalitesinin karşılıklı etkileşiminde gerçekleşen nesnel ve öznel değerlendirme ölçütleri ile ifade edilebiline bir kavramdır. Kentsel yaşam kalitesinin algıya dayalı esenlik, sağlık, güvenlik, huzur gibi değerleri öznel bileşenlerini oluştururken, yapılı çevre, doğal çevre, ekonomik ve sosyal donatı alanlar gibi ölçülebilir somut değerler ise nesnel bileşenlerini oluşturur. Kentsel yaşam kalitesi fiziksel, sosyal ve ekonomik çevre kalitesi bileşenlerinden oluşur. Ekonomik çevre kalitesi yaşam maliyeti ve alım gücü gibi özellikler ile tanımlanırken, sosyal çevre kalitesi, yaşam biçimi, eğitim ve sağlık hizmetleri, toplumsal faaliyetler, güvenlik, kendini ifade edebilme gibi özellikler ile tanımlanabilir. Fiziksel çevre kalitesi ise, açık ve yeşil alanların varlığı, ulaşım ağı ve ulaşım şekilleri, altyapı hizmetleri, iletişim, doğal ve tarihi değerler ile bunların korunması, konut sahipliği ve kalitesi, eğlence

alanları gibi özelliklerle tanımlanabilir. Kentsel yaşam kalitesi tüm bu hizmetlerin, önceden belirlenmiş standartlarda olması ve bu durumun kent sakinlerinde öznel bir iyilik hali oluşturması ile sağlanabilir (Emür ve Onsekiz, 2007: 367-369).

Kentsel yaşam kalitesi, kent hizmetlerinin, bütün kent sakinlerinin ulaşılabilirliğinde, önceden belirlenmiş standartlarda sağlanmasının ötesinde kentli haklarınında kent sakinlerine sağlanmış olması ile de ilgilidir. Temel insan hak ve özgürlükleri ile birlikte dayanışma hakları arasında sayılan çevre hakkı, kentli hakkı, çağdaş ve yaşanılabilir planlı bir çevre kentsel yaşam kalitesinin temel parametreleri arasında sayılabilir (Kabadayı, 2006: 16-17).

Kent düzeyinde yaşam kalitesinin sağlanması kent yönetiminin sorumluluğundadır. Yaşam kalitesinin sağlanması, kent yönetiminin varlığını sürdürmesi açısından vazgeçilmez bir zorunluluktur. Zira yaşam kalitesinin sağlanması, kent sakinlerinin, kentsel hizmetlerden memnun olduğunu ortaya koyar ve dolayısıyla da kent yönetiminden memnun olduğunu ortaya koyar. Tam tersi bir durumda ise, yani kent sakinlerinin yaşam kalitesinden memnun olmadıkları bir durumda seçilmiş ya da atanmış, kent yönetiminin aynı kadroyla devamı düşünülemez. Bu durum dikkate alındığında kentsek yaşam kalitesinin sağlanması kent yönetimi için bir zorunluluktur.

Kentsel yaşam kalitesinin sağlanmaya çalışıldığı bir kentte; altyapı, eğitim, sanat gereksinimleri sağlanmalı, kent yönetimine katılma ve yönetimi denetleme, kentin gelişimi, yapılanması ve yaşama biçimine ait kararlara katılabilme, toplum içinde yatay ve dikey geçiş olanaklarının bulunması, toplumsal örgütlenme, bilgi edinme, iş ve gelir imkânları, adil gelir dağılımı ve bütün bu olanaklardan yararlanma imkanı sağlanmalıdır (Geray, 1998: 327).

Koçak kentsel yaşam kalitesinin geliştirilmesi için kent yönetimlerin odaklanması gereken 14 stratejik çalışma alanı belirlemiştir. Bu alanlar; planlama ve imar faaliyetleri, altyapının geliştirilmesi, sosyal donatı alanlarının geliştirilmesi, konut stokunun iyileştirilmesi, ulaşım ağının sağlıklı bir biçimde düzenlenmesi, sosyal ve beşeri sermayenin geliştirilmesi, kültürel mirasın korunması, sürdürülebilir kentleşmenin sağlanması, kent güvenliğinin sağlanması, kent hukukunun geliştirilmesi, kentlilik bilincinin sağlanması, kentin ekonomik ve ticari etkinliğinin arttırılması,

kurumlar arası iletişimin sağlanması, etkin ve verimli yönetim. Kent yönetimini bu alanlarda yapacağı çalışmalarda, evrensel standartlar ile kent sakinlerinin öznel durumlarının ortaya çıkardığı öncelikleri dikkate almalıdır (Koçak, 2008: 35-36).

Kentsel yaşam kalitesinin yükseltilmesinde Geray üç yaklaşım ortaya koymuştur. Bu yaklaşımlar; kent planlaması standartları yaklaşımı, çevresel standartlar yaklaşımı ve kenttaşlık hakları yaklaşımıdır. Kent planlaması standartları yaklaşımına göre, kentsel gelişmenin, kentsel planlama standartlarına göre planlanması, yönlendirilmesi, kent topraklarının kentin işlevlerini gerçekleştirecek biçimde kullanılması, yapı denetimi uygulanması, yapı yasakları gibi yollarla kentsel yaşam kalitesinin sağlanması amaçlanmaktadır. Ancak kent planlarının uygulanmasında kentsel arazi üzerindeki özel iyelik yüzünden ortaya çıkan kamu-özel yarar çatışması bu yaklaşımın uygulanmasını zorlaştırmaktadır. Zira bu yaklaşım kentsel arazinin kentsel işlevler doğrultusunda kullanımını öngörmektedir. Kentsel arazi düzenlenirken kentin fiziksel yapısıyla beraber, toplumsal, ekonomik, kültürel yapıların istenilen şekilde gelişmesi, çevresel değerlerin korunması ve böylece yaşam kalitesinin arttırılması hedeflenmektedir (Geray, 1998: 331-332). Çevresel standartlar yaklaşımına göre ise çevrenin korunması ve geliştirilmesi yoluyla yaşam kalitesinin iyileştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu yaklaşımın en önemli uygulama aracı Çevresel Etki Değerlendirme standartlarının uygulamaya geçirilmesidir. Ancak pek çok uygulamada olduğu gibi çevre ve çevresel değerler, kentsel rant ve ekonomik çıkarlar yanında sürekli ikinci planda kalmakta ve bu durum çevresel standartlar yaklaşımının uygulanmasını zorlaştırmaktadır (Geray, 1998: 334). Üçüncü ve son yaklaşım olan kentli hakları yaklaşımına göre yaşam kalitesinin önemli bir ölçütü insan haklarının sağlanması ve güvenceye alınmasıdır. İnsan hakları temelde insanların temel ve toplumsal gereksinimlerini içermektedir. Kent, temel hak ve özgürlüklerin, ekonomik ve sosyal hakların ve üçüncü kuşak dayanışma haklarının gerçekleştirildiği bir ortam olduğu ölçüde, sakinlerine kaliteli bir yaşam sunabilir. Kentsel yaşam kalitesi bu üç kuşak hakların, yerel toplum düzeyinde gerçekleştirildiği ve korunabildiği ölçüde gerçekleşmiş olacaktır (Geray, 1998: 335-336).

Kentsel yaşam kalitesinin geliştirilmesi için kullanılacak olan stratejik çalışma alanları, farklı yaklaşımlar ve kentli hakları ve benzeri yaklaşımlar sonucunda bir kentte oluşacak yaşam kalitesi durumunu ortaya koymak için kentsel yaşam kalitesi

göstergeleri kullanılmaktadır. Son 25 yılda kentsel yaşam kalitesinin ölçülmesi konusunda ölçüt ve göstergelerin oluşturulması için önemli çalışmalar yapılmıştır. Yapılan çalışmalar sonucu ortaya farklı ve karmaşık göstergeler çıksada bu göstergeler genel olarak; açık ve kapalı mekân standartları (çevre temizliği, yeşil alanlar, doğal çevre niteliği gibi), vatandaşların refahı (gelir seviyesi, gelir dağılımı, satın alma gücü, işsizlik, güvenlik gibi), hizmet çeşitliliği ve kalitesi (eğitim, sağlık, eğlence, ulaşım, yönetişim gibi) konuları içermektedir (Yıldız, 2007: 27).

Kentsel yaşam kalitesi göstergeleri belirlenirken, farklı zaman ve mekanlar için göstergelerin sürekli farklılaşabileceği, kentsel gelişmeyi ve kaliteyi etkileyen yeni gelişmelerin ortaya çıkabileceği dikkate alınmalıdır. Göstergeler belirlenirken uluslararası standartlar göz önünde alınmalı ancak, göstergelerin yerel yaşam ve değerlerle örtüşebilir olmalarına dikkat edilmelidir. Son olarak göstergeler oluşturulurken, onları kullanacak olan yönetim birimleri ve toplumsal örgütlerin ilgilerini ve önceliklerini yansıtmalıdır (Marans, 2007: 30).

Örneğin Güvenç tarafından, İstanbul'da yapılan bir çalışmaya göre, İstanbul kent sakinlerini kentsel yaşam kalitesi öncelikleri şu şekilde oluşmuştur; iş imkanları, altyapı, belediye hizmetleri, trafik, düşük yaşam ve konut maliyeti, kamu taşımacılığı ve iletişimde etkinlik, güvenlik, eğlence, eğitim hizmetleri, kültürel aktiviteler, sağlık hizmetleri, yeşil alan, sağlık ücretleri, eğitim ücretleri ve konut düzenlemeleri olarak şekillenmiştir (Yavuzçehre ve Torlak, 2006: 194-195).

Birçok uluslararası kuruluş, belediyeler ve özel kuruluşlar tarafından belirlenen kentsel yaşam kalitesi göstergeleri ve bu göstergelere bağlı olarak yapılmış pek çok kentsel yaşam kalitesi ölçümü vardır. Bu tür çalışmalarda iki önemli nokta vardır. Birinci olarak bir yerleşim yerinin yaşam kalitesini değerlendirirken hangi ölçütlerin kullanılacağı, genelde ilgili çalışmaları yapanların kişisel görüşlerine yada kurumsal görüşlerine dayanmaktadır. Araştırmacı şirket ya da kişiler göstergelerin belirlenmesinde ve göstergelere öncelik verilmesinde öznel değerlendirmelerini kullanmaktadırlar. İkinci olarak yapılan çalışma sonucu elde edilen veriler, yerleşme sakinlerinin yaşam kalitesini nasıl değerlendirdiklerinin gözardı edebilir. Halkın yaşam kalitesine ilişkin öznel değerlendirmeleri dikkate alınmayabilir. Örneğin bir yerde lüks lokantaların, pahalı eğlence mekânlarının olması farklı nüfus kesitleri için farklı değerler ifade edebilir.

Ölçümlerde fiziksel donatılar kadar kişilerin ve özellikle farklı toplumsal tabakalardaki kişilerin öznel görüşleri de dikkate alınmalıdır. Bu iki durum kentsel yaşam kalitesine yönelik çalışmalarda ortaya çıkabilecek iki önemli sorun noktasıdır. Sonuç olarak bir yerdeki yaşam kalitesini değerlendirirken objektif özelliklerin, kullanıcılar için ne anlam taşıdığının ortaya konulması önemlidir. Bu ölçümlerde algısal ve davranışsal özellikler dikkate alınarak, ilgili yerlerde yaşayanların tecrübelerine dayanan gerçek kalite ortaya çıkar. Böylece elde edilen veriler kent yönetiminde görev alan politikalar ve yöneticiler tarafından dikkate alınır (Marans, 2007: 30).

1.4. Kentsel Yaşam Kalitesi Kavramının Gelişimi

1.4.1. Dünyada Kentsel Yaşam Kalitesi Kavramının Gelişimi

Kentsel yaşam kalitesi konusundaki çalışmalar, doğrudan kentsel yaşam kalitesi kavramı altında değil, kentsel çevreyi yaşanabilir hala getirme, kentli hakları, sürdürülebilir gelişme gibi farklı çalışmalarla başlamış ve devam etmiştir. 1960 ve sonrasında yaşam kalitesi kavramı kullanılmaya başlanmış, 1990 ve sonrasında ise kentsel yaşam kalitesi kavramı altında birçok çalışma yapılmıştır.

Kentsel çevrenin yaşanılabilir hale getirilmesine ilişkin ilk çalışmalar İngiltere'de ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkan salgın hastalıklar sonucu 1832 yılında çıkarılan sağlık koşullarını iyileştiren bir kanun çıkarılmış ve çeşitli önlemler alınmıştır. 1890'lara gelindiğinde kentsel çevreye ilişkin kent estetiğini öne çıkaran çeşitli yaklaşımlar ortaya atılmıştır. Sosyo-ekonomik gelişmelere bağlı olarak "Güzel Kent Akımı", Endüstri Kenti Akımı", "Bahçe Kent Akımı" gibi yaklaşımlar ortaya atılmıştır. 1930'lara gelindiğinde ise ideal kent yaklaşımları ortaya atılmıştır (Yavuzçehre ve Torlak, 2006: 187-188).

1933 yılında Atina'da toplanan Milletlerarası Modern Mimari Kongresi'nde temel şehircilik ilkelerinin belirlenmiş, bu kongre sonucunda kentin tanımı ve işlevlerini ortaya koyan ve bir takım önerilerin de yer aldığı Atina Tüzüğü[1] hazırlanmıştır. Bu kongre sonucunda benimsenen ilkeler 1941 Atina Anlaşması ile bir eserde toplanmış ve bu anlaşma Paris'te yayınlanmıştır. Atina Anlaşması, kent planlamasını insan merkezli

[1] Tüzüğün maddeleri için bakınız: http://kumid.eu/euproject/admin/userfiles/dokumanlar/K-Atina-Tuzu%C4%9Fu,1933.pdf (20.01.2010).

olarak ele almakla birlikte, kentsel çevrenin daha sağlıklı kılınması içinde bir takım önerilerde bulunmaktadır. Anlaşma ile insan ve kentsel çevre hümanist bir yaklaşımla ele alınmış ve konut hakkı ilk defa bu anlaşma ile ortaya atılmıştır (Ertan, 2008: 5).

Kentli hakları açısından bakıldığında, kent ve kentli haklarının tarihsel temelleri 1871 Paris Komününe kadar uzanmaktadır. 1871'deki bildiri kenti özerk bir öğe haline getirmeye çalışarak, vatandaşların çeşitli hak ve özgürlüklerini belirlemiştir. 1871 Fransız Belediye Yasasının kentsel yaşam kalitesi bakımından öne çıkan yanı, kentsel çevrenin sağlığının korunması amacıyla kentsel altyapının kurulması ve bunun için gerekli denetim mekanizmalarının kurulmasını belirtmesidir. Kentli hakları bağlamında dünya ölçeğinde ilk belge 1948 BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesidir. Daha sonra 1950 Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, 1961'de Avrupa Konsey'i tarafından benimsenen Avrupa Sosyal Şartı ve 1961 BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmelerinde, kentli hakları bağlamında çeşitli hakları ortaya koymuşturlar (Ertan, 2008: 4-5).

Dünya çapında hızla artan kentleşme, dünya nüfusunun önemli bir bölümünün kentlerde yaşamaya başlaması hızlı kentleşmenin ortaya çıkardığı, kentlerde kalabalıklaşma maliyetleri, kentsel arazide ortaya çıkan rant ve yüksek fiyatlar, gecekondulaşma, (Ulusoy ve Vural, 2001: 5-6) çevrenin hızlı kentleşme uğruna tahrip edilmesi gibi sıkıntıların dünya düzeyinde yaşanması BM, Avrupa Konseyi ve AB gibi uluslararası kuruluşları sürdürülebilir kentleşme, kentlerde yaşam kalitesi ve bunun gibi konularda bir takım çalışmalar yapmak zorunda bırakmıştır.

BM, 1972 yılında İnsani Çevre Konferansında sürdürülebilir kalkınma, çevrenin taşıma kapasitesi ve kalkınma ile çevrenin birlikteliği gibi konularda çeşitli görüşmeler yapılmıştır. Daha sonra 1976'da yerleşme, konut ve şehirleşme konularında Kanada'da HABİTAT I düzenlenmiştir. 1987'de BM Brutland Raporunu yayınlamıştır. 1992 yılında Rio'da BM Yeryüzü Zirvesi düzenlenmiş ve bu zirve sonucunda sürdürülebilir gelişmenin yaşama geçirilmesini için bir eylem planı niteliğinde Yerel Gündem 21 kavramı ortaya atılmıştır. 1996 yılında İstanbul'da HABİTAT II düzenlenmiştir. 2000 yılında New York'ta çevresel sürdürülebilirliğin sağlanmasını da içeren Binyıl Kalkınma Hedeflerinin belirlendiği Binyıl Zirvesi yapılmıştır. 2002 yılında Rio BM Yeryüzü Zirvesinde kabul edilen temel konuların eyleme geçilmesi için

Johannesburg'da Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi düzenlemiştir. Son olarak 2007'de BM sürdürülebilir Kentler Programını geliştirmiştir (Üncü ve diğerleri, 2008: 15).

1949 yılında kurulan Avrupa Konseyi de kentsel yaşam kalitesi konusunda önemli çalışmalar yapmıştır. 1983 Avrupa Bölgesel ve Mekânsal Planlama Şartı, 1985 Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, 1992 Avrupa Kentsel Şartı, 2003 Avrupa Peyzaj Sözleşmesi ve 2008 yılında kabul edilen Avrupa Kentsel Şartı II Avrupa Konseyi tarafından yapılan çalışmalardır.

Avrupa Birliği yerel yönetimler ve bölgesel kalkınmaya verdiğinden önemden dolayı, kentsel yaşam kalitesi, sürdürülebilir kentleşme gibi konularda doğrudan ve dolaylı pek çok çalışma yapmıştır. Avrupa Komisyonu 1991 yılında kentsel çevre konusunda bir rapor hazırlamıştır. Yine 1991 yılında kentsel çevre konusunda bir uzman grubu oluşturulmuştur. 1993 yılında Avrupa Sürdürülebilir Kentler Programı ve 1994 yılında Avrupa Sürdürülebilir Kentler Kampanyası yürürlüğe konmuştur. 1997'de Kentsel Denetleme mekanizması oluşturulmuş, 1999'da Avrupa Mekânsal Gelişim Perspektifi kabul edilmiştir. 2005 yılında sürdürülebilir yerleşmelere ilişkin özelliklerin belirlendiği Bristol Mutabakatı ve 2007 yılında ise Lille Eylem Programı, Kentsel Mevzuat ve Bristol Mutabakatından hareketle Leipzig Beyannamesi hazırlanmıştır. Bu çalışmalar dışında AB tarafından yapılmış farklı çalışmalarda da kentsel gelişme, kentsel yaşam kalitesi, sürdürülebilir kalkınma konularına çeşitli şekillerde yer verilmiştir (Kentleşme Tematik Grubu, 2007: 9-10).

1.4.2. Türkiye'de Kentsel Yaşam Kalitesi Kavramının Gelişimi

Türkiye'de yaşam kalitesi kavramının ortaya çıkışı, kentsel yaşam kalitesi konusundaki çalışmalar, pek çok konuda olduğu gibi dünyadaki gelişmelerin gerisinde kalmıştır. İlk olarak 1961 Anayasası ile ekonomik, sosyal ve kültürel haklar ile tanınmıştır. 1962 yılında Devlet İstatistik Enstitüsü'nce ekonomik, sosyal ve kültürel konular araştırmalar yapılmaya ve istatistikler tutulmaya başlanmıştır. 1965 yılında ilk kez İllerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralarını gösteren bir çalışma yapılmıştır. Yine DPT 1996 yılında sosyo-ekonomik durum ve gelişmelerin ölçülmesi için 10 ana başlık altında 58 farklı gösterge oluşturmuştur. 1998 yılında her il için ekonomik ve sosyal göstergeler belirlenmiştir. 1997 yılında belirlenen göstergeler çerçevesinde çeşitli araştırmalar

yapılmıştır. 2003 ve 2004 yıllarında Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından kişilerin genel mutluluk algılamalarının ve temel yaşam alanlarındaki memnuniyetlerinin ölçülmesi amacıyla "Yaşam Memnuniyeti" araştırması yapmıştır (Yavuzçehre ve Torlak, 2006: 192-193).

Kalkınma planlarında kentleşme ve kentsel yaşam kalitesi konularına yer verilmiştir. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1963-1967), doğrudan kentleşme sorunu ele alınmamış, toplum ve bölge kalkınması üzerinde durulmuş ve dengeli kalkınma, şehirleşe ve nüfus problemlerinin çözülmesi üzerinde durulmuştur. Ayrıca kentsel altyapının geliştirilmesi için belediyelere daha fazla kaynak aktarılmasının gerekliliğinden bahsedilmiştir (Çamur, 2007: 4).

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1968-1972), konut, şehirlerin yerleşmesi, bölgesel gelişme, şehirleşme ve yerleşme gibi sorunlar üzerinde durulmuştur. Bu planda şehirleşme konusunda çeşitli temel ilkeler benimsenmiştir. Şehirleşmenin kalkınmada itici bir güç olarak desteklenmesi, kentleşmenin ortaya çıkardığı şehir-çevre sorunlarının ele alınması, şehir planlarının üretilmesi, kamu arazi stoku oluşturularak arazi politikasının yönlendirilmesi bu ilkelerden bazılarıdır. Bu planda ayrıca konut ve gecekondu sorunu incelenmiş ve arsa ofisi kurulması, gecekondu önleme bölgeleri oluşturulması gibi çözüm önerileri getirilmiştir (Çamur, 2007: 4).

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1973-1977), şehirlerin mekânsal düzenlemeleri üzerinde durulmuştur. Bu planda mahalli idarelerin kaynak yetersizlikleri ve var olan kaynakların da önceliklere göre kullanılmadığından planlama ve uygulamada sıkıntılar oluştuğu belirtilmiştir (Çamur, 2007: 5).

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1979-1983), kentsel alanların yönetimiyle ilgili ilke ve politikalar ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Bu planda büyük şehirlerin yönetimine ilişkin sorunlar ve 1930'ların belediye modelinin yetersizliği değerlendirilmiştir. Metropoliten alanlara özgü yönetim birimlerinin oluşturulması ve öz kaynakların geliştirilmesinin gerekliliği belirtilmiştir (Çamur, 2007: 6).

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1985-1989), şehirlerde hizmet standardının yükseltilmesi, konut, arsa üretimi, ulaşım ve altyapı sorunlarının planlanması, şehirlerin fonksiyonları dikkate alınarak uzmanlaşma sağlanması, imar planlarının modern

şehircilik ilkelerine göre tamamlanması, dağınık yapılaşmanın önlenmesi gibi kentsel yaşam kalitesi açısından önemli konularda çeşitli öneriler getirilmiştir (Çamur, 2007: 7).

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1990-1994), bu planda Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nın onaylanması, merkezi yönetim ve yerel yönetimler arasında koordinasyonu sağlayacak bir bakanlık kurulması ve yetki, görev ve sorumluluklar ile kaynak paylaşımına ilişkin yasa çalışmaları gibi önemli adımlar atılmıştır (Çamur, 2007: 7).

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1996-2000), bu planda hizmet üretiminde etkinliğin ve verimliliğin arttırılması, mahalli idarelerin yeniden yapılanması, iller bankası, yerel yönetimlerin ulaşım, altyapı, doğalgaz gibi projeleri için plan, uygulama ve standartların belirlenmesi, finansman açıklarının merkezi yönetimce karşılanması, kentsel ulaşım konusunda ana planlar yapılması gibi konular üzerinde durulmuştur (Çamur, 2007: 8).

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (2001-2005); bu plan hazırlanırken Yerel Yönetimler ve Kentleşme Özel İhtisas Komisyonu, yerel yönetimler ve kentleşme-imar olmak üzere iki alt komisyon olarak çalışmıştır. Çalışmalarda yerleşme yapısında ölçek sorunu, yerel yönetim maliyesi, denetim sistemi, yerel yönetimlerde katılım yöntemleri, demokratikleşme gereksinimi, dezavantajlı toplumsal kesimler ve doğal çevrenin korunması konusunda öneriler getirilmiştir (Çamur, 2007: 9).

Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (2007-2013), AB ile bütünleşme ve küreselleşme süreci dikkate alınarak, kent ve kentleşme konusunda, yerleşimlerin mekânsal analizi, merkezi yönetim-yerel yönetimler arasındaki yetki paylaşımı sorunu, yerel katılım mekanizmaları, kentsel yenileme ve dönüşüm alanları, kentsel kimlik ve kentlileşme, kaçak yapılaşmalar ve aflar, doğal, kültürel ve tarihi mirasın şehirleşme sürecinde korunması, çevre sorunları ve çevreyle ilgili planlama, alternatif enerji kaynakları, kentsel yaşam kalitesi ve kentsel altyapı üzerinde durulacak konular olarak belirlenmiştir (2005/18 Sayılı Başbakanlık Genelgesi: 2-3). Kalkınma planları açısından bakıldığında birinci plandan sekizinci plana kadar kentsel yaşam kalitesi kavram olarak ele alınmasa da, kent ve kentleşme sorunları çeşitli şekillerde ele alınmış ve bir takım öneriler getirilmiştir. Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda ise kentsel yaşam

kalitesi kavram olarak ilk kez ele alınmış ve AB ile bütünleşme süreci de dikkate alınarak bazı öneriler getirilmiştir.

Kamu düzeyinde bu çalışmalar yapılırken, sivil alanda 1995'de Mimari ve Kentsel Çevrede Kalite Arayışları Sempozyumu, 1996'da İstanbul 2020 Sempozyumu, 2003 yılında Uluslararası Yaşam Kalitesi Konferansı düzenlenmiştir. Kentsel yaşam kalitesi alanında mimarlar ve şehir plancılarınca birçok çalışma yapılmıştır. Ancak kentsel yaşam kalitesinin, kent yönetiminin sorumluları olarak en önemli muhatapları olan kamu yönetimi ve mahalli idareler alanında kentsel yaşam kalitesi konusunda çok az çalışma bulunmaktadır (Yavuzçehre ve Torlak, 2006:193).

1.5. Kentsel Yaşam Kalitesi, Sürdürülebilirlik, Yaşanılabilirlik

Kentsel yaşam kalitesi kavramı yaşanılabilirlik, sürdürülebilirlik gibi kavramlarla bağlantılı olarak son yarım yüzyıl içinde ortaya atılmış bir kavramdır. Kentsel yaşam kalitesi kavramı ilk olarak 1960'larda Sosyal Göstergeler Hareketi (Social Indicators Movement) içinde ortaya çıkmış ve ekonomik ve sosyal iyilik ile bireysel ve toplumsal iyilik arasındaki ilişkilere ait varsayımları sorgulamayı hedeflemiştir (Oktay, 2007: 37).

Sanayi devrimi sonrası yaşanan hızlı gelişmeler kent ve kent yaşamını olumsuz etkilemiştir. Bu durum kentlerde yaşam kalitesinin düşmesine neden olmuş ve kent dışında alternatif kent dışı konut alanları ortaya çıkmış ve bu olanlar kent nüfusunun önemli bir bölümünü kendine çekmiştir. Daha iyi bir yaşam kalitesi arayışı sonucu ortaya çıkan kent dışına yayılma olgusu beraberinde hem kentin bütünü açısından hem de konut, iş ve diğer yaşam alanları bakımından pek çok sorunu beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda kentlerin sahipliği yitirilmiş, kentler niteliksiz planlama ve tasarımlarla toplumsal yabancılaşma ve izolasyonun yaşandığı yerler haline gelmiştir. Teknoloji ve sanayideki gelişmeler hızlandıkça ekolojik dengenin bu gelişme uğruna feda edilmesi ve doğal dengenin bozulması, doğal kaynaklarda görülen önemli azalmalar ve hatta bazı kaynakların yok olma durumunun ortaya çıkması, söz konusu hızlı gelişmenin bedeli olarak kent ve kent sakinlerinin karşısına çıkmıştır. Sanayileşme sağladığı iş olanaklarıyla kırdan kente göçü hızlandırmış, nüfusun yüksek hızda ve kontrolsüz bir biçimde artmasını sağlamıştır. Bu süreçte ortaya plansızlık ve denetimsizlik sonucu çarpık kentleşme olgusu ortaya çıkmıştır. Kent çevresinde sağlıksız, altyapı bakımından

yetersiz, plansız pek çok yerleşim yeri ortaya çıkmış ve bu yerleşim yerleri kent çevresini kuşatmıştır. Bu durum kent merkezinde var olan dokunun zedelenmesine, tarihsel, kültürel ve doğal değerlerin tahrip edilmesine ve sonuç olarak da yaşam kalitesinin azalmasına neden olmaktadır (Oktay, 2007: 37).

Sanayileşme ve sonrasında yaşanan nüfus hareketlilikleri sonucunda kentsel nüfusun oranı dünyanın önemli bir bölümünde artış göstermiştir. Nüfus artışı ve sanayileşme sonucu ortaya çıkan kentleşme olgusu, çok sayıda sorunu da beraberinde getirmiştir. Özellikle yukarıda da belirtildiği üzere, plansız kentleşme ve kentsel arazinin bir rant aracı olarak görülmesi, kent ve kent sakinleri için önemli sorunlar ortaya çıkarmıştır. Hızlı ve plansız kentleşme sonuç olarak, gecekondulaşma, doğal yaşam alanlarının ve kültürel dokunun tahrip edilmesi, aşırı doğal kaynak çıkarımı ve tüketimi, iklim üzerindeki olumsuz etkileri, hava kirliliği, su kaynaklarının bilinçsizce kullanılması ve yok edilmesi gibi birtakım çevresel sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur (Ulusoy ve Vural, 2001: 7-8). Sanayileşme ve kentleşmenin belirtilen etkileri beraberinde çevrenin nasıl kullanılması gerektiği üzerine tartışmaların başlamasını sağlamış, sürdürülebilir bir çevre ve bu çevrede yaşanılabilir alanlar oluşturulması gündeme gelmiş ve bu çerçevede sürdürülebilirlik, yaşanılabilirlik ve kentsel yaşam kalitesi gibi kavramlar birbirleriyle ilintili olarak konuşulmaya ve tartışılmaya başlanmıştır.

Sürdürülebilirlik (sustainability) kavramı, gelişmiş ülkelerin önemli bir bölümünde kent planlama sistemine yaklaşımı belirleyen anahtar bir kavram olarak, ekonomik, çevresel ve toplumsal gereksinimlerin, gelecek kuşakların yaşam koşullarına zarar vermeden karşılanmasını hedefleyen bir yaklaşımdır. Birleşmiş Milletlere göre sürdürülebilirlik, ekonomin ve yaşam kalitesinin yükseltilmesine yönelik gelişme süreçlerinin, doğal kaynaklar üzerinde olumsuz etkisini en aza indirmeyi amaçlayan bir yaklaşım olarak ele almaktadır (Demirkaya, 2010: 98). Yirminci yüzyılın son çeyreğinde gündeme gelen sürdürülebilirlik kavramı, düşünce olarak binlerce yıllık bir birikimin ürünü olsa da, sürdürülebilirlik kavramının, somut olarak son birkaç yüzyıldan beri insanlığın dikkatini daha çok çektiği görülmektedir. Sürdürülebilirlik kavramının öneminin artmasının nedeni yirminci yüzyılda yaşanan ekonomik ve sosyal gelişmelerin ekosisteme verdiği büyük boyutlu tahribattır. Küresel toplumun varlığının devamlılığının yok olma tehdidi ile karşı karşıya kalması, 70'li yıllarda güçlü bir çevreci akımın doğmasına neden

olmuştur. Sürdürülebilir gelişme kavramı, çevreci dünya görüşünün kalkınmacı görüş ile bir uzlaşısı temeline dayanmaktadır. Kavramın, günümüzde, çevre ve kalkınma hareketlerinin başlıca söylemi haline geldiği söylenebilir (Bozloğan, 2007: 1026).

Sürdürülebilir kalkınma, ilk olarak, Haziran 1972'de İsveç'in Stockholm kentinde yapılan "Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı" sırasında ortaya atılmıştır (Karaağaçlı ve Erden, 2008: 122). Birleşmiş Milletler (United Nations), sürdürülebilir kalkınmayı 1987 Brutland Raporunda "Sürdürülebilir Kalkınma, bugünün ihtiyaçlarını, gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme olanağından ödün vermeksizin karşılamaktır" şeklinde tanımlamıştır. Bir başka ifadeyle, doğal sermaye stokunda bir azalma olmadan gelecek nesillerin de bugünkü nesiller gibi aynı refah düzeyine sahip olmaları durumu ancak sürdürülebilir bir kalkınma ile sağlanabilir (Çetin, 2006: 2). Yine Birleşmiş Milletlere göre sürdürülebilir kalkınma, "yaşam kalitesinin, çevredeki yaşamı destekleyici doğal sistemlerin taşıma kapasitesi içerisinde kalacak şekilde iyileştirilmesidir." Sonuç olarak sürdürülebilirlik insanların yaşam kalitesini yükseltmek amacıyla, toplumsal sermaye, ekonomik sermaye ve doğal sermaye'nin birbirini destekleyici ve bütünleyici olacak şekilde, nesiller arasında dengeli olarak planlanması ve yönetilmesidir (Uras ve Acar, 2008: 17).

Dünyada kentsel nüfus oranının hızla artması ile kentler, metropoliten alanlar ve kentsel bölgeler bazı sorunlarla karşı karşıya kalmıştırlar. Kentleşme ve sanayileşme süreçlerinde, kaynakların denetimsiz kullanımı ve tüketimi, bir çok sorunu beraberinde getirmiş ve doğal çevre üzerinde olumsuz sonuçları yaratmıştır. Bu olumsuz sonuçların yanında kentsel nüfusun hızla artmış ve nüfus arasında sosyal ve ekonomik farklılaşmalar ortaya çıkmış, kentsel yoksulluk, kentsel güvenlik gibi sorunlar da kentsel yaşam kalitesini olumsuz etkilemeye başlamıştır. Bu sorunlar karşısında sürdürülebilir kentsel alanlar ve kent yaşamının sağlanması sorunu, kent yöneticileri ve kent planlamacılarının karşısına önemli bir sorun olarak çıkmıştır (Toman, 2009:1).

Yaşanılabilirlik (liveability) ise kesin ve genel kabul görmüş bir tanımı olmayan bir kavramdır. Yaşanılabilirliğin kesin bir tanımı yoktur, zira bir kişi ya da bir topluluğa göre yaşanılabilir olan bir yer veya yaşam koşulları, bir başkasına göre yaşanılabilirlikten uzak olabilmektedir. Dolayısıyla yaşanılabilirlik kavramının anlamı yer, zaman, kişi, değerlendirme amacı ve değerlendirme kriterlerine göre

değişebilmektedir. Yaşanılabilirlik genel olarak sağlık, iş olanakları, gelir durumu, konut, güvenlik, eğitim, rekreasyon alanları gibi kavramlar ile tanımlanmaktadır (Oktay, 2007: 37). Bu açıdan bakıldığında yaşanılabilirlik kavramının kentsel yaşam kalitesi ile ilişkisi daha net ortaya çıkmaktadır. Zira kentsel çevrenin yaşanabilir hale getirilmesine dair çalışmalar aynı zamanda daha kaliteli bir yaşam olanağının sağlanmasına dair yapılan çalışmalardır. Yaşanılabilir bir kent arayışını Platon'a kadar götürmek mümkündür. Platon ve bazı kuramcılar yaşanılabilir kenti nüfus ve büyüklük ile daha sonraları ise kent halkının yönetime katılabilmesi ile ilişkilendirmişlerdir. Sonraki zamanlarda da daha yaşanılabilir bir çevre, kent arayışları devam etmiştir. İngiltere'de 1832 yılında ortaya çıkan salgın hastalıklar sonucu, sağlık koşullarını iyileştiren bir kanun çıkarılmış ve çeşitli önlemler alınmıştır. 1890'lara gelindiğinde kentsel çevreye ilişkin kent estetiğini öne çıkaran çeşitli yaklaşımlar ortaya atılmıştır. Sosyo-ekonomik gelişmelere bağlı olarak "Güzel Kent Akımı", Endüstri Kenti Akımı", "Bahçe Kent Akımı" gibi yaklaşımlar ortaya atılmıştır. 1930'lara gelindiğinde ise ideal kent yaklaşımları ortaya atılmıştır (Yavuzçehre ve Torlak, 2006: 187-188). Sonraki yıllardan günümüze kadar çevreyi daha yaşanılabilir hale getirme çabaları sürekli devam etmiştir. Son çeyrek yüzyılda çevresel sorunların artması, doğal ve yapılı çevrede oluşan tahribat ile daha yaşanılabilir ve yaşayabilir alanlar oluşturulması adına kentler, yaşanılabilirlik ve sürdürülebilirlik kavramları ile ilişkili birtakım kriterler ile yaşam kalitelerine göre sınıflandırılmaktadırlar. Ortaya konulan kriterler ve yapılan değerlendirmeler sayesinde birtakım veriler daha sistematik ve anlaşılabilir hale getirilerek, sürdürülebilir bir kalkınmanın çevre unsuru feda edilmeden gerçekleştirilebilmesi ve dünya nüfusunun önemli bir bölümünün yaşadığı yaşam alanları olan kentlerin ve kentsel alanların daha yaşayabilir ve daha yaşanabilir alanlar olmasının sağlanması çalışmaları her geçen gün artarak devam etmektedir.

2. DÜNYADA KENTSEL YAŞAM KALİTESİ ÇALIŞMALARI

2.1. Uluslararası Kuruluşlarca Yapılmış çalışmalar

2.1.1. Birleşmiş Milletlerin Çalışmaları

Birleşmiş Milletler 25 Nisan 1945'de San Francisco'da hazırlanmış olan Birleşmiş Milletler Antlaşmasının, 25 Haziran 1945'de oybirliği ile kabul edilmesi ve 24 Ekim 1945'de gerekli sayıda onama belgesinin sunulmasıyla yürürlüğe girmesiyle kurulmuş bir örgüttür. Genel Kurul, Güvenlik Konseyi, Ekonomik ve Sosyal Konsey, Vesayet Konseyi, Uluslararası Adalet Divanı ve Sekretarya olmak üzere altı temel organı olan Birleşmiş Milletler pek çok alanda faaliyet gösteren bir uluslararası bir kuruluştur (Karluk, 2002: 118-119). Bugüne kadar pek çok alanda çalışma yapan Birleşmiş Milletler, insani yerleşimlerin daha iyi, daha kaliteli hale getirilmesi için de bazı çalışmalar yapmıştır. Yapılan çalışmalar doğrudan kentsel yaşam kalitesi başlığı altında yapılmasa da, çeşitli şekillerde, insanların ve insan yerleşimlerinin yaşam kalitesini arttırmak için yapılmış ve yapılamaya devam edilmektedir.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, sosyal ve çevresel olarak sürdürülebilir yerleşimleri teşvik etmek için 1978 yılında İnsani Yerleşimler Programını kurmuştur. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 21.12.2001 tarih ve 56/206 sayılı kararı ile Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Komisyonu'na 1978 yılından beri Sekretarya olarak hizmet veren BM İnsani Yerleşmeleri Merkezi'ni "Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşmeleri Programı Yönetim Konseyi" ne dönüştürmüştür. Ocak 2002'den itibaren ise Program Statüsüne yükseltilen Merkez, dünya kent yoksullarının ve sorunlu yaşam alanlarının yaşam kalitelerinin yükseltilmesi konularında görev ve sorumluluklar üstlenmiştir (Bostanoğlu, 2005: 29). Program Birleşmiş Milletler İnsani Çevre Konferansı, Birleşmiş Milletler HABİTAT I Zirvesi, Birleşmiş Milletler Yeryüzü Zirvesi, Birleşmiş Milletler HABİTAT II Zirvesi, Birleşmiş Milletler Binyıl Zirvesi ve Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi olmak üzere 6 önemli konferans düzenlemiştir. Bu konferansların hiçbiri doğrudan kentsel yaşam kalitesi başlığı ile ele alınmasa da, hemen hemen tamamında konu insani yerleşimlerin koşullarının daha iyi ve daha sürdürülebilir hale getirilmesi olmuştur.

İlk konferans 1972 yılında Stockholm'de düzenlenen "Birleşmiş Milletler İnsani Çevre Konferansı"dır. 5-16 Haziran 1972 tarihlerinde Stokholm'de gerçekleştirilen "Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı"nda (Stokholm Konferansı), sosyo-ekonomik yapıları ve gelişme düzeyleri farklı olan birçok ülke, "çevre" konusunda ilk defa bir araya gelmiştir (http://www.mfa.gov.tr/uluslararasi-cevre-konulari.tr.mfa 12.08.2010). Bu konferans sonucunda insan ve çevre ilişkilerine, insanların çeşitli faaliyetlerinin çevreye verdiği zarara, çevrenin korunması konusunda uluslararası işbirliğinin önemine ve insanların daha temiz ve sağlıklık bir çevrede yaşama hakkı gibi kentsel yaşama kalitesi ile alakalı konulara değinilmiş ve sürdürülebilir gelişme kavramının temelleri atılmıştır. Bu konferansta çevrenin taşıma kapasitesi, kaynak kullanımda kuşaklar arası eşitlik ve ekonomik-sosyal gelişmenin çevre ile olan ilişkisi dikkate alınmıştır (Toman, 2009:7). Ayrıca bu konferansta insanların daha temiz ve sağlıklı bir çevrede yaşam hakkı kabul edilmiş ve bu konularda uluslararası işbirliğinin önemi vurgulanmıştır. Sürdürülebilir gelişmede katılım konusu da, zayıf bir şekilde ifade edilse de, ilk defa bir uluslararası belgede katılımın öneminden bahsedilmiştir (Üncü ve diğerleri, 2008: 10). 6 Haziran BM Dünya Çevre Günü"ne adını veren bu Konferans'da yayınlanan Stockholm Bildirgesi şu noktalarda somut sonuçlara ulaşılmıştır (Karaağaçlı ve Erden, 2008: 122).

- *Çevrenin "taşıma kapasitesi" ne dikkat çekilmiştir.*
- *Kaynak kullanımında kuşaklar arası hakkaniyeti gözeten, ekonomik ve sosyal gelişmenin çevreyle bağlantıları açıklanmıştır.*
- *Kalkınma ile çevrenin bağlantıları ilkeler halinde açıklanarak, "sürdürülebilir kalkınma" kavramının temel dayanaklarını belirtilmiştir.*

Birleşmiş Milletler İnsani Çevre Konferansından sonra 31 Mayıs-11 Haziran 1976 tarihleri arasında Kanada'da Habitat I konferansı düzenlenmiştir. Habitat I insan yerleşimleri üzerine yapılan ilk Birleşmiş Milletler Konferansı olmuştur (Üncü ve diğerleri, 2008: 10). Habitat I sonucunda Vancouver Deklarasyonu oluşturulmuştur. Bu konferansta yerleşme, konut ve şehirleşme konuları küresel ölçekte tartışılmıştır. Konferansta hükümetlerin uygulayacakları politika ve programlar üzerinde durulmuş; yeterli konut, insanca yaşamak için gerekli hizmetler, sağlıklı yerleşim alanları, tarihi

değerlerin korunması, çevre konusunda hassas olunması gibi konular gündeme alınmıştır (Toman, 2009: 7).

Habiatat I'den sonra Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından 1987 yılında "Ortak Geleceğimiz" (Brutlanda Raporu) yayınlanmıştır. Bu raporda çevresel gelişme ile ekonomik kalkınma arasındaki dengenin kurulması ve gelişmenin sürdürülebilir olmasının üzerinde durulmuştur (Toman, 2009: 9). Ayrıca bu raporda sürdürülebilir kalkınmanın tanımı yapılmıştır. Brutland Raporu, sürdürülebilir kalkınmayı gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama yeteneğini tehlikeye atmadan bugünkü neslin ihtiyaçlarını karşılayan bir kalkınma anlayışı olarak tanımlamıştır. Bir başka ifadeyle, doğal sermaye stokunda bir azalma olmadan gelecek nesillerin de bu günkü nesiller gibi aynı refah düzeyine sahip olmaları ifade edilmektedir. Rapor sürdürülebilir kalkınmayı, bir değişim süreci olarak nitelendirmiştir (Çetin, 2006: 29). Fransa, İngiltere ve Rusya başta olmak üzere 50 kadar Birleşmiş Milletler üyesi devletin Brutland raporunun hayata geçirilmesi ve eylem planı hazırlanması için yaptıkları girişimler sonucu 1992 yılında Rio'da Birleşmiş Milletler Yeryüzü Zirvesi düzenlenmiştir. Birleşmiş Milletler'in 1992 yılında düzenlediği, 179 ülkenin devlet ve hükümet başkanları, resmi temsilciler ve sivil toplum kuruluşu temsilcilerinin katıldığı Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı (Rio Zirvesi), sürdürülebilir kentleşme için önemli bir dönüm noktası olmuş, Konferans sonucunda "Gündem 21" başlıklı bir küresel eylem planı kabul edilmiştir. Rio Deklârasyonu olarak da adlandırılan Gündem 21, sosyal ve ekonomik boyutlar; kalkınma için kaynakların korunması ve yönetilmesi; konu ile ilgili başlıca grupların rollerinin güçlendirilmesi; uygulamaların nasıl yapılacağı ve kaynakların nasıl konuya mobilize edileceği şeklinde olmak üzere başlıca dört bölümden oluşmakta ve Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu da Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı kararlarının uygulanmasını izlemekle görevlendirilmektedir (Gönel, 2000: 2). Toplam 40 bölümü içeren belgenin özellikle "sürdürülebilir insan yerleşimlerinin gelişmesinin desteklenmesi" başlığı altında, insan yerleşimlerinin sosyal, ekonomik ve çevresel kalitesinin geliştirilmesi ve tüm insanların (özellikle kentsel ve kırsal alanlarda yaşayan yoksulların) yaşam ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi hedeflenmektedir (Kentleşme Tematik Grubu, 2007: 10). Söz konusu 40 bölüm ile çevre ve kalkınma sorunlarıyla başa çıkılması ve sürüdürülebilir kalkınmanın gerçekleştirilmesine yönelik eylem planları

tanımlanmaktadır. Bu amaçlara ulaşmak içinde vazgeçilmez bir unsur olarak küresel ortaklığın gereği vurgulanmaktadır (Demir, 2008: 101).

Gündem 21'de ekonomik gelişme ve çevresel gelişmenin sürdürülebilirliğinin yanında yaşam standartlarının iyileştirilmesi de gündeme alınmıştır. Yaşam standartlarının iyileştirilmesinin gündeme alınması, kentsel yaşam kalitesinden doğrundan bahsedilmese de, kentsel yaşam kalitesi için bu konferansı önemli kılmaktadır. Gündem 21'de insani yerleşimlerin sosyal, ekonomik ve çevresel kalitesinin geliştirilmesi ve tüm insanların yaşam ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi için bir takım politikalar belirlenmiştir. Gündem 21'in kentsel yaşam kalitesi açısından önemini arttıran bir diğer önemli nokta ise, Gündem 21'in 28. bölümünde yer alan "Gündem 21'in desteklenmesinde yerel yönetimlerin girişimleri" adlı bölümüdür. Bu bölüm insanların temel gereksinimlerinin karşılanması, yaşam standartlarının iyileştirilmesi, çevrenin taşıma kapasitesi dikkate alınarak sağlanacak ekonomik kalkınma gibi konularda yerel düzeyde yaşama geçirilebilmesi için önemli bir noktadır (Toman, 2009: 9).

Yerel Gündem 21 insanların temel gereksinimlerinin karşılanması, yaşam standartlarının iyileştirilmesi ve güvenli bir geleceğin sağlanması yönündeki öncelikleri, ekosistemlerin taşıma kapasitesinin dikkate alınması ve gelecek nesillerin haklarının korunması yönündeki küresel taahhütlerle harmanlanması nedeniyle, temelinde çevre ve yaşam kalitesinin geliştirilmesini içeren bir proje olarak tanımlanabilir (Üncü ve diğerleri, 2008: 12).

Birleşmiş Milletler Yeryüzü Zirvesi'nden sonra 1996 yılında İstanbul'da, ilki 1976'da Kanada'da düzenlenmiş olan Habitat konferansının ikincisi düzenlenmiştir. Habitat II'nin iki temel noktası herkese yeterli konut sağlanması ve sürdürülebilir gelişmenin sağlanması olmuştur. 1996 yılında İstanbul'da düzenlenen Birleşmiş Milletler Habitat II İnsan Yerleşimleri Konferansı'nda Habitat Gündemi oluşturulmuştur. Gündem'in "Herkese yeterli konut sağlanması" ve "Kentleşen dünyada sürdürülebilir yerleşmeyi gerçekleştirmek" ana hedefleri, "sürdürülebilir kalkınma" kavramının temel insan haklarından kentsel haklara uzanan geniş bir çerçevede ele alınması gereğinin altını çizmektedir. Habitat ilkelerinin yaşama geçirilmesinde en güçlü mekanizma olarak ise Yerel Gündem 21 gösterilmiştir. Habitat Gündemi'nde, "sürdürülebilir kalkınmanın vazgeçilmez temelinin demokratik, insan haklarına saygılı, şeffaf, katılımcı ve halka

hesap veren yönetimler olduğu" belirtilerek "yönetişim" ilkesinin temel çerçevesi çizilmiştir (Kentleşme Tematik Grubu, 2007: 11). Habitat II'den sonra 2000 yılında New York'ta Birleşmiş Milletler Binyıl Zirvesi yapılmıştır. Birleşmiş Milletler Genel Merkezinde düzenlenen Binyıl Zirvesinde bir araya gelen dünya liderleri, 1990'larda yapılmış olan Birleşmiş Milletler Konferansları sonucunda ortaya çıkan Gündem 21 ve Habitat Gündemi gibi kılavuz belgelerden yararlanarak gelecek yüzyıldaki insanlık hedeflerin serisi adından bir çalışma yapmışlardır (Bostanoğlu, 2005: 30). Zirvede 2015 yılına kadar kalkınma ve yoksulluğun azaltılmasına yönelik 8 hedef belirlenmiştir. Binyıl Kalkınma Hedefleri olarak adlandırılan bu hedefler yoksulluk ve açlığın azaltılması, temel eğitimin yayılması, cinsler arası eşitlik, çocuk ölümlerinin azaltılması, anne ve çocuk sağlık koşullarının iyileştirilmesi, çevresel sürdürülebilirlik, Aids gibi hastalıklarla mücadele ve kalkınma için küresel işbirliğidir.

2002 yılında Güney Afrika'da ilk defa sürdürülebilir kalkınma kavramı adıyla uluslararası bir konferans düzenlenmiştir. Johannesburg'da düzenlenen Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi sonucunda Uygulama Planı ve Johannesburg Sürdürülebilir Kalkınma Bildirgesi yayınlanmıştır. Uygulama planı 1992'de Rio'da kabul edilen ilkelerin yaşama geçirilmesini kolaylaştıracak bir eylem çerçevesi sunmaktadır. Uygulama planında yoksulluğun ortadan kaldırılması, sürüdürülebilir olmayan üretim ve tüketim kalıplarının değiştirilmesi ve doğal kaynakların yönetimi gibi konular ele alınmıştır. Johannesburg Sürdürülebilir Kalkınma Bildirgesinde ise sürdürülebilir kalkınma konusunda işbirliğinin önemi ve uygulamaların güçlendirilmesinin üzerinde durulmuştur (Toman, 2009: 11).

2.1.2. Avrupa Konseyinin Çalışmaları

Avrupa Konseyi 2. Dünya savaşından sonra Avrupa'nın birleştirilmesi düşüncelerinin güç kazanması sonucu 10 ülkenin önderliğinde kurulmuştur. Konsey, kurucu on üyeden yedi tanesinin Avrupa Konseyi antlaşmasını 5 Mayıs 1949'da Londra'da imzalamasıyla kurulmuştur. Kurucu on ülke; Belçika, Lüksemburg, Danimarka, Fransa, Hollanda, İngiltere, İsveç, İrlanda, İtalya ve Norveç'tir. Türkiye, Avrupa Konseyi'ne 13 Nisan 1950'de üye olmuştur. Konseyin üç temel organı Bakanlar Komitesi, Parlamenterler Meclisi ve Genel Sekreterliktir (Karluk, 2002: 381). Bu üç temel organa sonradan Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi eklenmiştir. Yerel ve Bölgesel Yönetimler

Kongresi, Avrupa Konseyi'nde yerel ve bölgesel yönetimleri temsil eden danışman organdır. 1994 yılına kadar "daimi konferans" statüsünde olan Kongre, 1994'de Bakanlar Komitesi'nde alınan bir kararla Kongre'ye dönüşmüştür. Bütün üye devletlerin temsilcilerinden oluşan Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi, biri yerel yönetimleri, diğeri de bölgesel yönetimleri temsil eden iki meclise bölünmüştür. Yılda bir defa Strasbourg'da genel toplantısını yapmaktadır. Amacı, taban düzeyinde, özellikle Doğu Avrupa'daki yeni demokrasilerde, demokratik yapıları güçlendirmektir (http://www.avrupakonseyi.org.tr/ (26.04.2010)).

Avrupa Konseyi nezdinde yerel ve bölgesel yönetimleri temsil eden Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi, yerel halkın idari mekanizmalarda daha iyi temsil edilmesini gündemine alarak, yerel ve bölgesel yönetimlerin etkinliğini geliştirmek, belediyeler ve bölge yönetimleri arasındaki işbirliğini özendirmek ve geliştirmek, hemşehri ilişkilerini geliştirmek ve bölgesel ve sınır ötesi işbirliğini geliştirmek gibi bir takım hedeflere sahiptir. Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi'nin başlıca işlevleri ise; yerel birimlerin Avrupa Konseyi'nin yerel topluluklarla ilgili çalışmalarına daha etkin biçimde katılımını sağlamak, özerk bölgesel ve yerel yönetim yapıları oluşturmak, yerel ve bölgesel demokrasileri desteklemek ve son olarak bölgeler ve belediyeler arasında işbirliğini teşvik etmektir (Keleş, 2000: 76).

Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi, kentsel ve bölgesel gelişme konusunda üye ülkeler için önemli belgeler hazırlamıştır. Bu belgelerin ilki 1983 yılında çıkarılan Avrupa Bögelsel ve Mekânsal Planlama Şartı olurken, daha sonraları Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, Avrupa Kentsel Şartı, Gençlerin Yerel ve Bölgesel Yaşam Katılımlarına İlişkin Avrupa Şartı, Yabancıların Kamusal Hayata Katılmalarına İlişkin Sözleşme, Avrupa Bölgesel Yönetimler Özerklik Şartı Taslağı ve Avrupa Peyzaj Sözleşmesi önemli çalışmalar olarak dikkat çekmektedir (Üncü ve Diğerleri, 2008: 16). Bahsedilen çalışmaların tamamı kentsel yaşam kalitesi açısından bir şeyler ifade etse ve katkı da bulunsa da, bu çalışmalar Kentsel Yaşam Kalitesi açısından dikkate alındığında Avrupa Kentsel Şartı (1992) en önemli belge olarak dikkat çekmektir. Bunun dışında Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı (1985) ve Avrupa Kıtasının Sürdürülebilir Mekânsal Gelişimi için Rehber İlkeler (2000)'de dikkat çekmektedir.

Avurpa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nın amacı yerel halka günlük yaşamda etkili olan kararların alınmasında katılım fırsatları vermek ve yerel halka daha yakın olan yerel yönetimlerin haklarını koruyan ortak düzenlemeler yaparak daha iyi bir yerel yönetim örgütlenmesi sağlamaktır. Yerel yönetimleri halka en yakın kuruluşlar olarak geliştirmek; siyasal, yönetsel ve mali özerkliklerini korumak; Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Sartı'nın getirdiği temel hükümlerdir. Ancak bunların uygulanması genellikle, Konsey üyesi ülkelerin kendi iç mevzuatına bırakılmıştır. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı genel olarak, yerel halka günlük yaşamda etkili olan kararların alınmasında katılım fırsatları vermek ve yerel halka daha yakın olan yerel yönetimlerin haklarını koruyan ortak düzenlemeler ile Avrupa ölçüsündeki eksik olan tarafları gidererek daha iyi bir yerel yönetim örgütlenmesi sağlamayı amaçlamaktadır. Bu Şart, yerel yönetimlerin mali, idari ve siyasi bağımsızlığını garanti altına almış ve temel ilkelerin uygulanmasını sorumlu kılmıştır (Demir, 2006: 159).

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Sartı üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde özerk yerel yönetim kurumunun dayandığı temel ilkeler yer almaktadır. Özerk yerel yönetim kavramı, 3. maddede söyle tanımlanmaktadır: "Özerk yerel yönetim kavramı, yerel makamların, kanunlarla belirlenen sınırlar çerçevesinde, kamu işlerinin önemli bir bölümünü kendi sorumlulukları altında ve yerel nüfusun çıkarları dogrultusunda düzenleme ve yönetme hakkı ve imkânı anlamını taşır". Yerel yönetimler üzerindeki devlet denetiminin azaltılması ve kendilerine görevlerinin önemiyle orantılı mali kaynak saglanması geregi de yine birinci bölümde ifade edilmektedir. İkinci bölüm, Şart'ı onaylayan devletlerin yükümlülükleri ve sorumlulukları ile ilgili kuralları içermekte, son bölüm ise uygulama ve yürürlük koşullarına ait kuralları içermektedir. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nda, Avrupa Konseyi üyesi ülkelerde uygulanıp uygulanmadığının gözetimi konusunda bir hüküm getirilmemiştir. Resmi nitelik taşımayan bir izleme komitesi, Şart'ı imzalayan ülkelerdeki uygulamaları izlemekte ve hazırladığı raporları Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi'ne sunmaktadır (Üncü ve Diğerleri, 2008: 16-17). Türkiye, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nı 1988 tarihinde imzalamıştır. Daha sonra da bu Şart 3723 sayılı yasa ile Parlamento tarafından ve 6 Ağustos 1992 tarihli kararla Bakanlar Kurulu tarafından onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Türkiye, Şart'ta yer alan bazı ilkelere çekince

koymuştur. Türkiye'nin çekince koyduğu maddeler şu konularla ilgilidir (İnaç ve Ünal, 2007: 6):

- *Yerel yönetimlere, kendilerini doğrudan ilgilendiren konularla ilgili planlama ve karar alma süreçleri içinde, olanaklar ölçüsünde, uygun bir zamanda ve biçimde danışılması (md.4, prg.6.),*
- *Yerel yönetimlerin yönetsel örgüt yapılarının kendileri tarafından kararlaştırılabilmesi (md.6, prg.1.),*
- *Yerel olarak seçilmis kişilerin görevleri ile bagdaşmayacak işlev ve faaliyetlerin kanunla veya temel hukuksal ilkelere göre belirlenmesi (md.7, prg.3.),*
- *Yerel denetime, ancak yönetsel denetimle korunmak istenen yararlarla orantılı olması durumunda izin verilmesi (md.8, prg.3.),*
- *Yerel yönetimlere kaynak sağlanmasında, hizmet maliyetlerindeki artışların mümkün olduğunca hesaba katılması (md.9, prg.4.),*
- *Yeniden dağıtılan kaynakların yerel makamlara tahsisinin nasıl yapılacağı konusunda kendilerine uygun bir biçimde danışılması (md.9, prg.6.),*
- *Yapılacak mali yardımların, yerel yönetimlerin kendi politikalarını uygulama konusundaki temel özgürlüklerini ortadan kaldırmaması (md.9, prg.7.),*
- *Yerel yönetimlere ortak çıkarlarının korunması ve gelistirilmesi için birliklere üye olma ve uluslararası yerel makamlar birliklerine katılma hakkının tanınması (md.10, prg.2.),*
- *Yerel yönetimlerin, kanunla muhtemelen öngörülen koşullar içinde başka devletlerin yerel yönetimleri ile işbirligi yapabilmesi (md.10, prg.3.),*
- *Yerel yönetimlerin kendilerine anayasa veya yasalar tarafından tanınmış olan yetkileri ve özerk yönetim ilkelerini koruyabilmeleri için, yargı yollarına başvurma hakkının tanınması (md.11).*

Avrupa Konseyi tarafından hazırlanan bir diğer belge Avrupa Kentsel Şartı[2]'dır. Avrupa Kentsel Şartı, kentsel yaşam kalitesi açısından diğer belgelere göre çok daha önemlidir. Kentsel Şartın kentsel yaşam kalitesi açısından öneminin iki nedeni vardır. Birinci olarak Şartın ülkeleri değil, doğrudan yerel yönetimleri muhatap almasıdır. Yani Avrupa Kentsel Şartı yerel yönetimlerce doğrudan imzalanabilmektedir. İkinci önemli nokta ise Şartın doğrudan kentsel yaşam kalitesi ile alakalı olması ve kentsel yaşam kalitesinin Şartta temel vurgu olmasıdır. Kentsel Şart hakkında belirtilmesi gereken bir diğer nokta ise 2 tane olmasıdır. Birinci Şart 1992'de kabul edilmişken, ikincisi ise 2008 yılında kabul edilmiştir. Çalışmada, yerel yönetimler ve kentsel yaşam kalitesi açısından önemine binaen hem birinci hem de ikici şart üzerinde ayrıntılı olarak durulacaktır. Son olarak Kentsel Şart ile ilgili belirtilmesi gereken genel bir durum da, maalesef Türkiye'den hiçbir yerel yönetimin şartı imzalamamış olmasıdır.

Avrupa Konseyi, ilk Kentsel Şartı Avrupa Yerel Yönetimler Konferansı'nda Mart 1992'de kabul edilmiştir. Kentsel Şart, Avrupa Topluluğu tarafından benimsenen ve her kentli için minimum kentsel yaşam kalitesini tanımlamaktadır. Şartın metninde iyi bir kent yönetimi için gerekli ilke ve politikalar tanımlanmıştır. Şartın hedefi, kentliler için yaşam kalitesinin yükseltilmesidir. Deklarasyonda yer alan kentsel haklar, ulaşılmak istenen idealleri ve ideal koşulları yansıtan kurallardır (Kabadayı, 2006: 34).

Kentte kentli ile barışık, her uygulamasında onu dikkate alan ve yaşam kalitesini yükselten bir yönetim anlayışı teşvik eden şart, bazı konulara ağırlık vermektedir. Bunlar fiziki kentsel çevrenin iyileştirilmesi; mevcut konut stokunun iyileştirilmesi; yerleşmelerde sosyal ve kültürel olanakların yaratılması ve toplumsal kalkınma ve halk katılımının özendirilmesidir (Daoudov, 2008: 39). Şartı bu dört konuya ağırlık vermesinin kaynağı 1980'lerde Konsey tarafından yapılan çalışmalardır. Avrupa Kentsel Şartı, Avrupa Konseyi'nin kentsel politikalarından yola çıkılarak oluşturulmuş bir belgedir. Bu politikalar 1980-1982 yılları arasında Konseyce düzenlenen "Kentsel Rönesans için Avrupa Kampanyası" kapsamında geliştirilmiştir. Avrupa'yı kapsayan; halk ve yerel yönetimlere yönelik olan bu kampanya, yerleşimlerdeki yaşamın daha da iyileştirilmesini amaçlamıştır. Avrupa Konseyi'nin insan hakları konusundaki

[2]Şartın İngilizcesine erişim adresi: http://www.coe.fr/cplre/eng/etxt/echarteurbaine.php

çağrılarına koşut olarak kampanya,"yerleşmelerde daha iyi yaşam" sloganıyla kentsel gelişmenin nicelikselden çok niteliksel yönleriyle ilgilendiğini ortaya koymuştur. Söz konusu kampanya kapsamında, uluslararası bir Komisyon (ülkelerin konularla ilgili Bakanlık temsilcilerinden oluşmuş) tarafından, 1982-1986 arasında yapılan bu çalışmalar; daha sonra Avrupa Konseyi'nde kentsel politikalarla ilgili ayrı bir program olarak devam etmiştir. Bu program daha sonra 1986'da; birçok üye ülkede olduğu gibi, kentsel kararların yerel öncü kişilerce verilmesi ilkesi ya da diğer bazı üye ülkelerdeki gibi; merkezi yönetimin alt birimi sayılan yerel yönetimlerin, kentsel konularda gitgide artan sorumluluk yüklenmesi demek olan "yerinden yönetim" mantığının desteklenmesinden hareketle, Avrupa Yerel ve Bölgesel İdareler Daimi Konferansı'na aktarılmıştır. 1986'dan günümüze; birçok istişare konferans ve sempozyumlarla tanıtılan, hazırlanan çeşitli rapor ve kararlarla, destekli bir program oluşturulmuştur. Bu raporlara dayanılarak hazırlanan ve kentsel gelişmeyi çeşitli yönlerden ele alan çalışmalar, (örneğin: kentlerde sağlık; sanayi kentlerinin yenilenmesi; kentsel güvenlik, suçların önlenmesi ve uyuşturucu kullanımıyla mücadeleye ilişkin politikaların geliştirilmesi; mimari yapılanmanın geliştirilmesi ve tarihi kent dokularının korunması; toplumsal gelişme ve imece, vb.), daha sonra Avrupa Belediyelerine gönderilmiştir. Politikacılar, uzmanlar ve halk arasında görgü ve bilgi alışverişini geliştiren tüm bu çabalar, Konferansın yerel demokrasi, yerinden yönetim ve katılımcılık konusundaki diğer çalışmalarıyla birlikte Kentsel Şart için gerekli temel verileri sağlamış ve Şart bu veriler ışığında oluşturulmuştur (Yener ve Arapkirlioğlu, 1996: 2).

Avrupa Konseyi tarafından 1992 yılında kabul ve ilan edilen Avrupa Kentsel Şartı'nın birincisi, 20 maddelik bir bildirge ve 13 maddelik şart ilkelerinden oluşmaktadır.

Bu şart ile Avrupa'da yaşayan kentlilerin kentli hakları 20 madde ile Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu olarak ortaya koyulmuştur. Söz konusu 20 madde (Kabadayı, 2006: 47):

1. Güvenlik: Mümkün olduğunca suç, şiddet ve yasa dışı olaylardan arındırılmış emin ve güvenli bir kent.

2. Kirletilmemiş, Sağlıklı Bir Çevre: Hava, gürültü, su ve toprak kirliliği olmayan, doğası ve doğal kaynakları korunan bir çevre. Kirliliğe karşı politika olarak; temiz

teknoloji, alternatif yakıt kullanımı, düzgün trafik kontrol sistemleri, atığı kaynağından azaltma metotları önerilmiştir. Doğayı ve yeşil alanları koruma, açık alanların yeşillendirilmesinin teşviki, doğal, tarihi yapıların korunup, özen gösterilmesi üzerinde durulan konular olmuştur.

3. İstihdam: Yeterli istihdam olanaklarının yaratılarak, ekonomik kalkınmadan pay alabilme şansının ve kişisel ekonomik özgürlüklerin sağlanması.

4. Konut: Mahremiyet ve dokunulmazlığının garanti edildiği, sağlıklı, satın alınabilir, yeterli konut stokunun sağlanması. Kanunlar ile hane mahremiyeti mutlaka sağlanmalıdır. Her insan ve aile, güvenli, sağlam konut edinme hakkına sahiptir. Yerel yönetimler, konutta seçenek, çeşitlilik ve ulaşabilirliği arttırmalı, ayrıca ev sahibi olabilme ve kullanım süresi güvencesini sağlamalıdır. Eskimiş konut dokusunun yenilenmesinin bedeli burada oturan, sosyo-ekonomik seviyesi düşük gruplara yüklenmemelidir.

5. Dolaşım: Toplu taşıma, özel arabalar, yayalar ve bisikletliler gibi tüm yol kullanıcıları arasında, birbirinin hareket kabiliyetini ve dolaşım özgürlüğünü kısıtlamayan uyumlu bir düzenin sağlanması. Özel araçlarla seyahat hacmi azaltılmalı, dolaşım yaşanabilir bir kent oluşturmaya yönelik düzenlenmeli, çeşitli ulaşım alternatiflerine izin verilmeli, sokak sosyal bir arena olarak algılanmalı, artan güvenlik, asayiş ile doğru sokak düzenlemeleri ve planlamaları yapılmalı, genş kaldırımlar, yaya bölgeleri ile sokaklar iyileşirilmeli, yerel yönetimler, insanlara sokakların kendilerine ait, ortak mülkiyetleri olduğ fikrini aşlamalıdır.

6. Sağık: Beden ve ruh sağlığının korunmasına yardımcı çevrenin ve koşulların sağlanması. Kentsel çevre, tüm yaşayanlara iyi sağlıklı çevre koşullarını sağlamalıdır. Kapsamlı çevre politikaları oluşturularak; atıkların yönetimi, hava, su, toprak ve yer altı kirlilikleri engellenmeli, tehlikeli atıklar tamamen ortadan kaldırılmalıdır.

7. Spor ve Dinlence: Yaş, yetenek ve gelir durumu ne olursa olsun, her birey için, spor ve boş vakitlerini değerlendirebileceği olanakların sağlanması. Kentsel spor alanları kent görünümüne aykırı olmamalı, sağlıklı ve güvenli olmalı, kamu spor federasyonları ile birlikte, yetenekli sporcuların yarışma ve eğitim ihtiyaçlarına cevap verecek alet ve donanıma sahip spor tesisleri tasarlanmalıdır.

8. Kültür: Toplumsal ilişkilere katılımda etkin rol oynayan, karmaşık kent politikalarının ve kentsel yaşam kalitesinin arttırılması.

9. Kültürler Arası Kaynaşma: Geçmişten günümüze, farklı kültürel ve etnik yapıları barındıran toplulukların barış içinde yaşamalarının sağlanması.

10. Kaliteli Bir Mimari ve Fiziksel Çevre: Tarihi yapı mirasının duyarlı bir biçimde restorasyonu ve nitelikli çağdaş mimarinin uygulanmasıyla, uyumlu ve güzel fiziksel mekanların oluşturulması. Kent merkezleri Avrupa'nın kültür ve tarihi mirasının önemli sembolleri olarak koruma altına alınmalıdır. Açık alanların oluşturulması ve yönetimi kentsel gelişmenin vazgeçilmez bir parçasıdır. Yerel yönetimler, kent merkezlerindeki, güçlü ekonomik kârları kontrol altında tutmalı, değişim, iyileştirme gibi yöntemleri özendirmeli, bu alanların meskun karakterini korumalıdır.

11. İşlevlerin Uyumu: Yaşama, çalışma, seyahat işlevleri ve sosyal aktivitelerin olabildiğince birbiriyle ilintili olmasının sağlanması.

12. Katılım: Çoğulcu demokrasilerde; kurum ve kuruluşlar arasındaki dayanışmanın esas olduğu kent yönetimlerinde; gereksiz bürokrasiden arındırma, yardımlaşma ve bilgilendirme ilkelerinin sağlanması. Yerel politik yaşam halkın katılımını sağlamak için, halk temsilcilerini özgür ve demokratik olarak seçebilmeli, seçilen temsilciler yetkilerini halkın refahı için politikalar, programlar ve projeler geliştirmek üzere kullanmalıdırlar.

13. Ekonomik Kalkınma: Kararlı ve aydın yapıdaki tüm yerel yönetimlerin, doğrudan veya dolaylı olarak ekonomik kalkınmaya katkı konusunda sorumluluk sahibi olması.

14. Sürdürülebilir Kalkınma: Yerel yönetimlerce ekonomik kalkınma ile çevrenin korunması ilkeleri arasında uzlaşmanın sağlanması.

15. Mal ve Hizmetler: Erişilebilir, kapsamlı, kaliteli mal ve hizmet sunumunun yerel yönetimi, özel sektör ya da her ikisinin ortaklığıyla sağlanması.

16. Doğal Zenginlikler ve Kaynaklar: Yerel doğal kaynak ve değerlerin; yerel yönetimlerce, akılcı, dikkatli, verimli ve adil bir biçimde, beldede yaşayanların yararı gözetilerek, korunması ve idaresi.

17. Kişisel Bütünlük: Bireyin sosyal, kültürel, ahlaki ve ruhsal gelişimine, kişisel refahına yönelik kentsel koşulların oluşturulması.

18. Belediyeler Arası işbirligi: Kişilerin yaşadıkları beldenin, beldeler arası ya da uluslararası ilişkilerine doğrudan katılma konusunda özgür olmaları ve özendirilmeleri;

19. Finansal Yapı ve Mekanizmalar: Bu deklarasyonda tanımlanan hakların sağlanması için, gerekli mali kaynakları bulma konusunda yerel yönetimlerin yetkili kılınması.

20. Eşitlik: Yerel yönetimlerin; tüm bu hakları bütün bireylere cinsiyet, yaş, köken, inanç, sosyal, ekonomik ve politik ayrım gözetmeden, fiziksel veya zihinsel özürlerine bakılmadan; eşit olarak sunulmasını sağlamakta yükümlü olması.

Şeklinde sıralanmıştır. Bu maddelerin dışında Avrupa Kentsel Şartı'nın birincisinde 13 madde belirlenmiş ve bu maddelerin altında Şartın ilkeleri belirlenmiştir. Söz konusu maddeler şu başlıklardan oluşmaktadır (Tosun, 2009: 8, Cebeci ve Çakılcıoğlu, 2002: 3-4):

- *Ulaşım ve Dolaşım*
- *Kentlerde Çevre ve Doğa*
- *Kentlerin Fiziki Yapıları*
- *Tarihi Kentsel Yapı Mirası*
- *Konut*
- *Kent Güvenliğinin Sağlanması ve Suçların Önlenmesi*
- *Kentlerdeki Özürlü ve Sosyo-Ekonomik Bakımdan Engelliler*
- *Kentsel Alanlarda Spor ve Boş Zamanları Değerlendirme*
- *Yerleşimlerde Kültür*
- *Yerleşimlerde Kültürlerarası Kaynaşma*
- *Kentlerde Sağlık*

- *Halk Katılımı, Kent Yönetimi ve Kent Planlaması*
- *Kentlerde Ekonomik Kalkınma*

Bu başlıkların altında ise bu başlıklarla ilgili, Şartın ilkeleri belirlenmiştir. Yerel düzeydeki yönetimlerde halkın etkin katılımının araç ve yöntemlerini tanımlayan ve yukarıda başlıklar altında yer alan bu ilkeler incelendiğinde; sokağın toplumsal bir arena olarak yeniden kazanılması, doğa ve enerji kaynaklarının tutarlı yönetim ve kullanımı, kirliliği önlemeye yönelik politikaların benimsenmesi, doğanın ve yeşil alanların korunması, herkesin sağlıklı, güvenli, yerleşik hoş ve özendirici bir çevrede yaşama hakkına sahip olması, kentsel mirasın korunması, kentte yaşayan kişiye evinde özel yaşam hakkı, herkes ve her ailenin güvenli ve sağlıklı konut hakkı, suçun önlenmesine yerel halkın katılımı, uyuşturucu ile mücadele de yerel politika, herkesin her yerden yararlanabileceği kent tasarımları, sakat ve engelli kişileri toplumla bütünleştirici politikalar, kentte yaşayan herkesin spor becerilerini geliştirme, spor etkinliklerine katılma hakkı, tüm kentlilerin kültürel etkinliklerden faydalanma hakkı gibi haklar dikkat çekmektedir (Göktürk, 2007: 81).

Bu hakların yanında kültürel çoğulculuğun yenilikçiliği, kültürel gelişme ve gerçek kültürel demokrasi için yaygın işbirliği, ayrım gözetmeyen kentsel politikalar, ayrım gözetmeyen kültür ve eğitim politikaları, göçmenlerin yerel, siyasal yaşama etkin katılım, kentsel çevrede sağlıklı bir ortam, temel ihtiyaç maddelerinin güvenilirliğinin ve sürekliliğinin sağlanması, yerel yönetimlerin sağlık alanlarındaki girişimleri özendirmesi ve desteklemesi, yerel politik yaşama halkın katılımında halk temsilcilerinin özgür ve demokratik olarak seçilebilme hakkı, yerel politik ve yönetsel yapının her aşamasında halkın belirleyiciliği, projelerde yerel halka danışılması, yerel özellikler ve özgün koşullara bağlı kent yönetimi ve planlaması, uygulamalarda uzman ekipler, politik tercihlerin yaşamsallığı ve kavranabilirliği, gençlerin toplumsal yaşama katılımı, yerel düzeyde ekonomik ve toplumsal gelişmenin ayrılamaz bütünlüğü, yerel yönetimlerin kendi yörelerinin ekonomik kalkınmasındaki sorumluluğu, kentin bölge ve yakın çevresinin ekonomik ve toplumsal bir parçası olarak değerlendirilmesi, ekonomik büyüme ve kalkınmada üretim, destek ve gelişimi sağlayacak altyapı gereksinimi, kentsel gelişmenin önemli bir öğesi olarak kamu-özel sektör işbirliği ve gibi çok geniş bir öncelikler ve gereklilikler dizisi ile karşılaşılmaktadır (Göktürk, 2007: 81).

17-19 Mayıs 1992 tarihinde Avrupa Konseyinin Avrupa Kentsel Şartı'nı kabul etmesi ve yukarıda belirtilen kentli hakları ve bir takım ilkelerle, kent ve kent sorunlarına insan hakları çerçevesinde yaklaşılmış; dayanışma hakları içinde kentli hakları ulusal ve uluslararası gündemlerde tartışılmaya başlanmıştır. Kentsel Şart bünyesinde tanımlanan kent, aslında, özellikleri daha önceden de bilinen ve dile getirilen geleceğin ideal kentidir. Yapılmak istenen bu nitelik ve haklara sahip kent ve kentlilerin dünya uygarlığına kazandırılmasıdır (Palabıyık, 2004: 10-11). Şart, Avrupa Konseyi'nin temel özgürlükler ve insan haklarının korunması genel ilkesini göz önünde bulundurarak, kentsel gelişmenin niteliksel boyutlarını vurgulamakta ve yaşam kalitesini dikkate almaktadır. Şart'ta, ölçekleri farklı olsa bile sorunları genel de aynı olan Avrupa kentlerinde hemen uygulanabilecek evrensel yol gösterici ilkeler tanımlanmaktadır.

Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi, 1992 yılında yayınladığı Avrupa Kentsel Şartından 10 yıl sonra yani, 2002 yılında Avrupa Kentsel Şartı'nı gözden geçirmeye karar vermiş olup, bu yönde çalışmalara başlamıştır. Bu çalışmaların sebebi, kentin istikrarlı şekilde gelişmesinin bir anahtarının da yaşam kalitesinin yükseltilmesinin olduğuna inanan Kongre'nin, Şartın günümüzün ihtiyaçlarına göre yeniden gözden geçirilmesine ve modernize edilmesine önem vermesidir (Daoudov, 2008: 39). Avrupa Kentsel Şartı 2[3] yapılan çalışmaların sonucunda nihayet 2008 yılında yayınlanabilmiştir. Avrupa Kentsel Şartı 2, Yerel Yönetimler Bölümü tarafından 28 Mayıs 2008 tarihinde görüşülmüş ve onaylanmış, Kongre tarafından 29 Mayıs 2008 tarihindeki 3. oturumda kabul edilmiştir.

Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi'nde yapılan çalışmalarda, Kentsel Şart 1'den sonra geçen 15 yıllık sürede toplum, ekonomi ve kültürde yaşanan hızlı değişikliklerin ortaya çıkardığı yerel ve küresel bir çok yeni durum ve sorun kabul edilmiş olup, buna bağlı olarak Kentsel Şartın ilk halindeki bazı ilkelerin yeniden tanımlanması, tamamlanması ve güncellenmesine karar verilmiştir. Kongre Avrupa

---

[3] Avrupa Kentsel Şartı'nın ilk metninin orijinaline ulaşmak için: **www.mo.org.tr/UIKDocs/urbancharter1.pdf**, Avrupa Kentsel Şartı ilk metninin Türkçe özeti için: **www.mo.org.tr/UIKDocs/kentselsart1.pdf adreslerine bakılabilir.**

Kentsel Şartı 2 ile, kentsel yaşama ilişkin yeni bir yaklaşım sunmayı amaçlamaktadır. Avrupa Kentsel Şartı 2 ile ortaya konan "Yeni Bir Kentlilik İçin Manifesto" ile Kongre, kentlerin ve kasabaların, çağdaş kentsel sorunlarla baş etmesini olanaklı kılacak bir takım ilkeler ve kavramlar bütünü belirlemeyi hedeflemiştir. Kentsel Şart 2'de bahsedilen hususlar özetle şunlardır (Erim, 2008);

- *Kent ve kasabalar küreselleşme ile birlikte bir takım sorunlarla baş etmek zorunda kalmışlardır; işçi sınıfı erozyonu, bazı bölgelerin sanayisizleşmesi, sosyal eşitsizlik, göç, yaşlı nüfus, çevresel tehditler gibi. Bu durumun yanında kentlilere ait olan bu yerleşimlerin gelecek nesillere aktarılması gerektiğinin zorunluluğu vurgulanarak sürdürülebilir kentlerin önemi vurgulanmıştır.*

- *Kent ve kasabalarda demokratik talepleri dikkate alan bir kentsel yönetişim modelinin inşa edilmesi zorunlu görülmektedir.*

- *Yine kentler farklı kimliklerin bir araya geldiği yerleşim yerleri olarak bunları birarada tutmalı ve karşılıklı bir zenginleşme yaratmalıdır. Ayrıca kent ve kasabalar kendi aralarında da en üst düzeyde bir dayanışma ve işbirliği içinde olmalıdırlar.*

- *Kent sakinleri, aktif ve bilgili kentliler olmadan kentler tam anlamıyla üzerlerine düşeni yerine getiremezler. Tabi ki kent sakinlerinin kent yönetimine katılma, göçmenlerin çeşitli şekillerde katılımı ve halka sağlanacak doğrudan katılım kanalları da var olmalıdır.*

- *Merkez-yerel, yerel-yerel, yönetimler arası ilişkilerin düzenlenmesinde yerinden yönetim ilkesi dikkate alınmalıdır. Dağıtılan sorumluluklarla orantılı kaynak dağıtımı da yapılmalıdır. Ayrıca yerel yönetimlerin sahip olduklara alanlar yönetebilecekleri alanla sınırlı olmalıdır.*

- *Sürdürülebilir kentler için çevre sermayesine dikkat edilmelidir. Çevreye zarar veren kentsel yayılma yerine, daha az yoğun, kentsel işlev ve hizmetleri sağlayabilen kent formları tercih edilmelidir. Kaynak, ulaşım, toprak ve enerji alanlarında tasarrufa yönelmiş kentler hedeflenmelidir.*

- *Kentler farklı kültür ve değerlerin kendilerini ifade edebildiği, birlikte yaşayabildiği alanlar olarak, yerel kültürlerin yaşamasına olanak sağlamaktadır.*

- *Kentlerin mekânsal gelişiminde mimarlık boyutu daha fazla dikkate alınarak, canlı bir mimari kültürün gelişmesi teşvik edilmelidir.*

1992 ve 2008 yıllarında kabul edilmiş bu iki şart ayrı ayrı ele alınacak olunursa birinci şartın çok daha kapsamlı ve yerel yönetimler için çok daha önemli olduğu göze çarpmaktadır. Ancak iki şart birlikte düşünülmek durumundadır, zira ikinci şart birinciye bir takım ilaveler ve güncellemeler içermektedir. Bu iki çalışma da yerel yönetimler için çok önemlidir. Bir kentin veya kasabanın nasıl yönetilmesi gerektiğine dair çok önemli bilgiler içeren bu şartlar, yerel yönetimlerce doğrudan onaylanabilmesiyle de çok ayrı bir öneme sahiptir.

Avrupa Konseyi'nin kentsel yaşam kalitesi ile alakalı bir diğer çalışması ise 2000 yılında kabul edilen "Avrupa Kıtasının Sürdürülebilir Mekânsal Gelişmesi İçin Rehber İlkeler"dir. Bu ilkeler 1970 yılında Konsey bünyesinde kurulan "Bölgesel Planlamadan Sorumlu Bakanlar Konferansı" tarafından belirlenmiştir. 1970 yılında kurulan Konferans sürdürülebilir kalkınmayı bölgesel anlamda ele almayı planlamıştır (Erkut, 2007: 1).

Bölgesel Planlamadan Sorumlu Bakanlar Konferansı, Avrupa Konseyi'nin sürdürülebilir kalkınma ve bu kalkınmanın mekânsal boyutu ile alakalı etkinliklerinin teknik ve politik yönlendirici organıdır. Konferans, 1970 yılından itibaren, her iki ya da üç yılda bir, üye ülkelerin konuyla ilgili bakanları düzeyinde toplanmaktadır. Konferans, 2000 yılında Hannover'de yaptıgı 12. toplantısında "Avrupa Kıtasının Sürdürülebilir Mekânsal Gelişimi için Rehber İlkeler"i benimsemiştir. Avrupa Konseyi'nin Bölgesel Planlamadan Sorumlu Bakanlar Konferansı'nın, Hannover'de yaptığı toplantısında benimsediği rehber ilkelerde insan haklarının ve demokrasinin "mekânsal boyutu" vurgulanmaktadır. Bakanların tanımladığı mekânsal gelişim politikalarının amacı, insanlar için kabul edilebilir yaşam standartlarına ulaşmaktır (Bursa Nilüfer Belediyesi Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporu, 2009: 9).

Belge'de üye ülkeler arasındaki ekonomik ve sosyal farklılıklara işaret edilerek, Konsey'in karar verme organı olan Bakanlar Komitesi'ne sosyal strateji belirleme sorumluluğu verilmiştir. Mekânsal gelişme politikası, Avrupa Kıtası'nın sürdürülebilir ve dengeli gelişmesini destekleyerek aslında bu sosyal stratejiye hizmet edecektir. Avrupa Kıtasının Sürdürülebilir Mekânsal Gelişimi için Rehber İlkeler kapsamında tarif edilen pek çok ilke arasında, Avrupa'da Sürdürülebilir Kalkınma için Planlama Politikasının İlkeleri şu başlıklar altında toplanmaktadır (Üncü ve diğerleri, 2008: 18-19):

- *Bölgelerin daha dengeli sosyal ve ekonomik gelişmesi ve rekabetin artırılması ile bölgesel uyumun desteklenmesi*
- *Kentsel fonksiyonların meydana getirdiği gelişmenin teşvik edilmesi ve kent-kır arasındaki ilişkiyi geliştirilmesi*
- *Daha dengeli erişilebilirliğin desteklenmesi*
- *Bilgiye erişimin geliştirilmesi*
- *Çevresel zararın azaltılması*
- *Doğal kaynaklar ve doğal mirasın korunması ve geliştirilmesi*
- *Kalkınmanın bir faktörü olarak kültürel mirasın geliştirilmesi*
- *Güvenliği korurken enerji kaynaklarının geliştirilmesi*
- *Yüksek nitelikli, sürdürülebilir turizmin güçlendirilmesi*
- *Doğal afetlerin etkilerinin sınırlandırılması*

Yukarıda bahsedilen çalışmalardan başka, kentsel yaşam kalitesi ile alakalı Avrupa Konsey'i tarafından yapılmış Avrupa Bölgesel ve Mekânsal Planlama Şartı (1983) ve Avrupa Peyzaj Sözleşmesi (2000) gibi çalışmalar da vardır. Ancak bu çalışmalardan, özellikle kent yönetiminden kent halkına karşı sorumlu olan yerel yönetimler açısından en önemli olanı daha önce de bahsedildiği üzere Avrupa Kentsel Şartı'dır.

2.1.3. Avrupa Birliğinin Çalışmaları

Avrupa Birliği'nin temelini, II. Dünya Savaşı sonrasında sanayi açısından özellikle önemli iki temel hammadde olan kömür ve çelik sektörünü güçlendirmek ve bunları uluslarüstü bir otorite ile kontrol ederek barışı sürdürmek amacıyla 1951'de kurulan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu oluşturmaktadır. Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu, 18 Nisan 1951'de Belçika, Almanya, Fransa, Hollanda, Lüksemburg ve İtalya arasında imzalanan Paris Antlaşması ile kurulmuştur (http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=3 01.05.2010). Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nun, kurulmasından sonra göstermiş olduğu başarılı gelişme; Avrupa'da sektör bazında olmayan, daha geniş kapsamlı bir ekonomik birleşmenin gerçekleştirilmesine yönelik yeni görüşlerin doğmasına yol açmıştır. Çalışmalar ekonomik bütünleşme üzerinde yoğunlaştırılmış ve Messina'da Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nun Dışişleri Bakanları'nın katılımıyla düzenlenen konferansta iki yeni Avrupa Topluluğu'nun daha kurulması karar verilmiştir. Yapılan çalışmalardan sonra Avrupa Topluluğu, 25 Mart 1957'de Roma'da imzalanan Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu ve Avrupa Ekonomik Topluluğu anlaşmaları ile kurulmuştur. Topluluk, 7 Şubat 1992 tarihli Maastricht Anlaşmasıyla Avrupa Birliği ismini almıştır (Kutlu, 2007: 183)

Kurulduktan bugüne pek çok başarılı çalışma yapan Avrupa Birliği pek çok çalışmasında kent ve bölge politikalarına yer vermiştir. Ancak son zamanlarda, Avrupa vatandaşlarının demokratik hak ve hürriyetler konusundaki talepleri, neo-liberalizmin etkisiyle gelişen yeni kamu yönetimi hareketi, sağlanan ekonomik birliğin siyasal bir birliğe dönüştürülebilmesi ve benzeri nedenler ile Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyi gibi kuruluşlarında teşvik edici çalışmalarının da etkisiyle, Avrupa Birliği her geçen gün yerel yönetimlere verdiği önemi arttırmaktadır (Demirkaya, 2008: 29). Bölgesel politikalara ağırlık veren Birlik, bölgelerin küresel rekabete entegrasyonundaki etkin rollerini göreceli olarak yitirmeye başlamasıyla, kentlere verilen önemi daha da arttırmıştır. Avrupa Birliği kentlerde ortaya çıkan sosyal, ekonomik ve fiziki sorunların çözümü ile çevre ve yaşam kalitesinin arttırılması, sürdürülebilir gelişmenin sağlanması için çeşitli politikalar geliştirmektedir (Üncü ve diğerleri, 2008: 20-21). Bu politikalar

bazen yapılan antlaşmalarda yer alırken, bazen oluşturulan fonlar veya teşvik programları ile geliştirilmekte ve desteklenmektedir.

Avrupa Birliği Roma Antlaşması'nda, az gelişmiş bölgelerin kalkındırılması, ekonomik ve toplumsal ilerlemenin sağlanması, yaşam ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi ve böylelikle bölgeler arası refah düzeyi farklılıklarının ortandan kaldırılmasının sağlanmasını temel hedefler arasında saymış ve sürdürülebilir bir gelişme ile yaşam standartlarının istikrarlı bir biçimde yükseltilmesi için bölgesel politikalar oluşturmayı kararlaştırmıştır. 1989 Avrupa Tek Senedi ile Birlik bünyesinde bulunda fonlar birleştirildi ve fonların miktarları önemli ölçüde arttırıldı. Avrupa Yatırım Bankası ile Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu ve Avrupa Sosyal Fonu gibi fonlar ile bölgesel gelişmenin dengeli ve sürdürülebilir olarak sağlanması amaçlanmıştır (Üncü ve diğerleri, 2008: 24-25). Maastricht antlaşması ise Birliğin yerelleşme politikasının önemli bir aracı olan Bölgeler Komitesinin kurulması bakımından kentler ve kentsel yaşam kalitesi açısından önemlidir. Komite, bir danışma kurulu olarak bölgesel ve yerel konuların Birlik gündeminde kalmasına ve çeşitli sorunların çözümü için hem bölgesel ve yerel yönetimler arasında hem bu yönetimler ile Birlik arasında diyalog ortamı sağlamaktadır (Demirkaya, 2008: 37).

Avrupa Birliği, 2000 yılında Lille'de başlayan ve Göteburg, Rotterdam, Bristol ve Leipzig'de yaptığı çalışmalarla kentsel gelişme, sürdürülebilir kalkınma ve yaşam kalitesinin arttırılması konularında çeşitli çalışmalar yapmıştır. Lille'de yapılan zirvede bir eylem programı hazırlanmış ve kentsel gelişmenin sağlanması, halk katılımının sağlanması, kentsel politikaların kentsel ve ulusal düzeyde ele alınması ve kentsel uygulamalarında çağdaş yaklaşımların kullanılması gibi öncelikler belirlenmiştir. Yine bu dönemde Avrupa Mekânsal Planlama Gözlem Ağı kurulmuştur. 2001 yılında Göteborg'da yapılan toplantıda ise sürdürülebilir gelişme stratejilerinden bahsedilmiş ve çevre sektörü dikkate alınarak, kalkınmanın ekonomik, sosyal ve çevresel faktörlerin bir arada ele alınarak gerçekleştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. 2004 yılında Rotterdam'da Birlik bakanlarının gerçekleştirdiği toplantıda bir Kentsel Mevzuat kabul edilmiştir. Buna göre bazı öncelikler belirlenmiştir. Başarılı kentsel politikalar için çeşitli mekanizmalar, ilgili tarafların katılımı, kurumlar arası işbirliği ve dengeli gelişme gibi bir takım ilkelerden bahsedilmiştir. Bristol'da 2005 yılında yapılan toplantı

sonucunda kabul edilen Bristol Mutabakatı ile sürdürülebilir yerleşimler için, bir takım özellikler belirlenmiştir. Bunlar; çevreye duyarlı, planlı bir şekilde tasarlanmış, kaliteli hizmetin olduğu, adaletli, gelişmiş bir yerel ekonomiye sahip, ulaşım, iletişim ve sağlık hizmetlerinin gelişmiş olması, katılım ve iyi bir yönetimin var olmasıdır. 2007 Leipzig'de ise Lille Eylem Programı, Kentsel Mevzuat ve Bristol Mutabakatına dayalı olarak kentsel gelişme programlarının daha geniş bir düzlemde ve sürekli olarak ele alınmasının üzerinde durulmuştur. Kentsel gelişme politikalarının etkin uygulanması için yapılması gerekenler ise;

- *Yüksek kalitede kamusal alanların planlanması ve uygulamaya alınması*
- *Altyapı şebekelerinin yenilenmesi ve enerji verimliliklerinin arttırılması*
- *Kentsel politikada yeni yaklaşım çalışmalarının desteklenmesi ve eğitim politikalarına entegre edilmesi*
- *Kenti bütünde ele alan ve yoksul geri kalmış bölgelere odaklanan politikalara ve çalışmalara ağırlık verilmesi*
- *Fiziksel çevrenin yenilenmesi stratejilerinin geliştirilmesi*
- *Yerel ekonomi ve istihdam sektörünün desteklenmesi yönünde çalışmalar yapılması*
- *Gençler ve çocuklar için eğitim çalışmalarının yeniden düzenlenmesi*
- *Etkin bir kentsel ulaşımın desteklenmesi,*

şeklinde belirtilmiştir (Toman, 2009: 44-45).

Bunların dışında Teşvik Programları başlığı altında yapılan, Kent ve Kentsel Alanların Sürdürülebilir Kalkınması Girişimi ve Kentsel Denetleme gibi çeşitli çalışmalar da Birlik tarafından yapılmaktadır. Kent ve Kentsel Alanların Sürdürülebilir Kalkınması Girişimi, sürdürülebilir kentsel gelişmenin sağlanabilmesi için, kentsel ve yerel aktörler tarafından geliştirilecek program ve projeleri desteklemek için kurulmuştur. 1994-1999 yılları arasında yapılan çalışmalarda 900 milyon Euro aktarılarak, bu alanda 118 proje finanse edilmiştir. 2000-2006 yıllarını kapsayan ikinci dönemde ise 728 milyon Euro'luk bir kaynak ile 70 proje desteklenmiştir. Bu projelerin desteklenmesi ile yaşam koşullarının iyileştirilmesi, istihdam yaratılması, çevre dostu toplu taşıma sistemlerinin geliştirilmesi, bilgi teknolojilerinin kullanılması, etkin enerji yönetimi gibi kaliteli bir kentsel yaşama ulaşılması hedeflenmektedir. Kentsel Denetleme sistem ile ise her bir

Avrupa Birliği şehrinin değerlendirilmesi ve kent yöneticileri için karşılaştırmalı bir bilgi ağı oluşturulması amaçlanmıştır. Bu sistem ile kentsel politika geliştirmeyi desteklemek, kentler arası deneyim paylaşımını kolaylaştırma ve kentleri yaşam kalitesi durumlarını ortaya koyabilmek hedeflenmiştir. Bu programın gelecek hedefleri arasında Türkiye'yi de programa davet etmek bulunmaktadır (Üncü ve diğerleri, 2008: 31-32).

2.2. Bazı Ülkelerde Yapılmış Çalışmalar

Sürdürülebilirlik, yaşanılabilirlik ya da kentsel yaşam kalitesi mefhumlarının her biri bilim, siyaset ve yönetim çevrelerinde büyük bir ilginin odağı olmuştur. Bu ilgiye binaen dünyanın çeşitli bölgelerinde çeşitli çalışmalar ve uygulamalar yapılmıştır. Amerika, Kanada, İngiltere, İspanya, Brezilya, Danimarka ve daha pek çok ülkede farklı yönetim kademelerince başarılı çalışmalar ve uygulamalar gerçekleştirilmiştir (Oktay, 2007: 38).

2.2.1. ABD'de yapılan çalışmalar

ABD'de yaşam kalitesi alanında yapılan çalışmaların tarihi, dünyadaki diğer çalışmalardan çok önceleri yapılmaya başlanmıştır. 1972 ve 1988 yıllarında bilim adamları tarafından yaşam kalitesi ölçütleri kullanılarak refah düzeyi araştırması yapılmıştır. Araştırma kapsamında eğlence, sağlık, gelir durumu, yaşam standartı gibi alanlarda çeşitli anketler yapılmıştır. Çalışmalar sonucu belirlenen kriterler üzerindeki değişmeler incelenmiştir. Yine 1980'li yıllarda Amerika'nın orta batısında yer alan büyük bir şehirde üç farklı çalışma yapılmış ve yaşam kalitesi ve yaşam kalitesini etkileyen faktörler arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu çalışmalarda kullanılan bileşenler genellikle, ekonomik bileşenler, politik bileşenler, çevresel bileşenler, sağlık ve eğitim bileşenleri ve sosyal bileşenler başlıkları altında toplanmıştır. Marans tarafından 2003 yılında Detroit'de yapılan bir çalışmada objektif ve subjektif göstergelerle kentte yaşayanların yaşam kalitesinin ölçülmesi hedeflenmiştir. Çalışma dahilinde kent sakinlerinin ulaşım, komşuluk, rekreasyon alanları, konut alanları gibi konular hakkında araştırmalar yapılmıştır. Çalışmada anketlerle bilgi toplanmaya çalışılmış ve yaşam kalitesi durumu hakkında doğru ve inanılır bilgilerin elde edilmesine çalışılmıştır (Kabadayı, 2006: 32).

Bir başka ABD kenti olan Portland'da yapılan çalışmalar ise oldukça dikkat çekici ve başarılı sonuçlar doğuran çalışmalar olmuştur. Özellikle sürdürülebilir gelişme konusunda önemli kazanımlar elde edilmiştir. Portland Kentinde, toplumsal ihtiyaçların, ekonomik gelişmelerin ve çevresel ihtiyaçların sürdürülebilir olarak gerçekleştirilebilmesi, pek çok çevre geliştirme projesi sayesinde sağlanabilmiştir. ABD'de yayınlanan ünlü bir dergi bu durumundan ötürü Portland kentini ABD'de yaşanabilecek en iyi yer olarak seçmiştir. Kentin öne çıkan en önemli yanları, yürünebilir alanların bolluğu ve alanların yürümeye müsait olması, çocuklar için önemli olanaklar sağlanması ve öğrenim için olanakların iyi olmasıdır (Oktay, 2007: 38).

ABD'de Sustainlane tarafından "ABD Şehir Sıralaması" çalışmaları yapılmaktadır. Bu çalışmalar yapılırken çeşitli göstergeler kullanılmaktadır. 2008 yılında yapılan çalışmada kullanılan göstergeler şunlardır;

- *Hava Kalitesi*

  Bu kategoride bilgi Amerika Birleşik Devletleri Çevre Koruma Kurumu Hava Kalitesi Endeksi veri tabanından alınır.

- *Kent Ulaşımı*

  Bu kategoriye ait bilgiler Amerika Birleşik Devletleri Nüfus Sayımı kurumundan alınır.

- *Kentte Farklı ve Yeni Fikirlerin Uygulanması*

  Bu kategoride Sustainlane aşağıda verilen kategorileri kullanmaktadır;

  Çevreci satın alma programları

  Kent ticari çevreci binaları inisiyatifi

  Tek araçta birkaç kişinin bir yere gitmesi ile trafikte yükün azaltılması

  Araç paylaşım programları

  En az bir tane önemli özgün yeni uygulamanın kentte uygulanması

- *Enerji ve İklim Değişikliği*

Kent sera gazlarının takip edilmesi ve karbon salınım envanterleri

Karbon yaymayı azaltma amacı

Toplam yenilebilir enerji kullanımı

Alternatif yakıt kullanan araçların oranı

- *Yeşil Çevreci Ekonomi*

  Bu kategoride yeşil çevreci binalarının oranı

  Çiftçi marketlerinin oranı

  Temiz teknolojileri kullanacak kamu ve özel kurumların varlığı

  Çevreci özel yâda kamuya ait işyeri rehberinin varlığı

- *Ucuz ve Satın Alınabilir Konut*

  Bu kategoride bilgiler ABD Nüfus sayımı kurumundan alınır.

- *Veritabanı ve İletişim*

  Bu kategoride dört alan analiz edilir;

  Bir kentin sürdürülebilir genel planın olup olmadığı

  Sürdürülebilir planın veya çevre departmanın kentte sürdürülebilirliği yönetmesi ve izini araması

  Kentin önemli bir federal araştırma laboratuarı veya araştırma üniversitesi ile çalışıp çalışmadığı

  Kentin bir sivil toplum örgütü ile sadece bir semtte değil kentin her bölgesinde çalışıp çalışmadığı

- *Yerel Besinler ve Tarım*

Yerel besin kaynakları ve tarım alanları toplumların kendi kendine yetmesini ve uzaklardan yiyecek getirilmeyerek havayı kirleten yakıtların kullanılmamasını sağlar.

Sustainlane bu kategori için ABD Tarım Bakanlığı verilerini kullanır.

- *Kent içi ve Otoyollarda Trafik Sıkışıklığı*

  Bu kategoride bilgi Texas Ulaşım Enstitüsü 2007 Kentsel Ulaşım Rapor'undan toplandı. Trafikte harcanan zamanı ölçtü dikkate alındı.

- *Metro Toplu Ulaşımının Kullanımı*

  Bu kategoride bilgi Texas Ulaşım Enstitüsü 2007 Kentsel Ulaşım Rapor'undan alındı.

  Sıralama metronun bulunduğu alanlarda toplu ulaşımı kullanan sayısı ve alanı hesaplandı.

- *Doğal Afet Riski*
  Sustainlane 50 kentin doğal afet riskini değerlendirdi. Fırtınaların, önemli sellerin, zarar verici dolu yağışının, tornadoların, depremlerin potansiyel sıklığı ve zararın kapsamı kentlerin durumuna göre değerlendirildi.
- *Planlama ve İmar*
- *Çeşme Suyu Kalitesi*
  Bu kategoride bilgiler devlet su işleri ofisleri veri tabanından elde edildi.
- *Atık Yönetimi*
- *Su Kaynakları*

Bu çalışmalar dışında Seattle kentinde yapılan önemli çalışmalarda bulunmaktadır. Seattle'de kent sakinlerinin de katılımı 40 aşkım kentsel yaşam kalitesinin ölçülmesinde kullanılabilecek 40 gösterge oluşturuldu. Seattle'da oluşturulan kent göstergeleri HABİTAT II tarafından üstünlük ödülü almıştır (www.sustainableseattle.org 14.09.2010).

2.2.2. Kanada'da Yapılan Çalışmalar

Kanada'da yapılan çalışmalardan en dikkat çekici olanı Toronto kentinde yapılan çalışmalar olmuştur. Çünkü bu çalışmalar kentsel yaşam kalitesinin geliştirilmesine önemli katkılar sağlamıştır. Bu kentte yapılan çalışmalara yaptığı çalışmalarla en büyük katkıyı sağlayan Jane Jacobs olmuştur. Yazdığı makale ve getirdiği önerilerle kentsel tasarım ve kentsel ekoloji üzerinde büyük etkiler yapmıştır. Kent halkının kente saygı göstermesi, kentsel karakterin yapısal ve işlevsel yoğunluğa bağlı olarak yapılanması, kent merkezi ve kamusal alanların yeniden keşfedilmesi ve özellikle motorlu taşıtları temel alanla planlamaya karşı duruşu gibi fikirleri sayesinde bugün Toronto transit ulaşımı temel alan, kent merkezinin canlı olduğu, kentsel yayılması kontrol altında ve farklı kültürleri bir arada barındıran daha yaşanabilir bir kent haline gelmiştir (Oktay, 2007: 39). Ayrıca Toronto'da belediye tarafından her ay Toronto Ekonomik Göstergeleri yayınlanır. Bu göstergelerde, bölgesel ekonomi, istihdam istatistikleri ve işsizlik, emlak aktiviteleri, toplu ulaşım kullanma rakamları, sosyal ve finansal göstergeler ve yenilikler vb. konular hakkında bilgi verilir. Bunun dışında da üniversite ve özel sektör kuruluşları tarafından da kentsel yaşam kalitesi konularında çalışmalar yapılmaktadır.

Toronto dışında Vancouver, Montreal ve Quebec kentlerinde de belediyeler, üniversiteler ve çeşitli özel kuruluşlar tarafından yaşam kalitesi ile alakalı çalışmalar yapılmaktadır. Montreal'de belediye tarafından yapılan çalışmada, hava kalitesinin iyileştirilmesi ve sera gazlarının azatlımı, iyi ve yaşanabilir meskûn alanların sağlanması, sorumlu kaynak yönetiminin uygulanması gibi konularda çeşitli göstergeler oluşturulmuştur. Özel bir kuruluş tarafından oluşturulan 11 gösterge ile Montreal Belediyesinin gerçekleştirdiği ilerlemeler değerlendirilmektedir. Bu 11 gösterge;

- *Hava kalitesi*
- *Yüzey su kaynakları*
- *Biyolojik çeşitlilik*
- *Enerji*
- *Su tüketimi*
- *Konut içi atık yönetimi*
- *Ulaşım*

- *Ucuz Konut*
- *Toplum Sağlığı*
- *Toplumsal katılım ve ekonomik canlılık'tır.*

Vancouver'da ise belediye tarafında yapılan çalışmalar sonucunda çevre durumu raporları hazırlandı. Belediye dışında, Simon Fraser Üniversitesi 2004 yılında Birleşmiş Milletler bünyesinde Bölgesel Vancouver Gözlemevini kurdu. Bu gözlem evi Birleşmiş Milletler bünyesinde kurulan ilk yerel gözlemeviydi. Bu yerin amacı dünya çapında kentsel veri tabanı oluşturarak hükümetlere, yerel otoritelere ve sivil toplum örgütlerine yardımcı olmak ve yasa odaklı göstergeleri, istatistikleri ve diğer kentsel bilgileri uygulamaktı (Toman, 2009: 62-63).

2.2.3. İspanya'da Yapılan Çalışmalar

İspanya'da kentsel yaşam kalitesi açısında Barselona kenti geçirdiği değişim ve bugün bulunduğu nokta açısından dikkate alınması gereken bir kenttir. Avrupa Şehirleri Gözetleme kuruluna göre Barselona şehri çalışanlar için en iyi yaşam kalitesine sahip şehirdir. Yapılan bu araştırma uluslararası danışmanlık firması Cushman & Wakefield, Healey & Baker tarafından yapılmıştır. Şehir 7 yıldır 1. sıradaki yerini korumaktadır. Kentin akdeniz iklimi; sakinlerine şehirde hem gündüz hem de gece hoş vakit geçirmeye olanağı sağlar. Deniz kıyısı ile dağ arasında kalan şehirde ortalama sıcaklık kışın 9°C, yazin 23°C olmakla birlikte yılın çok az bir kısmında yağışlı ve yılın önemli bir bölümde güneşlidir. Bu hoş iklim ziyaretçileri şehri keşfetmeye, şehrin işlek caddelerinde gezinmeye, büyüleyici köşebaşları arasında kaybolmaya ve şehir sakinlerinin misafirperverliğiyle hoşça vakit geçirmeye davet eder. Şehir bir çok park, bahçe gibi yeşil alanlara, sokaklara ve meydanlara dikili 364,000 den fazla ağaca sahiptir. Şehire yakın 20,000 dönümlük arazisiyle "Park de Collserola", dünyadaki önemli doğal alanlardan biridir. Barselona çevresinde bu parktan başka, Parc Natural del Garraf, Parc de la Muntanya de Montserrat, Parc de Sant Llorenç del Munt i Serra de l'Obac, Parc Natural del Montseny ve the Parc Natural del Montnegre-Corredor gibi pek çok önemli park da vardır. Tüm bu doğal güzellikler Barselona şehrine 1 saatten az bir mesafede bulunur ve Barselona halkına spor egzersizleri yapması ve açık hava etkinlikleri için önemli imkanlar sunar. 4 km uzunluğundaki Barselona Plaji şehir içinde en çok kullanılan alanlardan biridir. Yaklaşık 8.5 milyon yıllık ziyaretçi kapasitesine

sahip plaj, bu yüksek ilgiyi mükemmel derecede sağlanan güvenlik, hijyen ve verilen hizmetlere borçludur. Şehir plajları olduğundan dolayı, toplu taşıma araçları ile ulaşım oldukça kolaydır. Yıl boyunca Barselona plajlarinda yüzme, güneşlenme, yelken, plaj voleybolu, ucurtma ucurtma, gezinme, veya sadece deniz manzarasini seyretmek gibi bircok spor ve boş vakitlerinizi değerlendirecek aktiviteler yapabilirsiniz. Şehir aynı zamanda sakinlerine ve ziyaretçilerine aydınlatıcı kültürel programlar, eğlenceli aktiviteler, mükemmel sağlık hizmetleri, yüksek kalitede halk eğitim sistemi, çok sayıdaki yabancı okul, meşhur üniversiteler, işletme okulları, spor egzersizleri için bir çok tesis ve spor alanlarıyla birlikte modern ve entegre olmuş şehir yaşama imkanı sunmaktadır. Bütün bunlarla birlikte, özellikle şehrin mimari ve kültürel mirasi, kalite fiyat oranına göre mükemmel sayılabilecek restoran ve hotelleri, alışveriş cenneti olarak görülen cazibesi, Barselona şehrini Avrupa'daki turizm merkezlerinden biri haline getirmektedir. Barselona aynı zamanda seyahat gemilerinin uğradığı en beğenilen Akdeniz limanlarindan biridir. Düzenli olarak yapılan anket ve araştırmalara göre ziyaretçiler her zaman şehre yüksek puan vermektedirler (http://w3.bcn.es, 12.09.2010).

Barselona'yı yukarıda bahsedilen hale getiren dönüşüm, 1992 Barselona Olimpiyatlarına hazırlıklarla başlamıştır. Gerek kent içi gerekse çeper bölgelerde kentsel çöküşün ciddi problemleriyle yüz yüze gelen plancılar kapsamlı bir yaklaşım geliştirmiş ve olimpiyatları kent genelindeki reformlar için bir araç olarak kullanmıştır. Olimpiyat hizmetleri, körfeze yakın terk edilmiş endüstriyel bölgede inşa edilen olimpiyat köyüyle ihmal edilmiş 4 bölgeye yayılmıştır. Olimpiyat Limanının her iki tarafında inşa edilen yapay altı plajın inşasıysa en büyük etkiyi yaratarak Barselona'nın tarihinde ilk defa gururla denizi kucaklamasını sağlamıştır. Aynı zamanda sosyal kapasitenin iyileştirilmesine ve kente kötü suç şöhretini kazandıran marjinal sakinlerin temizlenmesine yönelik politikayla kent içi alanlarda radikal bir dönüşüm başlamıştır. Barselona'nın yenileşme modelinde uluslararası etkinlikler; itibarı arttırmak, özel yatırımları çekmek ve kentin işgücünü motive ederek ona odaklanmak ve dolayısıyla yaşam kalitesini iyileştirmek için kullanılmıştır. Etkinlikler için inşa edilen binalar ve altyapı oldukça nitelikli olup ve ikili bir amaca hizmet etmiştir. Birinci olarak etkinliklerin kendi içinde kısa dönemli kullanımı, ikinci olarak ise uzun dönemde kentin çürüyen bölgelerinin yenileşmesi sağlamak ve böylelikle yaşam kalitesini iyileştirme amacına hizmet etmiştir ve böylelikle Barselona'da yaşam kalitesi yükselmiştir.

(http://www.mimdap.org, 11.05.2010).

2.2.4. Brezilya'da Yapılan Çalışmalar

Brezilya'da kentsel yaşam kalitesi açısından en dikkat çekici kent Curitiba'dır. Özellikle gelişmekte olan ve pek çok sorunun yaşanadığı bir bölgede, yapılan çalışmalar sonucu ulaşılan yaşam kalitesi, tüm dünya kentlerine örnek gösterilmektedir. Curitiba'da son 20 yılda yaşanan büyük nüfus artışı sonucunda oluşan sosyal, ekonomik ve çevresel sorunlar sürdürülebilir bir planlama, doğru liderlik, sektörler arası bütünleşme ve halk desteğiyle iyi sonuçlarla atlatılmıştır. Yapılan çalışmalar Curitiba planı olarak adlandırılmaktadır. Bu plan kapsamında sürdürülebilir ulaşım düşüncesinin, iş piyasasının kalkınması, yol altyapısının iyileştirilmesi ve yerel topluluğun kalkındırılması başarıyla sağlanmıştır. İlk olarak kentin merkezi alan büyümesi sınırlandırılmış, ticaret ve hizmet sektörünün merkezden başlayarak kuzey-güney yönünde uzanan iki ulaşım arteri üzerinde yoğunlaşması sağlanmıştır. Sonrasında sanayi bölgelerinin oluşturulmasıyla kentsel gelişmeye ekonomik destek sağlanması hedeflenmiştir. Kentin tüm semtlerine yeterli eğitim, sağlık hizmetleri, rekreasyon ve park alanları yapılarak yerel topluluğun kendi kendine yeterli hale gelmesi sağlanmıştır. Yapılan bu çalışmalarda dikkate alının en önemli nokta hareket ve alan kullanımının birlikte düşünülmesidir. Tüm halka erişilebilirliğin sağlanması için ana ulaşım arterleri zaman içinde toplu ulaşıma en yüksek önceliği vermek üzere yeniden tasarlanmıştır. Yapılan çalışmalar sayesinde gelişmekte olan pek çok kentin yaşadığı sorunların üstesinden gelinerek, kent sakinlerine kaliteli bir yaşam imkanı sunulurken, Curitiba'da sürdürülebilir bir kent haline gelmiştir (Oktay, 2007: 39-40).

Sao Paolo kentinde ise, Çevre Bakanlığı Sao Paulo kentinin çevre durumunu analiz etmek için çeşitli çalışmalar yapmaktadır. Yapılan çalışmalar kentsel dinamiklerin çevre üzerindeki baskısının nasıl oluştuştuğu ve sonuçları ile demografik etkiler, ekonomik gelişmeler, hizmetlerin tedariki ve arsa işgali gibi konular üzerinde yapılmıştır. Çalışmalarda 5 tane çevresel gösterge kullanıldı (www.prefeitura.sp.gov.br, 09.04.2010);

- *Hava kalitesi*
- *Su kalitesi*

- *Arazi*
- *Biyolojik çeşitlilik*
- *Kentsel arazilerin kullanımı*

Bakanlığın bu çalışmasının dışında, Planlama bölümü, bir takım özel kuruluşlar tarafından da çeşitli çalışmalar yağılmıştır. Brezilya Belediyeler Birliği olarak Muninet ile Dünya Bankası ortaklığı ve 20 kurumsal ve diğer uluslararası ortaklar tarafından çeşitli göstergeler geliştirildi ve veriler elde edildi. Muninet tarafından internette sunulan göstergeler şunlardır (http://muninet.org.br, 15.08.2010);

- *Nüfus*
- *Belediye Özellikleri*
- *Kültürel Gelişim*
- *İnsani Gelişim*
- *Sosyal dışlanmışlık endeksi*
- *Eğitim*
- *Belediye maliyesi*
- *Gelir*

Bu göstergeler çerçevesinde yapılan çalışmalar sonucunda elde edilen veriler yaşam kalitesinin arttırlması için kullanılmaktadır.

2.2.5. İngiltere'de Yapılmış Çalışmalar

İngiltere'de Londra Belediyesi bünyesinde kurulan ve bağımsız bir organ olan Sürdürülebilir Gelişme Komisyonu'nun kentsel yaşam kalitesi alanında yaptığı çalışmalar dikkati çekmektedir.

Londra Belediye Başkanı 2002 yılında, bağımsız bir organ olarak Londra kent sakinleri için sürdürülebilir bir yaşam kalitesinin sağlanabilmesi amacıyla Sürdürülebilir Gelişme Komisyonunu kurdu. Bu komisyon, bağımsız bir organ olarak, kent yöneticilerini, hem

şimdi hem de gelecekte, Londra sakinleri için daha iyi yaşam kalitesinin sağlanması için yönlendirmek ile görevlidir. 2003 yılında komisyon Londra için 14 tane amaç listesini içeren sürdürülebilir gelişme taslağı hazırladı. Hazırlanan bu taslak politikacılara ve yöneticilere sunuldu. Bu 14 amaç dört tane sürdürülebilir gelişim kategorisine bölüştürüldü. Bu kategoriler;

- *Sorumluluk almak*
- *Saygıyı geliştirmek*
- *Kaynakları yönetmek*
- *Sonuçlar almak*

2004 yılında Londra kentinin performansını ölçmek ve verilen amaçlara ulaşmak için Komisyon 20 tane Yaşam Kalitesi göstergesi kategorisi üretti. Bu konu hakkında ilk rapor 2004 yılında yayımlandı. Bu rapor 20 tane ana göstergeyi Sorumluluk, Saygı, Kaynaklar ve Sonuçlar olarak dört kategoriye, kıyaslama yapılarak Londra için yapılanların iyi yaşamı şimdi ve gelecekte sağlayıp sağlamadığını ölçmeyi hedefledi. Ayrıca bu raporlar politikacıların sürdürülmesi mümkün olmayan eğilimlerle zaman kaybetmelerini önlemeyi amaçladı. İlaveten bu göstergelerin belirlediği doğrultuda ortaya çıkan gelişimleri özetlenmesi ve yeni önerilerin yapılması amaçlandı. 2004 yılında Komite, organizasyonlara yardımcı olması ve projelerini geliştirmesi için ve bu yaptıklarının Londra'yı ileriye taşıması için, sürdürülebilir gelişmeyi anlatan bir kılavuz yayınladı. Bu kılavuz sürdürülebilir gelişmeyi daha detaylı açıklamaktadır ve 50 tane sık sorulan soru kısmı ile proje yöneticilerinin planlama safhasında bilmesi gerekenleri içermektedir. Komite Sorumluluk başlığı altında; Oy vermeyen seçmen, gönüllü katılım, çocuk bakımı, ilkokul eğitimi, ortaokul eğitimi, belediye'nin çevreci alım programına katılım, hane halkı atık geri dönüşüm oran'ını, saygı başlığı altında; etnik guruplara göre işsizlik oranları, yoksul çocuklar, suç, semtten memnun olma, okula gidip gelme, kaynaklar başlığı altında; Londra'nın ekolojik izleri, atık, karbondioksit emisyonu, kuş nüfusu, hava kirliliği ölçümleri, karbon emisyonu ve trafik yoğunluğunu, sonuçlar başlığı altında ise; iş gücü katılımı, işyerlerinin ayakta kalması, yaşam ortalaması ve yeterli konut konularını incelemektedir (Toman, 2009: 76-77).

3. İSTANBUL'DA KENTSEL YAŞAM KALİTESİ

3.1. İstanbul'da Kentsel Yaşam Kalitesi Durumu

Türkiye'de kentsel yaşam kalitesi ve bu konu üzerine çalışmalar son yıllarda giderek artan bir biçimde ilgi görmeye başlamıştır. Kentsel yaşam kalitesi ilgi görmeye başladığı bu son zamanlarda öncelikli olarak mimarlar ve şehir plancılarınca ilgi görmüş, son zamanlarda ise yerel yönetimler alanında da ilgi görmeye başlamıştır. Bu ilginin bir sonucu olarak da Türkiye genelinde ve İstanbul özelinde bu konuda yapılan çalışmalarda önemli bir artış görünmektedir. Üniversiteler, araştırma şirketleri ve bazı kamu kuruluşlarınca bir takım önemli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalarda hem ulusal hem de uluslararası değerlendirmeler yapılarak İstanbul'un ve diğer kentlerimizin durumu ortaya konulmuştur.

Yaşam kalitesine ilişkin yapılan araştırmaların en önemlilerinden biri, insan kaynakları yönetimi konusunda lider bir danışmanlık şirketi olan Mercer tarafından yapılmaktadır. Uluslararası bir şirket olan Mercer'in dünya genelinde 215 şehirde gerçekleştirdiği Yaşam Kalitesi Araştırması'nın 2008 yılı sonuçlarına göre İstanbul 114. Sırada yer almıştır (http://www.mercer.com.tr/press-releases/1358360, 11.08.2010). Aynı çalışmanın 2009 yılı sonuçlarına göre ise İstanbul 7 sıra gerileyerek 121. sırada yer almıştır. 215 şehrin dâhil olduğu Yaşam Kalitesi Araştırması'nda puanlama, New York şehri temel alınarak gerçekleştirilmektedir. Bu doğrultuda 100 puana sahip referans şehir New York olarak dikkate alınmaktadır. Mercer, dünya ölçeğinde anket yaptığı 420 kentin tümündeki yerel yaşam koşullarını değerlendirmektedir. Yaşam koşulları 10 kategoride gruplanan 39 faktöre göre analiz edilmektedir. Her faktöre verilen puanlar kentten kente karşılaştırmalar yapılmasına olanak sağlar. Bu 420 kentten 215'i Yaşam Kalitesi Araştırması'nda yer almaktadır. Bu 10 kategori sırasıyla (http://www.mercer.com.tr/press-releases/1358345, 11.08.2010);

- *Politik ve toplumsal ortam (siyasi istikrar, suç, hukukun uygulanması, vb.);*
- *Ekonomik ortam (kambiyo yönetmelikleri, bankacılık hizmetleri, vb.);*
- *Sosyo-kültürel ortam (sansür, kişisel özgürlük ile ilgili sınırlamalar, vb.);*

- *Sağlık ve sıhhi temizlik (tıbbi tedarikler ve hizmetler, bulaşıcı hastalıklar, kanalizasyon, atık elden çıkarma, hava kirliliği, vb.);*
- *Okullar ve eğitim (standart ve uluslararası okulların temin edilebilirliği, vb.);*
- *Kamu hizmetleri ve ulaşım (elektrik, su, toplu taşımacılık, trafik sıkışıklığı, vb.);*
- *Eğlence ve dinlenme (restoranlar, tiyatrolar, sinemalar, spor ve dinlence, vb.);*
- *Tüketim malları (gıda/günlük tüketim kalemlerinin temin edilebilirliği, arabalar, vb.);*
- *Konut (konut, ev eşyaları, mobilya, bakım hizmetleri, vb.);*
- *Doğal çevre (iklim, doğal afet kayıtları)'dır.*

"The Globalization and World Cities" (Küreselleşme ve Dünya Kentleri) çalışma grubu, kentsel yaşam kalitesi alanında çalışma yapan bir başka uluslar arası kuruluştur. Bu kuruluş dünya kentleri envanterleri oluşturmak için çeşitli çalışmalar yapmıştır. En son 2008 yılında çeşitli dünya kentleri arasında yapılan araştırmalar sonucunda yapılan değerlendirmelerle kentlerin sıralaması yenilendi. Küreselleşme ve Dünya Kentleri çalışma grubu yaptığı çalışmalarda, dünya kentlerini ürettikleri ürünlere ve değerlere göre derecelendirmektedir. Bu derecelendirme sonucunda kentleri Alfa (her türlü hizmetin bulunduğu kentler), Beta (önemli dünya kentleri) ve Gama (küçük dünya kentleri) guruplarına ayırmış ve bunları en yüksek 12 en düşük 1 puanlamasına göre sıralamıştır. 1998 de yapılan çalışmaya göre İstanbul 4 puanla Gama kentleri arasında yer almaktayken, 2008 yılında yapılan çalışmada ise İstanbul Alfa dünya kentleri arasında yer almıştır (http://tr.wikipedia.org/wiki/K%C3%BCresel_kent, 21.11.2010)

Yaşam kalitesi alanın bir başka çalışma da 2003 yılında yapılmıştır. 2003 yılında, Avrupa Yaşama ve Çalışma Koşullarını İyileştirme Vakfı, 28 ülkede birinci Avrupa Yaşam Kalitesi Anketi'ni (EQLS) gerçekleştirmiştir. 27 Avrupa Birliği Üye Devleti ile bir aday ülke Türkiye'de bu anketler uygulanmıştır. Anket, soru formu tabanlı bir temsili hane anketi olup, çeşitli yaşam faktörlerinin Avrupalıların yaşam kalitesini nasıl etkilediğini analiz etmeye yönelikti. Anket istihdam, ekonomik kaynaklar, konut ve yerel ortam, aile ve hane yapısı, topluma katılım, sağlık ve bakım, eğitim ve mesleki

eğitim gibi bir dizi temel alanı ele alıyordu. Araştırmanın ana bulguları "Birinci Avrupa Yaşam Kalitesi Anketi: Türkiye'de Yaşam Kalitesi 1" raporunda belgelendirilmiştir. Yapılan anketler sonucunda Türkiye'de Aile yaşantısından memnuniyet 7,8; sağlıkta memnuniyet 7,1; konutta memnuniyet 6,5; iş olanakları ve koşulları konusunda memnuniyet 6,3; eğitim konusunda 4,7; yaşam standardı konusunda ise 4,6 olmuştur. Söz konusu değerlendirmeler 10 puan üzeriden yapılmıştır. Çoğu vatandaş eğitim, emekli maaşları, sosyal hizmetler, sağlık ve toplu taşımaya ilişkin ulusal politikalardan memnun değildir. Üstelik Türkiye'deki tatminsizlik düzeyi AB ülkelerinde ya da, Bulgaristan dışındaki tüm genişleme sonrası AB ülkelerinde olduğundan önemli oranda daha yüksektir. Buna karşın Türk halkının maddi koşullarına ilişkin tutumları karışıktır. Türkiye'de konut standardı AB Üye Devletleri'nde olduğu kadar yüksek olmamakla beraber, konuta ilişkin ortalama memnuniyet düzeyi (6,5), yani neredeyse yeni üye olan devletlerle (6,7) aynıdır. Ayrıca işten duyulan memnuniyet üye ülkelerde (7,4) ya da yeni üyelerdekinde (6,9) olduğu kadar yüksek olmasa da, Türkiye'de insanlar genellikle işlerinden nispeten memnundu (6,3). Bununla beraber, Türkler genellikle işlerinin sağladığı yaşam standardından memnun olmayıp, 4,6 puanlık ortalama memnuniyet oranı AB ülkelerindekinden çok daha düşüktür (http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef0733_tr.htm, 25.11.2010). Avrupa Yaşama ve Çalışma Koşullarını İyileştirme Vakfı 2007 yılında "Aile Yaşamı ve İş" konusunda "İkinci Avrupa Yaşam Kalitesi Anketi"ni yapmıştır (http://www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2010/021/tr/1/EF10021TR.pdf, 28.11.2010).

2006 yılında Türkoğlu ve arkadaşları tarafından İstanbul Teknik Üniversitesi'nin de desteğiyle İstanbul'da yaşam kalitesinin ölçülmesi konusunda bir çalışma yapılmıştır. Yapılan çalışmanın üç amacı bulunmaktaydı. Bu amaçlar, ilk olarak İstanbul halkının yaşam kalitesinin değişik boyutlarını nasıl değerlendirdiğinin belirlenmesi, sonrasında bu boyutların yaşam kalitesi deneyimini ne derece açıkladığı analiz edilerek İstanbul'da yaşam kalitesini değerlendirmek için kullanılacak göstergelerin belirlenmesi ve son olarak dünyanın değişik kentlerinde benzer amaçlarla yürütülen çalışmalarla uluslararası düzeyde karşılaştırma olanağı sağlamak üzere veri tabanı oluşturulmasıdır (Türkoğlu ve arkadaşları, 2006: 33).

Araştırma ile kent yönetimi açısından önem taşıyan halkın beğenileri ile kamu hizmetlerinin kullanım özellikleri, ulaşım şekilleri, bölgesel tesislerin kullanımları, güvenlik gibi yaşam kalitesinin çeşitli bileşenlerine ilişkin tepkilerin ve davranış özelliklerinin ve bu özelliklerin birbirleriyle etkileşimleri değerlendirilmesi hedeflenmektedir. Araştırma kapsamın ilk olarak İstanbul'un mahalleleri gruplandırılmış ve 9 kategori elde edilmiştir. Sonrasında her mahallede 100 nokta olmak üzere toplam 900 nokta belirlenmiştir. Daha sonra anket uygulanmak üzere bu 900 noktadan 423 nokta belirlenmiş ve 6'şar hane belirli bir sistem dâhilinde rastgele belirlenmiştir. Seçilen hanelerde anketin yapılacağı kişiler belirlenerek, randevu alınarak söz konusu kişilerle anketler gerçekleştirilmiştir (Türkoğlu ve arkadaşları, 2006: 33).

Anketler, konutla ilgili özellikler ve konuttan memnuniyet, ulaşım alışkanlıkları ve İstanbul'da kamu ulaşımına ilişkin değerlendirmeler, halkın rekreasyon konusundaki davranışları, kültürel aktivitelere katılma düzeyleri ve bu hizmetlere ilişkin değerlendirmeleri, konut çevresine ilişkin değerlendirmeler, kentsel alanların gelişimine ve çevrenin korunmasına ilişkin değerlendirmeler ve son olarak İstanbul'da yaşayan halkın genel yaşam kalitesine ilişkin algıları sorularından oluşmaktadır. Yapılan çalışmalar sonucunda; İstanbul için yaşanılan konuttan memnuniyet 7 puan üzerinden 5,2 olmuştur. Ulaşım konusunda görüşmecilerin yarıya yakın bir kısmı ulaşım biçiminden memnun olduğunu belirtmektedir. Ulaşımdan memnuniyet yolda geçirilen süreyle ters orantılı olarak değişmektedir. Konut çevresi konusunda ise semt düzeyinde memnuniyet 7 puan üzerinden 4,3 olurken, oturulan sokak düzeyinde ise yine 7 puan üzerinde 4,8 olmuştur. Rekreasyon alanlarında ise, çocukların %52 gibi bir kısmı sokak veya kaldırımlarda oynamakta, %14'ü ise parklarda oynamaktadır. Görüşmecilerin %63'ü çocukların oyun oynadığı yerlerden memnun olmadığını belirtmiştir. Çalışmada İstanbul'un doğal değerlerinin korunması, tarihi değerlerinin korunması, yeşil alanların çokluğu, çevre sorunlarının azlığı, güvenlik gibi konulardaki olumlu önermeler düşük düzeyde onay almıştır. Kültürel faaliyetler, boş zamanları değerlendirme alanları gibi önermeler ise göreli olarak yüksek düzeyde onay almıştır (Türkoğlu ve arkadaşları, 2006: 33-34).

Yaşam kalitesi konusunda bir başka çalışma da Cnbc-e Business dergisi tarafından 2008 ve 2009 yıllarında yapılan, 81 ilin yaşam kalitesinin araştırılmasına dayanan yaşam kalitesi çalışmalarıdır. Bu araştırma diğer pek çoğundan farklı olarak yüz yüze yapılan anketlere değil, bazı kamu ve özel kuruluşların yaptığı araştırmalar sonucu elde ettiği verilerden faydalanılarak hazırlanmıştır. Çeşitli kuruluşlardan elde edilen veriler derlenerek çeşitli kriterler kullanılarak değerlendirilmiş ve 81 il karşılaştırmalı olarak değerlendirilerek bir sıralama oluşturulmuştur. Söz konusu kriterler altı başlık altında derlenmiş ve her başlığa alt başlıklar ve belirli puanlar verilmiştir. Her başlığa verilen puan alt başlıklarına dağıtılmıştır.

Birinci başlık 25 puan verilen Ekonomi başlığıdır. Kişi başına düşen kamu harcaması, kişi başına düşen araç sayısı, kişi başına düşen konut sayısı, kişi başına düşen ortalama kira geliri, havayolu kullanım oranı, kişi başı ödenen vergi, satın alma gücü, kişi başına düşen hane elektriği tüketimi, kişi başına düşen mevduat miktarı, yaratıcı sermaye reytingi ve fiziki altyapı reytingi alt başlıklarından oluşmaktadır (Mavi ve Bayram, 2009: 85).

İkinci ana başlık 20 puan verilen eğitim başlığıdır. Bir anaokulu öğretmenine düşen öğrenci, bir ilköğretim öğretmenine düşen öğrenci, bir ortaöğretim öğretmenine düşen öğrenci sayıları ile üniversite mezunlarının yetişkin nüfusa oranı ve okuryazarlık oranı alt başlıklarından oluşmaktadır (Mavi ve Bayram, 2009: 85).

Üçüncü ana başlık 20 puan verilen sağlık başlığıdır ve kişi başına düşen doktor sayısı ile kişi başına düşen hastane yatak sayısı alt başlıklarından oluşmaktadır (Mavi ve Bayram, 2009: 86).

Dördüncü ana başlık 15 puanla güvenlik ana başlığıdır; suç oranı ve deprem riski alt başlıklarından oluşmaktadır (Mavi ve Bayram, 2009: 86).

Beşinci başlık spor tesisi kullanım oranı, lisanslı sporcu sayısının nüfusa oranı, araç başında düşen kaza sayısı, ormanlık alanların kent alanına oranı, hava kalitesi ve alışveriş merkezlerinin sayısının nüfusa oranı alt başlıklarından oluşan 12 puanlık kent hayatı ana başlığıdır (Mavi ve Bayram, 2009: 86).

Altıncı ve son başlık ise kültür sanat başlığıdır. Bu başlık 8 puanlık olup, tiyatro seyircisinin ve koltuk kapasitesinin nüfusa oranı, sinema seyircisi ve koltuk sayısının nüfusa oranı, opera ve bale seyircisinin ve koltuk kapasitesinin nüfusa oranı, kütüphane ve eser sayısını nüfusa oranı ve müze ziyaretçi sayınsın nüfusa oranın alt başlıklarından oluşmaktadır (Mavi ve Bayram, 2009: 86). Bu başlıklar ve puanlamalar sonucu yapılan değerlendirmelerde İstanbul 81 il arasında 3. sırada yer almıştır. Aynı araştırmanın 2007 yılı sonuçlarında ise İstanbul 28. sırada yer almaktaydı. Araştırmaya göre İstanbul Türkiye'nin en pahalı kenti ve ülke mevduatının yarıya yakınına sahiptir. Suç oranı normal düzeyde, hava kalitesi bakımından da ilk 10 kent arasında yer almaktadır. 3 yetişkinden birinin araba sahibi olduğu kentte, işsizlik Ankara ve İzmir'e göre daha azdır (Mavi ve Bayram, 2009: 39).

3.2. İstanbul'da Kent Yönetimi

İstanbul'da kent yönetimi merkezi idarenin taşra teşkilatı olan il genel idaresi ile yerel yönetim kuruluşları olan büyükşehir belediyesi ve il özel idaresinden oluşmaktadır.

3.2.1. İl Genel İdaresi

İl genel idaresi üç bölümden oluşmaktadır. Bunlar vali, il idare kurulu ve il idare şube başkanlarıdır. İl idaresinin başı validir. Vali ilde devletin tüzel kişiliğinin temsilcisidir. Aynı zamanda vali ilde hükümetin ve tek tek her bir bakanlığın da temsilcisi olup, hem hükümetin hem de bakanlıkların idari ve siyasal yürütme organıdır. İl idare kurulu ise vali veya valinin görevlendireceği vali muavinin başkanlığında hukuk işleri müdürü, defterdar, mili eğitim, bayındırlık, sağlık, tarım, ve veteriner il müdürlüklerinden oluşur. İl idare kurulu valiye yardımcı, istişari ve idari nitelikte görevler yapan bir kuruldur. İl idare şubeleri ise başkentteki bazı bakanlıkların bağlı kuruluşları ile ana hizmet birimlerinin ildeki servisleri niteliğinde kuruluşlardır. İl idare şube başkanları ise bu servislerin birer müdürü durumundadırlar. Belli başlı il idare başkanlıkları; hukuk işleri müdürü, il milli eğitim müdürü, il sağlık müdürü, il tarım müdürü, il veteriner müdürü, il bayındırlık müdürü ve defterdardır. Bu müdürler valinin emri altında ve valiye karşı sorunlu olarak çalışmaktadırlar. Ayrıca bazı bakanlıkların tüzel kişiliği olmayan bağlı kuruluşları ile ana hizmet birimlerinin de illerde kuruluşları ve bu kuruluşların

başlarında da bir il müdürü vardır (Günday, 2004: 405-408).

3.2.2. Yerel Yönetimler

İstanbul kent yönetimindeki yerel yönetimler il özel idaresi ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi'dir.

İl özel idaresi 5302 sayılı kanunun 3. Maddesinde; "il sınırları içindeki halkın mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişisi" olarak tanımlanmıştır. İl özel idaresinin üç organı vardır. Yürütme organı olan vali, karar ve danışma organı olan il genel meclisi ve il daimi encümeni il özel idaresinin organlarıdır.

Vali il özel idaresinin başı ve il tüzel kişiliğinin temsilcisidir. İl genel meclisi ise özel idarenin en yüksek görüşme ve karar organıdır. İl genel meclisi 5302 sayılı kanuna göre 5 yıl için ildeki seçmenler tarafından seçilen üyelerden oluşur. İl daimi encümeni ise valinin başkanlığında, il genel meclisinin her yıl kendi üyeleri arasından bir yıl için gizli oyla seçeceği beş üye ile biri mali hizmetler biriminden olmak üzere valinin her yıl birim amirleri arasından seçeceği 5 üyeden oluşur.

İl özel idareleri sağlık ve sosyal yardım, bayındırlık, imar ve iskan, eğitim ve kültür, tarım ve hayvancılık, ekonomi ve ticaret alanlarında çok çeşitli görevler yüklemiştir (Arıkboğa, 2004: 147). Kendi sınırlarında sağlık, tarım, sanayi ve ticaret, ilin çevre düzeni planı, bayındırlık ve iskân, toprağın korunması, erozyonun önlenmesi, kültür, sanat, turizm, sosyal hizmet ve yardımlar, yoksullara mikro kredi verilmesi, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları, ilk ve orta öğretim kurumlarının arsa temini ve binalarının yapımı ile bakım ve onarım hizmetlerini yapar. İl özel idaresinin belediye sınırları dışında bir takım görevleri olsa da, İstanbul için il özel idaresinin sınırları ile büyükşehir belediyesinin sınırları örtüştüğünden böyle bir durum İstanbul İl Özel İdaresi için söz konusu değildir (Ateş ve Es, 2008: 213).

İstanbul'un diğer yerel yönetim kuruluşu İstanbul Büyükşehir Belediyesi'dir. 1980'li yıllara gelindiğinde anakentlerde özel yönetimler oluşturulmasının gerekliliği beraberinde bir takım yasal düzenlemelerin gerçekleştirilmesini elzem kılmıştı. Bu gereklilik sonucu 1982 Anayasasının 127. maddesiyle büyük yerleşimler için özel yönetim biçimleri getirilebilmesi sağlanmıştır (Keleş, 2000: 278). Daha sonra 8 Mart

1984'te Büyükşehir Belediye Kararnamesi kabul edildi. Aynı yıl, 23 Mart'ta da Büyükşehir Belediyesi Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararname yayımlandı ve nihayetinde İstanbul, Ankara ve İzmir'de Büyükşehir Belediye Başkanlıkları kuruldu.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi üç temel organa sahiptir. Bunlar: Belediye Meclisi, Belediye Encümeni ve Belediye Başkanı'dır. Büyükşehir Belediye Meclisi belediyenin karar organı niteliğindedir. Yürütme organı Büyükşehir Belediye Başkanı ve Büyükşehir Belediye Encümeni'dir. Belediye başkanı, belediye idaresinin başı ve belediye tüzel kişiliğinin temsilcisidir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nde, Başkan, Genel Sekreter, 5 Genel Sekreter Yardımcısı, 20 Daire Başkanlığı ve 80 Müdürlük ile 18 diğer yardımcı birimler olmak üzere fiili olarak sekiz kademeli bir temel hiyerarşik yapı söz konusudur (Kutlu, 2007: 17). Belediye meclisi ve belediye başkanı kent sakinleri tarafından, yapılacak yerel seçimlerde doğrudan seçilmektedir. Belediye Encümeni ise, belediye başkanının başkanlığında, belediye meclisinin her yıl kendi üyeleri arasından bir yıl için gizli oyla seçeceği üç üye ile mali hizmetler birim amiri ve belediye başkanının birim amirleri arasından seçeceği iki üye olmak üzere yedi üyeden oluşur.

3.3. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin Kent Yönetimindeki Konumu ve Yetkileri

Kent düzeyinde yaşam kalitesinin sağlanması kent yönetiminin sorumluluğu altındadır. Yukarıda İstanbul kent yönetiminden, kent yönetiminden sorumlu olan kamu kuruluşlarından kısaca bahsedilmiştir. Ülkemizde kentlerin yönetim yapıları incelendiğinde, özellikle büyükşehir belediyelerinin var olduğu kentlerde, kentsel yaşam kalitesinin sağlanması sorumluluğu önemli ölçüde belediyelerin sorumluluğundadır. Zira belediyeler, karar organları seçimle oluşan ve halka karşı sorumlu, halka hesap veren kamu kuruluşlarıdır. Dolayısıyla halkın yaşamını kaliteli kılacak hizmetlerin sunulması, sunulacak hizmetlerin kent sakinlerine ulaştırılması ve kaliteli olması belediyelerin esas sorumluluklarından biri olmalıdır. Böyle bir bakış açısıyla ele alındığında İstanbul Büyükşehir Belediyesi de kent sakinlerinin yaşam kalitesinin sağlanması konusunda kent yönetimdeki esas sorumlu kamu kuruluşu olarak dikkat çekmekte ve özellikle belediye başkanına önemli görevler düşmektedir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi görev ve yetkileri bakımından incelendiğinde;

5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanununun 5. maddesine göre, Büyükşehir belediyelerinin sınırları, adını aldıkları büyükşehirlerin belediye sınırları olarak belirlenmesine karşın, geçici 2. madde ile İstanbul ve İzmit illeri için istisnai bir uygulama yapılarak büyükşehir belediye sınırları, Kanunun yürürlüğe girdiği tarihi itibariyle il mülkî sınırı olarak genişletilmiştir.

Görevleri bakımından incelendiğinde ise; İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin görev, yetki ve sorumluluklarını düzenleyen pek çok kanun bulunmakta ancak bunlar içerisinde özellikle 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu, 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu belirleyici yer tutmaktadırlar. İsmi geçen bu kanunlar belediye hizmetlerinin hemen hemen tamamı üzerinde etkiye sahiptirler ve sekiz ana hizmet alanı ve belediyenin genel yönetimi hususunda belirleyicidirler. 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu'nun 7. maddesine göre Büyükşehir Belediyelerinin temel görev, yetki ve sorumlulukları özetle şu şekilde sıralanabilirler (İstanbul Büyükşehir Belediyesi 2010-2014 Stratejik Planı; 18):

- *Büyükşehir belediyesi stratejik plânını, yıllık hedeflerini, yatırım programlarını ve bunlara uygun olarak bütçesini hazırlamak.*
- *3194 sayılı İmar Kanunu uyarınca imarla ilgili görevleri yerine getirmek; nazım imar plânını yapmak, yaptırmak ve onaylayarak uygulamak.*
- *775 sayılı Gecekondu Kanunu'ndan doğan yetkileri kullanmak.*
- *Coğrafi ve kent bilgi sistemlerini kurmak.*
- *Deniz araçlarının atıklarını toplamak.*
- *Büyükşehir ulaşım ana plânını yapmak veya yaptırmak ve uygulamak; ulaşım ve toplu taşıma hizmetlerini plânlamak ve koordinasyonu sağlamak*
- *Yetki alanındaki meydan, bulvar, cadde ve ana yolların yapımı ve bakımı; kentsel tasarım projelerine uygun olarak bu yerlere cephesi bulunan yapılara ilişkin denetimlerin yapılması*
- *İlân ve reklam asılacak yerleri ve bunların şekil ve ebadını belirlemek; meydan, bulvar, cadde, yol ve sokak ad ve numaraları ile bunlar üzerindeki binalara numara verilmesi işlerini gerçekleştirmek.*
- *Çevrenin, tarım alanlarının ve su havzalarının korunmasını sağlamak; ağaçlandırma yapmak.*

- *Büyükşehir katı atık yönetim plânının yapılması; katı atıkların kaynakta toplanması ve aktarma istasyonuna kadar taşınması hariç katı atıkların ve hafriyatın yeniden değerlendirilmesi, depolanması ve bertaraf edilmesine ilişkin hizmetleri yerine getirmek.*
- *Sağlık merkezleri, hastaneler, gezici sağlık üniteleri ile yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek.*
- *Afet riski taşıyan veya can ve mal güvenliği açısından tehlike oluşturan binaları insandan tahliye etmek ve yıkmak.*

İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ni kent yaşamı ile alakalı pek çok konuda doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen daha pek çok kanun vardır. Görev ve yetkileri bu şekilde olan İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin bu görevlerini kentsel yaşam kalitesinin, pek çok uluslararası çalışmada oluşturulan göstergeler bakımından ele alırsak; örneğin Avrupa Konseyi'nce açıklanan Kentli Hakları Deklarasyonu'ndaki hakları ele alırsak (Palabıyık, 2004:5-6), ya da bu konuda yapılmış Birleşmiş Milletler ya da Avrupa Birliğince yapılmış çalışmalarda yer alan hak ve göstergelere dikkat edilirse, İstanbul Büyükşehir Belediyesi sahip olduğu görev ve yetkileri bakımından, çalışmanın önceki bölümlerinde ayrıntılarıyla bahsedilen çeşitli kuruluşlarca oluşturulmuş kentsel yaşam kalitesi göstergeleri dikkate alındığında, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne verilen görev ve yetkilerin kentsel yaşam kalitesinin sağlanmasında, en azından İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin yalnız başına, kanunlarda verilen görev ve yetkiler dâhilinde göstereceği çabalarla, İstanbul'da kentsel yaşam kalitesinin sağlamasında yetersiz olduğu dikkat çekmektedir.

3.4. Kentsel Yaşam Kalitesinin Geliştirilmesinde İstanbul Büyükşehir Belediyesinin Yapabilecekleri

İstanbul'da kent sakinlerinin yaşam kalitesinin sağlanması İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin çaba ve çalışmaları ile mümkündür. Ancak yukarıda belirtildiği üzere, kentsel yaşam kalitesinin sağlanmasında Belediye'nin sadece kendisine verilen görev ve yetkiler dâhilinde kalarak, bunlarla yetinerek kentsel yaşam kalitesinin sağlaması zor görünmektedir ve nitekim ulusal ve uluslararası kuruluşlarca yapılmış çalışmalarda da kentsel yaşam kalitesinin sağlanması konusundaki eksiklikler ortaya konulmuştur.

Kentsel yaşam kalitesinin sağlanması için Belediye, kurum içinde bir takım çalışmalar yapabilirse de bunun ötesine geçerek İstanbul'un yönetim yapısı dikkate alarak, İstanbul il yönetimde görevli olan kamu kuruluşları ile bu konuda katkı sağlayabilecek özel kuruluşlarla da işbirliği yapması bir zorunluluktur.

3.4.1. Kurum içi faaliyetler

İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin kentsel yaşam kalitesinin sağlanması için yapabileceği kurum içi çalışmaların başında kent göstergelerinin oluşturulması gelmektedir. Daha sonra oluşturulan göstergelerle birlikte belediyenin durumu analiz edilerek duruma uygun bir planlama yapılmalıdır. Uygulamaya geçildiğinde ise benzer sorunlarla uğraşmış ve çözüm bulmuş kentler örnek alınarak farklı yaklaşımlar ortaya konulabilmelidir.

3.4.1.1. Kent Göstergelerinin Oluşturulması

Bir kentte yaşam kalitesinin sağlanması için öncelikle kentin yaşam kalitesi durumu hakkında bilgi edinmek gerekmektedir. Kentlerde yaşam kalitesinin ölçülmesinde ve dolayısıyla konuda bilgi edinmede, kentlerde yaşam kalitesini yansıtan ölçütler ya da göstergeler kullanılmaktadır. Özellikle son 25 yılda yapılmış çalışmalarda kent, semt ve mahalle düzeyinde yaşam kalitesini yansıtan özellik ve göstergeler belirlenmiştir. Bu çalışmalarda ilgili kentin kentsel yaşam kalitesi durumu ortaya koyulurken aynı zamanda başka kentlerle de mukayese olanağı sağlayabilecek yaşam kalitesi sıralamaları yapılmaktadır. Bu çalışmalar, eğer bir sıralama için kullanılacaksa, her bir yerleşme için aynı grup ölçütleri kullanılmaktadır. Ölçütler, iklimsel koşullar (hava kirliliği), demografik özellikler (mahallelere göre ortalama yoğunluk, hane halkı sayısı, hane geliri, yapı sahipliliği oranı, işsizlik oranı, mahalle/ilçelere göre öğrenci-öğretmen oranı, okul sayısı, öğrenci sayısı, suçluluk istatistikleri), kullanım ve ulaşım (kullanım türü oranları, park alanına uzaklık, alışveriş alanına uzaklık, hastaneye uzaklık, ulaşım hattına ve durağına uzaklık), ekolojik (çevrede yer alan orman, göl, nehir ve deniz gibi doğal kaynakların boyutu, bitki örtüsü) ve kentsel doku özellikleri, gibi ölçütleri içermektedir. Bu ölçütlerden her birine çalışmaya yapan kuruluşça çeşitli puanlar vererek, kentsel alanlara ait toplam puanlar hesaplanmaktadır. Hesaplanan toplam puan

ilgili kentin genel sıralamasını göstermektedir. Aynı zamanda bu puanın ilgili kentin yaşam kalitesini durumunu da ortaya koymaktadır (Marans, 2007: 28).

İstanbul için Büyükşehir Belediyesi tarafından belirlenmiş kentsel yaşam göstergeleri maalesef bulunmamaktadır. Belirlenmiş yaşam kalitesi göstergeleri olmamasının yanında, çeşitli kuruluşlarca belirlenen göstergeler kullanılarak yapılmış çalışmalarda bulunmamaktadır. Çalışmanın önceki bölümlerinde belirtilen çeşitli özel kuruluşların, uluslararası örgütlerin ya da farklı ülke belediyelerinin oluşturduğu göstergeler bulunmaktadır. Bu göstergeler kullanılarak İstanbul için göstergeler oluşturulabilir ve oluşturulan göstergelerle yapılacak çalışmalar sonucunda İstanbul'da kentsel yaşam kalitesi durumu hakkında bilgiler elde edilebilir.

İstanbul için kentsel yaşam kalitesi kriterleri oluşturulurken, daha önce başka kuruluşların yapmış oldukları göstergelerden faydalanılması noktasında dikkat edilmesi gereken bazı önemli noktalar bulunmaktadır. İlk olarak göstergeler oluşturulurken İstanbul'un öznel koşulları dikkate alınmalıdır. Daha sonra dikkate alının öznel koşullar üzerinden, göstergeler İstanbul özeline uyarlanmak durumundadır. Göstergeler oluşturulurken dikkate alınan objektif özelliklerin, İstanbul sakinlerince ne anlama geleceği göz önünde bulundurulmalıdır. İstanbul'un demografik yapısı dikkate alınarak, İstanbul geneli için oluşturulacak göstergelerin yanında, farklı nüfus kesitleri için bir takım özel göstergelerinde oluşturulması gerekmektedir.

İstanbul için kentsel yaşam kalitesi göstergelerinin belediye tarafında oluşturulması ve belediyenin bu göstergeler ile İstanbul'daki kentsel yaşam kalitesi durumundan haberdar olmasının yararları;

- Kentsel yaşam kalitesi durumu ortaya konularak belediye hizmetlerinin kent sakinlerince nasıl algılandığı ortaya çıkar,
- Kent sakinlerinin hizmetlere tepkileri dikkate alınarak yetersiz kalının noktalar ortaya konulur,
- Yetersiz kalınan noktalar dikkate alınarak hizmet öncelikleri belirlenir ve böylece zaman ve kaynak israfının önüne geçilmiş olunur,

- Kentsel yaşam kalitesi çalışmaları sayesinde hem var olan hizmetlerdeki eksikler ortaya çıkar hem de vatandaşın hizmet beklentileri doğrultusunda sunulmayan hizmetlerde sunulmaya başlanır,
- Kentsel yaşam kalitesi göstergeleri kullanılarak yapılan çalışmalar sayesinde kentin durumunu gösteren bir bilgi kaynağı oluşur ve bu kaynağın saklanması ile yıllar itibariyle belediye ve belediye hizmetlerinin geldiği nokta incelenebilir,
- Son olarak kentsel yaşam kalitesi göstergeleri ile yapılan çalışmalar sayesinde uluslararası kentlerle karşılaştırma olanağı ortaya çıkacağı gibi, pek çok alanda Türkiye'nin lokomotif kenti olan İstanbul, diğer kentler içinde kentsel yaşam kalitesi alanında hem örnek bir kent olur, hem de önemli bir bilgi birikimini diğer kentlere sunar.

3.4.1.2. Durum Analizi

Durum analizi, stratejik planlamanın kamu yönetiminde uygulanmaya başlaması ile birlikte belediyelerin de stratejik plan çalışmaları yapmaya başlaması sonucunda belediyelerce de yapılmaya başlanmıştır. Dolayısıyla durum analizi, hâlihazırda İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından zaten yapılmış ve yapılmakta olan çalışmalardandır. Ancak kentsel yaşam kalitesi merkeze alınarak, kentsel yaşam kalitesi göstergeleri ile yapılacak çalışmalar sonucunda yapılacak bir durum analizi, göstergelerle yapılacak çalışmalar sonucunda şekillenecektir.

Durum analizi yöntemlerinden İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nce kullanılmakta olanı Güçlü-Zayıf yanlar ve Fırsatlar-Tehditler (SWOT) modelidir. En çok bu model rağbet görmekle birlikte, örgütün ve hizmetin türüne, yöneticilerin tecrübelerine, ülke genelindeki eğilimlere ve çevrenin değişme hızına göre farklı analiz modelleri benimsenmektedir. Durum analizi, paydaş/ürün analizi, SWOT analizi stratejik yönetimde çevredeki durum ve değişiklikleri analiz etmek için yaygın olarak kullanılmaktadır (Özgür, 2004: 224).

SWOT örgütün içyapısı ve dış çevresinin analiz edilmesi, işletmenin geleceğini belirleyen stratejik faktörlerin ortaya konulmasıdır. Çevresel fırsat ve tehditlerin tahmin edilmesi ve örgütün yapısı itibariyle güçlü ve zayıf yanlarının ortaya konulması, gelecekte izlenecek strateji seçeneklerini belirlemeye yardımcı olacaktır. SWOT

sayesinde kuruluş, ortaya çıkacak fırsatları sahip olduğu üstünlüklerle değerlendirmeye çalışırken, kuruluş zayıflıklarından kaynaklanabilecek çevresel tehditlere karşıda tedbirler alacaktır (Dinçer, 2003: 40–42).

Durum analizi, örgüt dışındaki, örgütün gelecekteki faaliyetleri için fırsat ve tehditleri ortaya çıkarabilen bütün alanları kapsamaktadır. Durum analizi ile örgütün rekabete ilişkin güncel konumu, çerçeve koşullar ve gelecekteki muhtemel değişimler anlaşılmaktadır. Ayrıca durum analizi ile örgütün başarısı pozitif yönde gelişmektedir. Örgüt durum analizi sayesinde gelecek bir zaman dilimindeki fırsat ve tehditler için zayıf ve güçlü yönlerinin farkına varırken, içinde bulunduğu zaman dilimi içinde de örgüt içindeki zayıf yönler için tedbirler alabilmekte ve güçlü yanlarını daha da güçlendirebilmektedir (Durna ve Eren, 2002: 67).

DPT'nin kılavuzuna göre durum analizi şu şekilde yapılır: durum analizine kuruluşun kısa bir tarihçesi ile başlanır. Kuruluş misyonu çerçevesinde özellikle son yıllarda kuruluşun izlediği politikalar ve performansı ortaya konulur. Durum analizi yapılırken kuruluşun kalkınma planları, sektörel ve bölgesel plan ve programlar ile kuruluş kanunundan kaynaklanan yetki, görev ve sorumlulukları ifade edilir. Kuruluşun ürettiği mal veya hizmetlerin genel hedef ve politikalara uygunluğu, kuruluşun hedef kitlesine nasıl hizmet ettiği, bu alanda benimsenen genel stratejilerin neler olduğu, kuruluşun hangi kurum ve kuruluşlarla koordinasyon içinde çalıştığı vb. hususlar değerlendirilir. Bu değerlendirmeler yapılırken, kuruluş ile aynı alanda faaliyet gösteren diğer kuruluşların genel eğilimleri tartışılır. Kuruluş ve çevresini sistematik olarak incelemek için SWOT analizi kullanılır. SWOT ile kuruluşun kurum içi güçlü ve zayıf yönleri ile çevresel koşulların yaratacağı fırsat ve tehditler belirlenir. Bu yaklaşımla planlama yapılırken kuruluşun güçlü ve zayıf yönleri ile karşı karşıya olduğu fırsat ve tehditler analiz edilerek stratejiler belirlenir. Kuruluşun kontrol edebildiği etkenler ve kontrolü dışında olan ve belirsizlik oluşturan etkenlerin analizi, planlama sürecinin önemli bir aşamasını oluşturur. Durum analizi plandan etkilenen tarafların da analizini kapsar ve planlama sürecinin diğer aşamalarına temel teşkil eder (Özgür, 2004: 225).

Durum analizi ile belediyenin güçlü ve zayıf yönleri ile belediyenin karşılaşabileceği fırsat ve tehditler ortaya konulmaktadır. Bu şekilde yapılan analiz ile kentsel yaşam kalitesi göstergeleri ile yapılacak çalışmalar birlikte göz önüne alındığında belediye

hizmetlerinin doğru yönde, etkin ve verimli sunulabilmesi sağlanabilmekte ve aynı zamanda sunulan hizmetlerin vatandaşta oluşturduğu tepkiler ortaya konularak bir geri-besleme sayesinde, yapılacak çalışmalarda vatandaşın tepki ve beklentilerine göre şekillendirilebilmektedir.

3.4.1.3. Planlama

Planlama kavramı da belediye yönetimlerinde stratejik planlama uygulamaları ile kurumsal bir uygulama alanı bulmuştur. Kent göstergelerini oluşturan belediye, bu göstergelerle yapacağı çalışmalardan elde edeceği neticeler sonucunda sürekli yeniden oluşturacağı bir durum analizi sonucunda, vatandaşın tepki ve beklentilerine göre sürekli bir stratejik planlama faaliyeti içinde olmak durumunda kalacaktır.

Stratejik planlama, yönetilenlerin faaliyetlerini koordine ve organize eden, yönetenlerin de belirsiz ve öngörülmeyen durumlar karşısında ne yapması gerektiğini belirtmeye çalışan yapısal bir süreçtir. Bu bağlamda stratejik planlama amaçları belirleme, alternatif stratejileri geliştirme ve organizasyonun amaçlarına ulaşmasını sağlayacak stratejileri belirleme faaliyetidir (Özberk, 2008: 14).

Devlet Planlama Teşkilatı tarafından hazırlanan "Kamu Kuruluşları İçin Stratejik Planlama Kılavuzu 2. Sürüm" isimli çalışmada stratejik planlama, kuruluşun bulunduğu nokta ile ulaşmayı arzu ettiği durum arasındaki yolu tarif eder. Kuruluşun amaçlarını, hedeflerini ve bunlara ulaşmayı mümkün kılacak yöntemlerin belirlenmesini gerektirir. Uzun vadeli ve geleceğe dönük bir bakış açısı taşır. Kuruluş bütçesinin stratejik planda ortaya konulan amaç ve hedefleri ifade edecek şekilde hazırlanmasına, kaynak tahsisinin önceliklere dayandırılmasına ve hesap verme sorumluluğuna rehberlik eder (DPT, 2006: 7).

5018 sayılı "Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanuna" göre stratejik plan, Kamu idarelerinin orta ve uzun vadeli amaçlarını, temel ilke ve politikalarını, hedef ve önceliklerini, performans ölçütlerini, bunlara ulaşmak için izlenecek yöntemler ile kaynak dağılımlarını içerir.

5227 sayılı "Kamu Yönetiminin Temel İlkeleri ve Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun Tasarısına" göre stratejik plan, Kamu kurum ve kuruluşlarının orta ve uzun

vadeli amaçlarını, temel ilke ve politikalarını, hedef ve önceliklerini, performans ölçütlerini, bunlara ulaşmak için izlenecek yöntemler ile kaynak dağılımlarını içerir.

Stratejik planlama kamu örgütlerinin, planlı hizmet sunumu, politika geliştirme, belirlenen politikaları somut iş programlarına ve bütçelere dayandırma ve uygulamaları etkili bir biçimde izleme ve değerlendirmede ön plana çıkan bir araçtır. Stratejik planlama uygulama sonuçlarının değerlendirilmesine esas oluşturmakta ve kamu örgütlerinin kurumsal performanslarının ölçülmesine ve ölçüm sonuçlarına göre gereken önlemlerin alınmasına temel oluşturmaktadır. Bu sayede kamu kesiminde kaynak savurganlığının önüne geçilmekte ve kaynakların daha rasyonel kullanımı olanaklı hale gelmektedir (Eren ve Çalık, 2007: 223).

Yukarıda yapılan tanımlamalardan da yola çıkarak en genel tanımıyla stratejik planlama, bir örgütün misyonunun belirlenmesi ve gelecek yönelimli bakışla uzun ve kısa dönemli performans hedefleri ile stratejilerine dair taslaklar oluşturulmasıdır. Belirlenen örgütsel amaçların gerçekleştirilmesi için gerekli kaynakların belirlenmesi ve tahsis edilmesi, temel amaç, strateji ve hedeflerin belirlenmesi sürecidir (Özgür, 2004: 210).

Bu tanımlamalar kentsel yaşam kalitesi çalışmaları ile birlikte düşünülünce, mevcut durumdaki kentsel yaşam kalitesi durumu, belediye çalışmalarının içinde bulunduğu ve dolayısıyla belediyenin içinde bulunduğu durumu ortaya koyar. Kentsel yaşam kalitesi göstergeleri sonucunda elde edilen vatandaşın tepki ve beklentileri ise belediyenin ulaşmayı arzu edeceği noktayı ifade eder.

3.4.1.4. Benchmarking

Kentsel yaşam kalitesi göstergelerini oluşturan ve bu göstergelerle yapacağı çalışmalar ile vatandaşın tepki ve beklentilerinin farkına varan, bu farkında olma durumunu merkeze alarak durum analizini yapan ve geleceğini planlayan belediye için geriye sadece uygulama yapmak kalmaktadır. Uygulamadaysa en büyük yardımcısı, bu konuda kendinden önce çalışmalar yapan ve çözümler üreten belediye ve diğer kuruluşlardan politika transfer etmek olacaktır ve bu noktada başvuracağı yöntem ise benchmarking uygulamaları olacaktır. Benchmarking'in bir politika transfer aracı olarak kullanılması yeni sayılabilecek bir gelişme olsa da hızla yayılmakta ve özellikle Avrupa Birliğince

tavsiye edilerek bu yöndeki teşebbüsler desteklenmektedir (Demirkaya, 2007:3).

Benchmarking, herhangi bir organizasyonda yapılan bir işi, başka bir çalışma yerinde(benc) yapılan işlerle kıyaslamak(mark) demektir. Benchmarking, nerede ortaya çıkarsa çıksın, en iyi uygulamaları belirleme, karşılaştırma ve taklit etmeye yarayan akılcı ve disiplinli bir sürekli gelişme yaklaşımıdır. Literatürde Benchmarking şu şekilde tarif edilmektedir; benchmarking, bir kuruluşun iyileştirme amacıyla, en iyi uygulamalara sahip olmasıyla tanınmış diğer kuruluşların ürünlerini, hizmetlerini iş proseslerini diğerlerinin de kullanabileceği sürekli ve sistematik bir prosestir. (Orakoğlu, 1998: 17).

Benchmarking'in uygulama süreci şu şekildedir (Demirkaya, 2007: 6-7);

- *Öncelikle mevcut uygulamada nerede nasıl bir performans açığı olduğunu tespit etmek,*
- *Performans ve kaliteyi yükseltmek için yeni ve başarılı olanları araştırmak,*
- *Performans yönetiminde uygulanan yöntemi düzenli aralıklarla bu alanda en iyi olanlarla kıyaslamak,*
- *Performans yönetimindeki hataları tespit etmek,*
- *Sürekli gelişimi sağlamak,*
- *Uygulamaları ve sonuçları denetlemek ve değerlendirmektir.*

Bu uygulama sürecini takip edersek; belediye mevcut hizmet uygulamaları ve bu hizmetlerin vatandaşta oluşturduğu tepki neticesinde performans durumunun farkına varır, daha sonra başarılı olabilmek için hizmet kalitesini yükseltmenin yollarını arar, vatandaşın tepkilerini dikkate alarak hataları tespit eder, göstergelerin oluşturduğu veritabanı sayesinde sürekli gelişimi sağlar ve sonuçta hem hizmet sunumundaki verimliliği hem de bunun vatandaşta oluşturduğu tepkileri görerek örnek uygulamaları dikkate alarak bir hizmet politikası oluşturur.

Kentsel yaşam kalitesi çalışmalarında da pek çok alanda olduğu Türkiye, Batı ülkelerinin gerisinde kalmıştır. Amerika, İngiltere, Kanada gibi ülkelerin yanında Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği ile Birleşmiş Milletlerin pek çok kuruluşu kentsel yaşam kalitesi alanında pek çok başarılı uygulama yapmışken, Türkiye'de kentsel yaşam kalitesi uygulamaları, özellikle yerel yönetimlerin yeni yeni gündemine gelmektedir. Dolayısıyla İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve diğer belediyeler kentsel yaşam kalitesi alanında benchmarking uygulaması yapabilecek pek çok örnek uygulamaya sahipler. Bunun yanında Avrupa Konseyi, Birleşmiş Milletler ve Özellikle Avrupa Birliği kentsel yaşam kalitesi konusunda belediyelere hem maddi anlamda hem de bilgi anlamında önemli kaynaklar ve teşvikler sunmaktadırlar.

3.4.2. Kurum Dışı Faaliyetler

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, sadece kurum içinde bir takım faaliyetlerde bulunarak İstanbul'da kentsel yaşam kalitesini sağlayamaz. Çalışmanın önceki kısımlarında belirtildiği üzere Belediye, kent yönetimine yetki ve görev bakımından tam olarak hâkim değildir, kent genelinde kent hizmetlerini sunan farklı kamu kuruluşları vardır. Dolayısıyla belediye ilgili kuruluşlarla işbirliği içinde olmalı, kentsel yaşam kalitesinin sağlanması için eşgüdüm, yönlendirme gibi faaliyetlerde bulunmalıdır. Belediye aynı zamanda üniversiteler, sivil toplum kuruluşları, sendikalar gibi kuruluşlarda işbirliği içinde olmalıdır. Onların bilgi birikimlerinden, dinamizmlerinden yararlanmalı, kentsel yaşam kalitesi faaliyetlerine ilin bu tür kuruluşlarını da dâhil etmelidir. Son olarak belediye uluslararası kuruluşlar ile de işbirliği içinde olmalı, verilen teşviklerden yararlanmalı ve bilgi birikiminden faydalanmalıdır.

3.4.2.1. Kamu Kurum ve Kuruluşları İle İşbirliği

İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin İstanbul'da kentsel yaşam kalitesi sağlanması konusunda kamu kurum ve kuruluşları ile işbirliği yapması kaçınılmaz bir durumdur. Bu iş birliği durumu, belediye için sağlanması zorunlu olan ve belediyenin işbirliğini sağlama konusunda özne olmak zorunda olduğu bir durumdur. Zira çalışmanın önceki kısımlarında belirtildiği üzere İstanbul'da, merkezi yönetimin taşra yönetimi ile yerel yönetimler il özel idaresi ve büyükşehir belediyesinden oluşan ve bunların yanında bazı bakanlıkların tüzel kişiliği olmayan bağlı kuruluşları ile ana hizmet birimlerinin de var olduğu bir yönetim yapısı vardır. Merkezi idarenin ildeki uzantısı olan valilik ve diğer

merkezi idare kuruluşları, kanuni sınırlar içinde merkezi yönetimi memnun ederek görevlerini yerine getirmiş olurlar, dolayısıyla ekstra bir özveri olmadıktan sonra kentsel yaşam kalitesi konusu öncelikli konular arasında yer almaz. Ancak Büyükşehir Belediyesi için durum farklıdır. Zira kent sakinlerinin oyları ile göreve gelen ve kent halkına karşı sorumlu olan belediye yönetimi, kentsel yaşam kalitesini sağlamak zorundadır.

Önceki bölümlerde de bahsedildiği üzere, kentsel yaşam kalitesi, güvenlik, ulaşım, eğitim, eğlence alanları, konut, sağlık, politik alana katılım gibi pek çok göstergeyi içermektedir. Aslında kentsel yaşam kalitesi, kent hayatında var olan, kentlilerin hayatına etki eden her konuyu kapsamaktadır.

Kent sakinlerinin yaşam kalitesinin sağlanması konusunda bütüncül bir yaklaşımın gerekliliği, kurumlar arası işbirliğini zorunlu kılmaktadır. Örneğin güvenliğin olmadığı bir yaşamda ulaşım hizmetinin kaliteli olmasından ya da konut konusunda sıkıntı olan bir kentte eğlence alanları konusunda bir kaliteden söz edilmesi çok mümkün değildir. Bu durum kentsel yaşam kalitesinin hemen her göstergesinde asgari bir standardın yakalanmasını zorunlu kılmaktadır. Bu durumu belediye açısından ele alırsak, örneğin güvenliğin sağlanması için belediye valilik ile işbirliği içinde çalışmak zorundadır ya da eğitim konusunda milli eğitim bakanlığı, ulaşım konusunda karayolları müdürlüğü ile işbirliği içinde çalışmalıdır. Bu gibi örnekleri çoğaltmak mümkündür, bu durum gösteriyor ki, daha etkin, daha verimli bir çalışma ve kentsel yaşam kalitesinin sağlanması için İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin il düzeyinde bir işbirliğini ve eşgüdümü sağlaması zorunludur.

3.4.2.2. Özel Kurum ve Kuruluşlar İle İşbirliği

Üniversiteler, araştırma şirketleri, meslek odaları gibi sivil toplum kuruluşları ile birlikte yapılacak çalışmalar, İstanbul'da kentsel yaşam kalitesinin sağlanmasında Büyükşehir Belediyesi'ne önemli katkılar sağlayacaktır.

Kentsel yaşam kalitesi konusunda üniversiteler, meslek odaları ve araştırma şirketleri, dünyadaki gelişmeleri yakından takip etmiş, konu kamuda gündeme gelmeden bir takım çalışmalar yapmışlardır. Kentsel yaşam kalitesi konusunda, mimarlar, kent plancıları, kentleşme ve çevre sorunları ve son olarak da yerel yönetimler alanında çalışan pek çok

akademisyen birçok çalışma yapmıştır. Özellikle mimarlık fakülteleri ve mimarlık odalarının kentsel yaşam kalitesi konusunda yaptığı çalışmalar dikkat çekmektedir. Fakültelerin ve meslek odalarının yaptığı çalışmalar, çalışmanın önceki bölümlerinde de belirtildiği üzere, bir akademisyen grubu tarafından yapılan anketler sonucunda İstanbul'da kentsel yaşam kalitesi durumunu ortaya koyan çalışmalar olmuşlardır. 2006 yılında Türkoğlu ve arkadaşları tarafından İstanbul Teknik Üniversitesi'nin de desteğiyle İstanbul'da yaşam kalitesinin ölçülmesi konusunda bir çalışma yapılmıştır. Cnbc-e Business dergisi de yine İstanbul'da kentsel yaşam kalitesini değerlendiren bir çalışma yapmıştır. Mimarlar odası kentsel yaşam kalitesi konusunda önemli çalışmalar yapmış, Mimarlık dergisinin 335. Sayısında kentsel yaşam kalitesi çalışmalarını bir dosya halinde yayınlamıştır. Kentsel yaşam kalitesi konusuna ilişkin yapılan araştırmaların en önemlilerinden biri, insan kaynakları yönetimi konusunda lider bir danışmanlık şirketi olan Mercer tarafından yapılmıştır ve belirli aralıklarla tekrarlanmaktadır. Bunların dışında pek çok akademisyen tarafından hazırlanan makaleler yayınlanmakta, yüksek lisans ve doktora seviyelerinde de pek çok tez hazırlanmaktadır.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi yukarıda bahsedilen çalışmalardan yararlanabileceği gibi, bu çalışmaları yapan akademisyenler, üniversiteler, meslek odaları ve araştırma şirketleri ile işbirliği yaparak, kendi planlaması dâhilinde bir takım çalışmalar yapabilir. Özellikle durum analizi, stratejik planlama ve benchmarking gibi konularda akademisyenlerden faydalanılabilir, üniversiteler ile işbirliği yapılabilir. Bu şekilde yapılacak işbirlikleri sayesinde daha etkin daha verimli bir takım çalışmalar yapılabileceği, yapılacak çalışmalarında daha objektif olması sağlanabilir.

3.4.2.3. Uluslararası Kurum ve Kuruluşlar ile İşbirliği

Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği ve özellikle Avrupa Konseyi kentsel yaşam kalitesi konusunda pek çok önemli çalışma yapmış ve yapmaktadır. Çalışmanın ikinci bölümünde ayrıntılı olarak belirtildiği üzere söz konusu çalışmalar pek çok yerel yönetim kuruluşuna, kentsel yaşam kalitesini sağlama konusunda önemli katkılar sağlamışlardır. Hal böyle iken İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin söz konusu kuruluşlarla işbirliği yapmasının kaçınılmazlığı ortadadır.

Birleşmiş Milletler İnsani Yerleşimler Programı, sorunlu yaşam alanlarının yaşam kalitesinin yükseltilmesi konusunda önemli çalışmalar yapmış, Birleşmiş Milletler İnsani Çevre Konferansı, Birleşmiş Milletler HABİTAT I Zirvesi, Birleşmiş Milletler Yeryüzü Zirvesi, Birleşmiş Milletler HABİTAT II Zirvesi, Birleşmiş Milletler Binyıl Zirvesi ve Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi olmak üzere 6 önemli konferans düzenlemiştir. Bu konferansların tamamında insani yerleşimlerin yaşam kalitelerinin yükseltilmesi gündeme gelmiş ve önemli kararlar alınmış, çeşitli bildirgeler ve çıktılar ortaya konulmuştur. İstanbul Büyükşehir Belediyesi de bu konferansların çıktılarını dikkate alarak kentsel yaşam kalitesi çalışmalarında bunlardan faydalanabilir.

Avrupa Birliği de kentsel yaşam kalitesi alanından önemli çalışmalar yapmaktadır. Özellikle son dönemde yerel yönetimlerin önemine yapılan vurgular ve buna bağlı olarak yapılan çalışmalar da dikkate alındığında, Avrupa Birliğinin çalışmalarının önemi daha da artmaktadır. Zira son zamanlarda, Avrupa vatandaşlarının demokratik hak ve hürriyetler konusundaki talepleri, neo-liberalizmin etkisiyle gelişen yeni kamu yönetimi hareketi, sağlanan ekonomik birliğin siyasal bir birliğe dönüştürülebilmesi ve benzeri nedenler ile Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyi gibi kuruluşlarında teşvik edici çalışmalarının da etkisiyle, Avrupa Birliği her geçen gün yerel yönetimlere verdiği önemi arttırmaktadır (Demirkaya, 2008: 29). Avrupa Birliği'nin kentsel yaşam kalitesi alanında yaptığı çalışmalar fonlar ve teşvikler olarak iki başlık altında değerlendirilebilir. Fonlar kentsel yaşam kalitesi alanında yapılacak çeşitli çalışmaları desteklemek için kullandırılırken, Kent ve Kentsel Alanların Sürdürülebilir Kalkınması Girişimi ve Kentsel Denetleme gibi çeşitli çalışmalar da teşvikler kapsamında değerlendirilebilir. Kent ve Kentsel Alanların Sürdürülebilir Kalkınması Girişimi, sürdürülebilir kentsel gelişmenin sağlanabilmesi için, kentsel ve yerel aktörler tarafından geliştirilecek program ve projeleri desteklemek için kurulmuştur. 1994-1999 yılları arasında yapılan çalışmalarda 900 milyon Euro aktarılarak, bu alanda 118 proje finanse edilmiştir. 2000-2006 yıllarını kapsayan ikinci dönemde ise 728 milyon Euro'luk bir kaynak ile 70 proje desteklenmiştir. Bu projelerin desteklenmesi ile yaşam koşullarının iyileştirilmesi, istihdam yaratılması, çevre dostu toplu taşıma sistemlerinin geliştirilmesi, bilgi teknolojilerinin kullanılması, etkin enerji yönetimi gibi kaliteli bir kentsel yaşama ulaşılması hedeflenmektedir. Kentsel Denetleme sistem ile ise her bir Avrupa Birliği şehrinin değerlendirilmesi ve kent yöneticileri için karşılaştırmalı bir bilgi ağı

oluşturulması amaçlanmıştır. Bu sistem ile kentsel politika geliştirmeyi desteklemek, kentler arası deneyim paylaşımını kolaylaştırma ve kentleri yaşam kalitesi durumlarını ortaya koyabilmek hedeflenmiştir. Bu programın gelecek hedefleri arasında Türkiye'yi de programa davet etmek bulunmaktadır (Üncü ve diğerleri, 2008: 31-32). Görüldüğü üzere Avrupa Birliği'nin yaptığı çalışmalar, kentsel yaşam kalitesinin sağlanması çalışmalarında yerel yönetimler için hem yön gösterici bir nitelik taşımakta, hem de önemli maddi destekler ortaya koymaktadır.

Kentsel yaşam kalitesi alanında yapılan en önemli çalışmalar Avrupa Konseyi'nce yapılmaktadır. Özellikle Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, Kentsel Şart ve Kentsel Şart II, çalışmaları yerel yönetimler ve kentsel yaşam kalitesi bakımından çok önemli belgelerdir. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nın amacı yerel halka günlük yaşamda etkili olan kararların alınmasında katılım fırsatları vermek ve yerel halka daha yakın olan yerel yönetimlerin haklarını koruyan ortak düzenlemeler yaparak daha iyi bir yerel yönetim örgütlenmesi sağlamaktır. Özerklik şartı, yerel yönetimleri halka en yakın kuruluşlar olarak geliştirmek; siyasal, yönetsel ve mali özerkliklerini korumak amacıyla yayınlamış, bazı maddelerine çekinceler koymakla birlikte Türkiye'de şartı imzalamıştır. Bu şartın önemi, çalışmanın önceki kısımlarında da vurgulandığı üzere, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin görev, yetki ve kaynak konusunda, kentsel yaşam kalitesinin genelde kabul gören kriterleri bakımından yeterli olanaklara sahip olamadığı göze çarpmaktadır. Dolayısıyla bu şart merkezi hükümete yerel yönetimlere kaynak ve yetki aktarımı konusunda baskı oluşturabilmesi bakımından önem arz etmektedir. Avrupa Kentsel Şartları ise kentsel yaşam kalitesi ve belediyeler bakımından çok ayrı bir öneme sahiptir. Kentsel şartların ayrıntılarına çalışmanın önceki bölümlerinde değinildiğinden burada ayrıntıya girilmeyecektir. Ancak kentsel şartlar incelendiğinde şartların, bir yerel yönetim kuruluşunun yönetim alanı üzerinde neler yapması ve neleri nasıl yapması gerektiğini gösteren çok önemli bir yol haritası olduğu göze çarpmaktadır. Şartların en önemli yönü ise, ülkelerin değil, doğrudan yerel yönetimlerin muhatap almasıdır. Yani Avrupa Kentsel Şartı yerel yönetimlerce doğrudan imzalanabilmektedir. İşte bu nokta İstanbul Büyükşehir Belediyesi açısından en önemli işbirliği noktasıdır. Ancak maalesef İstanbul Büyükşehir Belediyesi dâhil, Türkiye'den hiçbir belediye şartı imzalamamıştır.

Birleşmiş Milletlere ve Avrupa Konseyi'ne üye olan, Avrupa Birliği'ne de üye olmaya aday bir ülke olan Türkiye'nin en önemli kenti olan İstanbul, maalesef kentsel yaşam kalitesi konusunda ilgili uluslararası kuruluşlarca yeterli oranda iş birliği yapmamaktadır.

SONUÇ

Özel sektörde daha kârlı çalışmak ve sürekliliği sağlamak adına yapılan çalışmalar ve bu çalışmalar ekseninde ortaya çıkan yaklaşımlar beraberinde özel sektörde daha etkin, daha verimli ve daha kaliteli mal ve hizmet üretimini sonucu doğurmuştur. Son dönemde kamu yönetiminde ortaya çıkan pek çok yaklaşımda, kamu yönetimi ile özel sektör arasındaki klasik kamu yönetimi anlayışına dayanan ayrılık anlayışında değişimi sağlamış ve bunun sonucunda özel sektörde uygulanan verimli, etkin ve kaliteli çalışmayı sağlayan pek çok yöntem kamu yönetimine uyarlanarak, kamu yönetimlerinde de uygulanmaya başlanmıştır. Kaliteli yönetim ve hizmet sunumu da bu değişimin bir sonucu olarak kamu yönetimlerinde uygulanmaya başlamıştır.

İnsanlar eğitim, sağlık, güvenlik, adalet, ulaşım gibi yaşamlarını oluşturan alanlarda sürekli bir kalite arayışı içindedirler. Kişinin yaşam kalitesi, yaşadığı ortamda fiziksel ortamın durumu ile doğrudan alakalı olup, kişinin bu durumu algılayışı ile alakalıdır. Günümüzde insanların yaşadığı alanlarda yani kent ya da köylerde, eğitim, sağlık, güvenlik, adalet, ulaşım gibi alanlarda hizmet sunun temel aktör kamu yönetimleridir. Dolayısıyla kişilerin yaşam kalitesini etkileyen en büyük hizmet birimi kamu yönetimleridir. Özel sektöre karşı sürekli kaliteli olanı tercih ederek bu konudaki eğilimlerini ortaya koyan halk, hayatının her alanında etkin olan kamu yönetimlerinin de hizmetlerinden de kaliteli olmasını beklemektedir. Zira halk kamu yönetimlerinin hem varlık nedeni, hem kamu yönetimlerinin sundukları hizmetlerin finansörüdür.

İnsanlar daha kaliteli bir yaşam için kalite arayışında ve beklentisindeyken, kamu kurumları da daha sürdürülebilir ve yaşanılabilir bir çevre için, imkânların daha kaliteli kullanımı ve sunumunun arayışında olmuşlardır. Bu alanda başta Birleşmiş Milletler olmak üzere, Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi'nin önemli çalışmalar yapmaktadır. Uluslararası kuruluşların yaptığı çalışmaların yanında, pek çok ülkede çeşitli belediyeler, belediye birlikleri gibi kamu kuruluşları de önemli çalışmalar yapmıştır. Özel sektörde yer alan bazı kuruluşlar da, kamu yönetimlerini yaşam kalitesi bakımdan değerlendiren çalışmalar yapmaktadır. Bütün bu çalışmalar sonucunda kaliteli bir yaşam alanına sahip olma beklentisi insanlarda artmış, yapılan ulusal ve uluslararası çalışmalar

da kaliteli bir yaşam alanına sahip olma bir hak olarak vurgulanmış ve bu hak, sonucunda kaliteli bir kent yaşamı sunma konusunda kamu yönetimleri için bir ödev olmuştur.

Türkiye'de kentsel yaşam kalitesi ve bu konu üzerine çalışmalar son yıllarda giderek artan bir biçimde dikkat çekmeye başlamıştır. Kentsel yaşam kalitesi ilgi görmeye başladığı bu son zamanlarda öncelikli olarak mimarlar ve şehir plancılarınca incelenmiş, son zamanlarda ise yerel yönetimler alanında da ilgi görmeye başlamıştır. Bu alakanın bir sonucu olarak da Türkiye genelinde ve İstanbul özelinde bu konuda yapılan çalışmalarda önemli bir artış görünmektedir. Üniversiteler, araştırma şirketleri ve bazı kamu kuruluşlarınca bir takım önemli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalarda hem ulusal hem de uluslararası değerlendirmeler yapılarak İstanbul'un ve diğer kentlerimizin durumu ortaya konulmuştur.

İstanbul'un kentsel yaşam kalitesi konusunda çok da iyi bir durumda olmadığı yapılan çalışmalar sonucunda ortaya konulmuştur. Bu konuda sorumlu İstanbul Büyükşehir Belediyesi'dir. Zira kent yönetiminde ki temel ve en güçlü yönetim birimi İstanbul Büyükşehir Belediyesi'dir. Burada belirtmek gerekir ki, kentsel yaşam kalitesi göstergelerinden, eğitim, sağlık, güvenlik gibi pek çok alanda İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin yetki ve kaynak bakımından yeterli imkânlara sahip olmadığı da ortadadır. Ancak bu durum belediye yönetiminin bahanesi olmamalıdır. Zira güçlü başkan modeli ile büyükşehir belediye başkanı, kamu kurum ve kuruluşları, özel kurum ve kuruluşlar, uluslararası kurum ve kuruluşlarla işbirliği yaparak, İstanbul'da kentsel yaşam kalitesinin sağlanması konusunda önemli çalışmalar yapabilir. Ancak belediye, özellikle bu konuda yapılmış en önemli çalışma olan ve belediyelerin doğrudan imzalayabildiği Avrupa Kentsel Şartı'nı imzalamamıştır. Oysa bu şart ile belediye hem yetki ve kaynaklarının arttırılması konusunda merkezi hükümete baskı yapabilir, hem de belediye çalışmalarını kentsel yaşam kalitesi doğrultusunda yönlendirebilir. Bu şekilde hem hizmet öncelikleri belirlenebilir hem de belediye hizmetlerinin sunumunun kurumsallaşması sağlanabilir. Böylece bir stratejik plan dâhilinde kentsel yaşam kalitesi hedefinde yönlendirilen belediye hizmetlerinin hem üretim sürecinde etkinlik ve verimlilik ortaya çıkar, hem de hizmetlerin sunumunda da kalite sağlanabilir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Arıkboğa, Ülkü (2004). **Yönetimler Arası Mali İlişkiler**, Yaylacık Matbaası, İstanbul.

Bıçakçı, Ulaş. (2001). **Paradigma ve Yaşam Kalitesi: Ulaş Bıçakçık Sohbetleri**, Sistem Yayıncılık, İstanbul.

Demirkaya, Yüksel. (2010). **Çekmeköy'ün Sosyo Ekonomik Yapısı ve Kentsel Yaşam Kalitesi**, Çekmeköy Belediyesi Yayını, İstanbul.

Dinçer, Ömer (2003), **Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası**, 7. Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul.

Günday, Metin. (2004). **İdare Hukuku**, 9. Baskı, İmaj Yayınevi, Ankara.

Koçak, Hüsamettin. (2008). "Kentsel Yaşam Kalitesinin Geliştirilmesi İçin Stratejik Çalışma Alanları-I",**Belediye Vizyonu**, İstanbul, ss. 35-70. http://www.yerelsiyaset.com/v4/sayfalar.php?goster=ayrinti&id=1009.

Karluk, Rıdvan. (2002). **Uluslararası Ekonomik, Mali ve Siyasi Kuruluşlar**, Turhan Kitabevi, Ankara.

Keleş, Ruşen. (2000). **Yerinden Yönetim ve Siyaset**, Cem Yayınevi, Genişletilmiş 4. Basım, İstanbul.

Orakoğlu, Günseli Özen. (1998). **Kıyaslama Benchmaring Yoluyla Performans Nasıl Arttırılır**, Mars Basım, İstanbul

Öksüz, Ergün ve Simten Malhan. (2005). **Sağlığa Bağlı Yaşam Kalitesi: Kalitemetri**, Başkent Üniversitesi, Ankara.

Saran, Ulvi. (2004). **Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma Kalite Odaklı Bir Yaklaşım**, Atlas Yayınları, İstanbul.

Sarıkaya, Nilgün. (2003), **Toplam Kalite Yönetimi**, Sakarya Kitabevi, Sakarya.

Sapancalı, Faruk. (2009). **Toplumsal Açıdan Kentsel Yaşam Kalitesi**, Altın Nokta Basım Yayın, İzmir.

Şimşek, Muhittin. (2001). **Toplam Kalite Yönetimi**, 3. Baskı, Alfa Basım Yayın Dağıtım, İstanbul.

Yamak, Oygur. (1998). **Kalite Odaklı Yönetim**, Panel Matbaacılık, İstanbul.

Yener, Zerrin ve Kumru Arapkirlioğlu. (1996). **Avrupa Kentsel Şartı**, İç İşleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara.

Süreli Yayınlar

Ateş, Hamza ve Muharrem Es. (2008). "Süreklilikten Değişime İl Özel İdareleri", Der. Recep Bozlağan ve Yüksel Demirkaya, **Türkiye'de Yerel Yönetimler,** Nobel Yayınları, Ankara, ss. 205-223.

Arslan, Şule ve Yeşim Gökçe Kutsal. (1999). "Geriatride Yaşam Kalitesinin Değerlendirimi", **Geriatri Dergisi**, Yıl 1999, Sayı 2, ss.173-178.

Bostanoğlu, Özer. (2005). "Türk Kentleşmesinde Hakikat: Habire Habitat", **Çağdaş Yerel Yönetimler**, Cilt 14, Sayı 1, ss. 28-49.

Bozloğan, Recep. (2007) "Sürdürülebilir Gelişme Düşüncesinin Tarihsel Arka Planı", **Sosyal Siyaset Kitapları,** 50. Kitap, ss. 1011-1028, http://iibf.kocaeli.edu.tr/ceko/ssk/kitap50/39.pdf (12.10.2010).

Çamur, Kübra Cihangir. (2006). Dokuzuncu Kalkınma Planı, **Yerleşme-Şehirleşme Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan9.pdf.

Çukurçayır, M. Akif ve Esra B. Sipahi. (2003). "Yönetişim Yaklaşımı ve Kamu Yönetiminde Kalite", **Sayıştay Dergisi**, Sayı 50-51, ss. 35-66.

Çetin, Murat.(2006), "Teori ve Uygulamada Bölgesel Sürdürülebilir Kalkınma", **Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt 7, Sayı 1, ss. 2-20.

Cebeci, Ömer Faruk ve Mehmet Çakılcıoğlu. (2002). "Kültürel Sürdürülebilirlik", **10. Ulusal Bölge Bilimi/Bölge Planlama Kongresi**, http://www.kentli.org/makale/kultur.html.

Daoudov, Murat. (2008), "Dış Etkenler ve Türk Yerel Demokrasisi", **Marmara Belediyeler Birliği Dergisi**, Yıl 2008 Sayı 2, 36-39.

Demir, Nesrin. (2006). "Avrupa Konseyi Sözleşme ve Şartlarının Avrupa Birliği Kopenhag Kriterlerine Göre Değerlendirilmesi", **Ege Akademik Bakış Dergisi**, Cilt 6, Sayı 2, ss. 157-167.

Demirkaya, Yüksel. (2008). "Birleşik Avrupanın Yerelleşme Politikası" Der. Recep Bozloğan ve Yüksel Demirkaya, **Türkiye'de Yerel Yönetimler,** Nobel Yayınları, Ankara, ss. 29-44.

Demirkaya, Yüksel (2007)," **Yerel Yönetimlerde Bir Politika Transfer Aracı Olarak Benchmarking",** İş,Güç, endüstri ilişkileri ve insan kaynakları dergisi, sayı 10, ss. 160-179.

Durna, Ufuk ve Veysel Eren (2002), "Kamu Sektöründe Stratejik Yönetim", **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt 35, Sayı 1, ss. 75-89.

Emür, Semih Halil ve Dişlen Onsekiz. (2007). "Kentsel Yaşam Kalitesi Bileşenleri Arasında Açık ve Yeşil Alanların Önemi Kayseri/Kocasinan İlçesi Park Alanları Analizi", **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı 22, Yıl 2007/1, ss.367-396.

Ertan, Kıvılcım Akkoyunlu. (2008), "Kentli Hakları ve Kente Karşı Suç Bağlamında Kentli Etiği", **Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Bahar 2008 Sayı 20, ss.1-22.

Eren, Veysel ve Filiz Çalık (2007), "Kamu Kesiminde Stratejik İnsan Kaynakları Yönetimi", Bilal Eryılmaz, Musa Eken, M. Lütfi Şen (Editörler), **Kamu Yönetimi Yazıları**, Nobel Yayınları, Ankara.

Geray, Cevat. (1998). "Kentsel Yaşam Kalitesi ve Belediyeler", **Türk İdare Dergisi**, Sayı: 421, ss.323-345.

Gönel, Feride Doğaner. (2002). "Johannesbourg Zirvesi: Dağ Fare Doğurdu ama Kimse Şaşırmadı", **Birikim Dergisi**, Sayı 162, ss. 16-21.

İnanç, Hüsamettin ve Feyzullah ÜNAL. (2007). "Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı ve Türkiye'de Belediyeler", **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı 17 Nisan 2007, ss.1-24.

Karaağaçlı, Mustafa ve Orhan Erden. (2008). "Hedef Sıfır Yok Oluş ve Kirlilik Açısından Sürdürülebilir Enerji-Çevre İlişkilerinde Eğitim ve Kamuoyu Bilinci Gereksinimi", **VII. Ulusal Temiz Enerji Sempozyumu**, 17-19 Aralık 2008, İstanbul.

Marans, Robert. (2007). "Kentsel Yaşam Kalitesinin Ölçülmesi", **Mimarlık Dergisi**, Sayı 335, Mayıs-Haziran 2007,Çev. Handan Dülger Türkoğlu, ss.28-31.

Mavi, Burak ve Birol Bayram. (2009). "Kentler Araştırması", **Cnbce Business Dergisi**, Eylül 2009 Sayı 35, ss. 38-86.

Mazumdar, Sanjoj. (2007). "Kentsel Yaşam Kalitesi ve Yer Duygusu", **Mimarlık Dergisi**, Sayı 335, Mayıs Haziran 2007, ss. 41-46.

Oktay, Derya. (2007). "Sürdürülebilirlik, Yaşanılabilirlik ve Kentsel Yaşam Kalitesi: Kavramdan Uygulamaya", **Mimarlık Dergisi**, Sayı 335, Mayıs Haziran 2007, ss.37-40.

Özgür, Hüseyin (2004), "Kamu Örgütlerinde Stratejik Yönetim" Muhittin Acar, Hüseyin Özgür (Editörler), **Çağdaş Kamu Yönetimi II**, Nobel Yayınları, Ankara.

Palabıyık, Hamdi. (2004). "Avrupa Kentsel Şartı", **Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi Anlaşmaları**, Zerrin Toprak, H. Yavaş, M. Görün (Editörler), Birleşik Yayınları, İzmir, ss. 197-253.

Tağmat, Tuğçe Selin. (2007)."Mimarlık ve Yaşam Kalitesi: Avrupa'da Kentsel Yaşam Kalitesi Yaklaşımları", **Mimarlık Dergisi**, Sayı 335, Mayıs Haziran 2007, ss. 47-50.

Tosun, Elif Karakurt. (2009). "Sürdürülebilirlik ve Kentsel Yapıya Etkileri" **Paradoks: Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi**, (E-Dergi), www.paradoks.org/makale/yil5_sayi2/ekarakurt52.pdf, Yıl:5 Sayı:2 Temmuz-2009.

Türkoğlu, Handan Dülger, Fulin Bölen, Perver Korça Baran, Robert W. Marans. (2007). "İstanbul'da Konut Alanlarında Yaşam Kalitesinin Ölçülmesi", **Mimarlık Dergisi,** Sayı 335, Mayıs Haziran 2007, ss. 32-36.

Ulusoy, Ahmet ve Tarık Vural. (2001). "Kentleşmenin Sosyo Ekonomik Etkileri", **Belediye Dergisi**, Cilt7, Sayı 12, ss.9-20.

Uras Atilla, Acar Alper. (2008). "Sürdürülebilir Kalkınma", BM Kalkınma Programı, www.marmara.gov.tr/document/news/163/sunum.ppt. (07.09.2010).

Yavuzçehre, Pınar Savaş ve Sülün Evinç Torlak. (2006). "Kentsel Yaşam Kalitesi ve Belediyeler; Denizli Karşıyaka Mahallesi Örneği", **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl 2 Sayı 4 Güz 2006, ss.184-207.

Yıldız, Hülya Turgut. (2007). "Kentsel Yaşam Kalitesi: Kuram, Politika Ve Uygulamalar", **Mimarlık Dergisi** , Sayı 335, Mayıs Haziran 2007, s.27.

Zorba, Erdal. (2010). "Yaşam Kalitesi ve Fiziksel Aktivite", **10. İnternational Sports Sciences Congress,** 23-24 Ekim, ss. 82-85.

Diğer Kaynaklar

Ceylan, Ahu. (2007). Yaşam Kalitesinin Arttırılmasında Kentsel Yeşil Alanların Önemi ve Kentsel Dönüşüm İle İlişkilendirilmesi, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü.

Demir, Oral. (2008). "Yerel siyasette katılımcılık ve kalkınma" (Türkiye'de Yerel Gündem 21 Örneği), **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Ana bilim dalı.

Kabadayı, Harika. (2006). "Yaşam Kalitesi ve Kullanıcı Memnuniyetinin Kentsel Tasarımdaki Etkisine Çok Boyutlu Yaklaşım", **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü.

Kutlu, Tülay. (2007). "İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin Sosyal ve Malî Yönden İstatistiksel Yöntemlerle Değerlendirilmesi", **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,** Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Özberk, Yavuz (2008), "Belediyelerde Stratejik Planlama Süreci", **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Mahalli İdareler ve Yerinden Yönetim Bilim Dalı.

Toman, Murat. (2010). İstanbul Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı, "Kentsel Yaşam Kalitesi" konulu görüşme: 15 Ocak 2010.

Üncü, Bülent ve Diğerleri. (2008). **Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi Araştırma Raporu**, Bayındırlık Bakanlığı Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü Dış İlişkiler ve Mesleki Eğitim Dairesi Başkanlığı Stratejik ve Fiziki Planlama Dairesi Başkanlığı, Ankara.

Kentleşme Tematik Grubu 2. Raporu (2007). **Kentleşme Alanında Sürdürülebilirlik Çözümlemesi: Yaklaşımlar, Modeller, Temel Alanlar, Göstergeler, Uygulama Örnekleri,** www.bayindirlik.gov.tr/.../4surdurulebilirkentlesmegostergeleriraporu.doc. (13.07.2010).

Avrupa Konseyi 15. Genel Oturumu Karar No. 269 Strazburg, **"Avrupa Kentsel Şartı 2- Yeni Bir Kentlilik İçin Manifesto"** 27 – 29 Mayıs 2008, Çev. Aydan Erim, http://www.mimarlarodasi.Org.Tr/Uıkdocs%5Ckentselsart2.Pdf.

DPT. (2006). **Kamu Kuruluşları İçin Stratejik Planlama Kılavuzu,** http://www.sp.gov.tr/documents/SP-Kilavuz2.pdf (10.09.2010).

2005/18 Sayılı Başbakanlık Genelgesi, **Kalkınma Süreci ve 9. Kalkınma Planı**, http://www.alomaliye.com/basbakanlik_genelge_2005_18.html.

5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu

İstanbul Büyükşehir Belediyesi 2010-2014 Stratejik Planı, http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/kurumsal/Birimler/StratejikPlanlamaMd/Pages/2010-2014StratejikPlan.aspx.

Bursa Nilüfer Belediyesi Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporu 2007-2008 http://kss.nilufer.bel.tr/NB_KSS_07-08_Rev05.pdf

Erkut , Gülden. (2007). "**Avrupa Mekansal Gelişim Perspektifi ve İstanbul",** http://www.istanbul.gov.tr/Default.aspx?pid=11336&hbid=1955 (20.09.2010).

http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=3 (01.05.2010).

http://www.ace.mmu.ac.uk/eae/sustainability/older/Brundtland_Report.html (14.07.2010).

http://www.aof.anadolu.edu.tr/kitap/IOLTP/2292/unite09.pdf (09.08.2010).

http://www.avrupakonseyi.org.tr/ (26.04.2010).

http://w3.bcn.es/V44/Home/V44HomeLinkPl/0,3655,71420027_78613901_3,00.html (25.04.2010).

http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef0733_tr.html (20.11.2010).

http://www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2010/021/tr/1/EF10021TR.pdf (20.11.2010).

http://www.mercer.com.tr/press-releases/1358345 (19.11.2010).

http://www.mercer.com.tr/press-releases/1358360 (19.11.2010).

http://www.mfa.gov.tr/uluslararasi-cevre-konulari.tr.mfa (26.04.2010).

http://www.mimdap.org/w/?p=211 (20.03.2010).

http://muninet.org.br/ (12.05.2010).

www.prefeitura.sp.gov.br (12.05.2010).

http://www.sustainableseattle.org/Programs/RegionalIndicators/1998IndicatorsRpt.pdf (10.05.2010)

http://www.unhabitat.org/downloads/docs/924_21239_The_Vancouver_Declaration.pdf (08.07.2010).

http://tr.wikipedia.org/wiki/K%C3%BCresel_kent (20.11.2010)